

AGRIPPA VON NETTESHEIM, HEINRICH
CORNELIUS

Orationes X.

Ejusdem de duplici coronatione Caroli V.
Caesaris apud Bononiam historiola. Ejusdem ac
aliorum doctorum virorum epigrammata

Ioannes Soter excudebat Soter, Johannes
Coloniae
1535

books2ebooks – Millions of books just a mouse click away!

European libraries are hosting millions of books from the 15th to the 20th century. All these books have now become available as eBooks – just a mouse click away. Search the online catalogue of a library from the eBooks on Demand (EOD) network and order the book as an eBook from all over the world – 24 hours a day, 7 days a week. The book will be digitised and made accessible to you as an eBook. Pay online with a credit card of your choice and build up your personal digital library!

What is an EOD eBook?

An EOD eBook is a digitised book delivered in the form of a PDF file. In the advanced version, the file contains the image of the scanned original book as well as the automatically recognised full text. Of course marks, notations and other notes in the margins present in the original volume will also appear in this file.

How to order an EOD eBook?

Wherever you see this button, you can order eBooks directly from the online catalogue of a library. Just search the catalogue and select the book you need.

A user friendly interface will guide you through the ordering process. You will receive a confirmation e-mail and you will be able to track your order at your personal tracing site.

How to buy an EOD eBook?

Once the book has been digitised and is ready for downloading you will have several payment options. The most convenient option is to use your credit card and pay via a secure transaction mode. After your payment has been received, you will be able to download the eBook.

Standard EOD eBook – How to use

You receive one single file in the form of a PDF file. You can browse, print and build up your own collection in a convenient manner.

Print

Print out the whole book or only some pages.

Browse

Use the PDF reader and enjoy browsing and zooming with your standard day-to-day-software. There is no need to install other software.

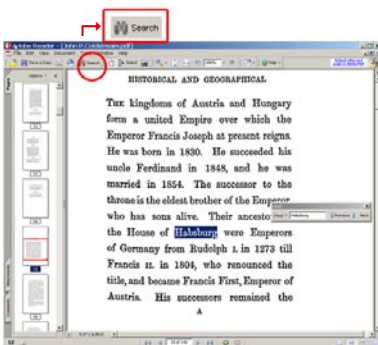
Build up your own collection

The whole book is comprised in one file. Take the book with you on your portable device and build up your personal digital library.

Advanced EOD eBook - How to use

Search & Find

Print out the whole book or only some pages.

With the in-built search feature of your PDF reader, you can browse the book for individual words or part of a word.

Use the binocular symbol in the toolbar or the keyboard shortcut (Ctrl+F) to search for a certain word. "Habsburg" is being searched for in this example. The finding is highlighted.

Copy & Paste Text

Click on the "Select Tool" in the toolbar and select all the text you want to copy within the PDF file. Then open your word processor and paste the copied text there e.g. in Microsoft Word, click on the Edit menu or use the keyboard shortcut (Ctrl+V) in order to Paste the text into your document.

Copy & Paste Images

If you want to copy and paste an image, use the "Snapshot Tool" from the toolbar menu and paste the picture into the designated programme (e.g. word processor or an image processing programme).

Terms and Conditions

With the usage of the EOD service, you accept the Terms and Conditions. EOD provides access to digitized documents strictly for personal, non-commercial purposes.

Terms and Conditions in English: <http://books2ebooks.eu/odm/html/ubw/en/agb.html>

Terms and Conditions in German: <http://books2ebooks.eu/odm/html/ubw/de/agb.html>

More eBooks

More eBooks are available at <http://books2ebooks.eu>

I
145937

Friedrich

E.S.

2 HENRI

CI CORNELII AGRIPPÆ, AR-
mata militiæ equitis aurati, utriusque iuris do-
ctus, Sacræ CAESAREÆ MAIE-
statis à consilijs & archiuis indi-
ciarij Orationes X. quo-
rum catalogum uersa ex-
hibebit pagella.

Eiusdem de duplici coronatione CAROLI
V. Cæsaris apud Bononiam, historiola.

Eiusdem, ac aliorum doctorum uiro-
rum epigrammata.

Ioannes Soter excudebat Colonia, Anno à Chris-
stonato. M. D. XXXV.

SORATIONVM

QVAE HOC LIBELLO CON-
tinentur, catalogus.

- I. In praelectionem Conuiuij Platonis.
- II. In praelectionem Hermetis Trismegisti, de po-
testate & sapientia dei.
- III. Pro quodam doctorando.
- IIII. Ad Metensium dominos, cum in illorum aduo-
catum, syndicum & oratorem acceptus
retur.
- V. Ad senatum Lucēburgiorum, pro dominis suis
Metensibus habita.
- VI. In salutatione cuiusdam principis & episcopi
pro dominis Metensibus scripta.
- VII. In salutatione cuiusdam magnifici uiri pro do-
minis Metensibus scripta.
- VIII. Per quendam affinem suum Carmelitanum, sa-
cræ theologiæ baccalaureum formatum, in
acceptione Regentiæ, Parisiis habita.
- IX. Pro filio Christierni, serenissimi Daciæ, Nor-
uegiæ & Suetiæ regis, &c. in aduentu Cæ-
saris habita.
- X. In funere D. Margarietæ Austriacorū & Bur-
gundionum principis habita.

HEN

HENRI

CI CORNELII AGRIPPÆ

Oratio in Prælectionem Conuiuij

PLATONIS.

I QUID EST VSPIAM

in natura humana magnipendendum (Candidissimi auditores) perpetuam nobis quod uoluptatem pariat, unum hoc & omne, nihilq; ali

ud constat esse, quàm (si saltem unico uerbo effari possim) Amorem, quo nihil sublimius, nihil præcellentius, nihil expetibilius inueniri potest quicquam. Omnia nostra felicitate gaudebunt, omnia nostra terminabuntur in bonum, si hic solus nobis præsto sit amor. Hic cui adest, nihil prorsus deesse potest, tanta eius potentia, tanta sublimitas, tanta gloria. Qui hunc repudiat, nullus existit. Iccirco de amore tâquam de uirtutum oim summo apice maximeq; expetendo, hic disserere cõstitui, & quid de illo olim didicerim & expertus fuerim, narrare. Deinde, quid diuinus ille Plato in suo Cõuiuij de Amore scriptum reliquit, per ordinem uobis prælegere & exponere decreui. Huius autem sermonis causam & autorem eundem ipsum Amorem existimate: Amoris nanq; fulgoribus ego accensus, Amorem uobis prædico. Absint autem hac ueneranda lectione, quicumque terrenis obuoluti sordibus, Baccho atque illi hortorum deo mancipati, Amorem ipsum diuinum munus,

A ij porca

HEN. COR. AGRIP.

porcorum atque canum ritu in lutum prosternunt. Vos autem uiri castissimi Dianæ Palladiq; sacri adeste feliciter, diuinumq; mysterium diligenter audite: et ut uos Orphei ad Musæum carminibus alloquar:

Vos qui uirtutem colitis, uos ad mea tantum

Dicta aures adhibete, animosq; intendite uestros.

Contrà, qui sanctas leges contemnitis, hinc uos

Effugite, et procul hinc miseri procul ite prophani.

Sed modo ad Amorem ipsum properemus, eiusq; antiquitatem & naturam proprietatesq; scrutemur. Moses ille sanctissimus Hebræorum legislator in principio libri Creationis mûdi, his uerbis Amorem explicat, inquit: In principio creauit deus coelum & terram. Terra autem erat inanis & uacua, & tenebræ erant super faciem abyssi, & spiritus domini ferebatur super aquas: Dixitq; deus, fiat lux: & facta est lux. Hoc expONENTES & Hebræorum & Christianorum doctores, mûdum informem & inuisibilem significari dicunt: Spiritum autem domini, spiritum Amoris, qui pulsa discordia ex informi et inuisibili Chaos produxerit ipsum uisibilem mûdum formarum ac lucis plenissimum. Proinde Hermes atque Orpheus Amorem in ipsius Chaos sinu locauerunt, cæterisq; dijs omnibus fuisse priorem. Et Phædrus apud Platonem uocat illum decorum omnium antiquissimum: Et Plato causam, cur mûdum hunc creauit deus: Empedocles causam bonorum omnium: Euripides autem cooperatorem sapientiæ. Pleriq; poëtarum Herebi filiū dicunt. Sed nolumus hic poëtarum figmenta in testimonium adducere, dum nolumus uera prosequi.

ORATIO I.

sequi. Ideoq; catholicorum doctorū sententiam audiamus. Hi dicūt deum esse Amorem, atque ex deo omnem amorē procedere. Hoc prophetæ, hoc apostoli, hoc uniuersus theologorum ordo affirmant. Sic sacer Dionysius primum Amorem in deo propria sua luce accensum foras resplendere dicit, & fulgore suo per uarias creaturas diffuso, uarios in illis amores inspirare. Hic omnia continet, hic terram cum cælo conciliat, omnia perficit, superiora ad inferiora inclinat, æqualia cōiungit, & inferna ad superiora cōuertit. Hæc de Amoris antiquitate & origine hætenus. Nunc quid sit Amor, definiamus: cuncta enim per definitionem, ut dialectici testantur, apertiora sunt, & magis elucescunt. Amorē itaq; beatus ille Dionysius definit, esse uirtutem unitiuam. Augustinus, appetitū rei propter seipsum. Bernhardus, ordinatam & uehementem uoluntatem ad bonum. Alij theologi dicunt esse coniunctionem amantis cum amato. Nonnulli, desiderium possidendi, utendi, fruendi, opinati pulchri & boni. Plerique esse spem irrequietam timori coniunctam. Tullius dicit Amorem esse bene uelle. Seneca, uigorem animi & excessum mentis. Dantes, esse inclinationē animi in rem concupitam. Marius Aequicola, eē desiderium boni, quo illud nobis semper adesse & possidere cupimus. Peripatetici ferē oēs dicunt, Amorem esse argumentum beneuolentiæ propter apparentem uenustatem. Academici autem, esse desiderium fruendæ pulchritudinis. Omnes tandem cōueniunt in hac summa, non aliud esse Amorem, quàm desiderium pulchritudinis. Et hæc apud omnes philosophos

HEN. COR. AGRIP.

& theologos propria amoris definitio habetur. Illud enim quisque amat, cuius pulchritudinem diligit. Sic angeli, diuinam pulchritudinem: homines, corporis speciosi figuram diligunt. Pulchritudo autem omnis, siue incorporea siue corporea sit, nihil aliud est, quam diuini uultus splendor in rebus creatis relucens. Omnis igitur amans, nihil terrenum, nihil corporeum, nihil humanum, sed diuinum aliquod amat. Atque hinc est, cur in illis qui corporis formosi figuram diligunt, nullo prorsus formosi corporis uisu, tactu, sensu & usu, amoris incendium extinguatur, non unum corpus hoc uel illud desiderant, sed aliud quiddam occultum præter corpoream formositatem circa formam illam latens, per corpus illud formosum refulgens, quod amantes clam affectant, stupent, amant & admirantur. Quocirca quid potissimum cupiat, quid quærat, quid patiatur amator, ignorat: quia diuinum uultum ignorat, cuius lux occulta, splendorem sui quendam omnibus infundit: hunc sentimus, hoc excitamur, lucem uero ipsam ignoramus. Ideoque quid cupiat amator, quid quærat, quid patiatur, ignorat: quia diuinum uultum ignorat. Eadem ergo plerunque accidit amantibus, quod amati aspectum quodammodo timent, uerentur, uere eundantur & uenerantur: Quod etiam quicumque potentissimi ac sapientissimi etiam circa infirmum quod uis amatum patiuntur: quia non humanum aut terrenum est quod eos occupat, quum uis humana sit in illis longè excellētior. Quid ergo nisi diuini uultus atque luminis splendor, in ipso formoso corpore quasi dei imago

ORATIO I.

emicans & amantes omnes stupefcere compellens? Nonne Salomon ille sapientiffimus Iudæorum rex, atque Aristoteles Peripateticorum princeps, utrique amafius fuis diuinos honores exhibuere? Stultiffimi profecto, nifi forte non mulierem in muliere, fed amorem ipsum ipsam que summam pulchritudinem in quodam fui repræfentatiuo fimulacro adorarint. Vultus modo amorem ipsum, rem prorfus diuinam uobis latius declaremus. Non poterit id fieri, qui cœleftia capere uix possumus, nifi cogamus ipsum ad moralem noſtrâ philoſophiâ deſcendere. Et quomodo ſpõte ſua oēs uirtutes, omnesq; moralis philoſophiæ partes ipſe & regit & completitur & moderatur, oſtendamus: Temperantiam, fortitudinem, iuſtitiam & prudentiam. Vnde Auguſtinus ait: Amor eſt temperantia, qua amans uoluntatem ſuam contemperat & ſubdit uoluntati amati. Eſt fortitudo, quia omnia ſuſtinere paratus eſt propter amatum. Eſt iuſtitia, quia ſolus ſine metu & odio cum ratione dominatur. Eſt prudentia, quia omni ſapientia adornat amantem, & ſolus præuidere poteſt futura, & eligere bona. Anima enim amore uacua, neceſſario maleuola eſt, in quam, teſte ſcriptura, non intrabit ſapiëntia: quã iccirco Hieronymus tenebroſam uocat. Virtuti autem dat operam omnis qui amat, ut amoris uiciſſitudine dignus ſit. Præterea, cum amor ipſe pulchritudinem ſemper deſiderat, omnes turpes & inordinatas cupiditates aſpernantur: hinc amator omnis à turpibus abſtinet, decora ſemper & magnifica ardenti amore aggreditur, quatenus placere

HEN. COR. AGRIP.

conatur amato: et studens placere uni, placet omnibus. Obscœna fugit, oditq; deformia, ne cōtēptui sit amato. Concupiscentias omnes terrenasq; ambitiones, dignitatum, honorū, diuitiarum facile cōtemnit, & præ Amore pronihilo habet: nec immerito quidem, quum diuina humanis longè sint anteponenda. Vnde Tiriſius Maximus ait, Amorem sic adherere pulchritudini, ut de nulla aliare eſſe poſſit. Ideoq; ait improprie dici, Dariſium amare diuitias, Xerxem imperiū, Ageſilaum honorē, Calippum aurum: cum ille non ſit amor, ſed ſpecies quædam deſiderij uoluptatis, quod ſepe tendit in perniciē: Pulchritudo autē nunquam eſt pernicioſa, neq; ducens ad malum. Quia igitur Amor omnis pulchritudinē deſiderat, liquido apparet, hunc carnalis libidinis appetitum, nō Amore eſſe, ſed Amori maxime contrariū: quoniam ea rabies & laſciuiæ ad obſcœna trahit et deformia: deformitas uero & pulchritudo maxime inuicem cōtrariantur: neceſſe igitur eſt Amori libidinē eſſe contrariam. Præterea, cum oīs pulchritudo, uel eſt ſpiritusalis, uel uocalis, uel corporea, illa mente cognoscitur, hæc auditu percipitur, iſta uiſu cernitur: certe amator oīs, ſolis, cōtemplatione, auditu, uiſu, fruitur amore: reliqui ergo ſenſus & appetitus, puta tactus, guſtus, olfactus, oscula, baſia, ſuauiæ, amplexus, non ſunt Amoris, ſed petulantie & laſciuiæ, habentes quidē umbram quandam Amoris, ueritatem autē eiſ abnegantes. Quare hunc laſciuum & umbratilē Amorem pleriq; deſcribūt eſſe, abſconditum ardorem, delectabile uulnus, dulce uenenum, gratam amaritudinem, amabile malum, letum ſupplīum,

ORATIO I.

plicium, blandū interitum, cuius comites sunt: timor, spes, suspicio, sollicitudo, zelotypia, pœnæ, tormenta, cruciatus, languores, dolores, dissidia, iræ, lites, reconciliationes, querelæ, blasphemie, maledicta, lachrymæ, suspiria, fastidiū, poenitentia & innumera alia similia. Verus autem Amor in uirtute non in lasciuia est: ipse enim continentia & temperantia omnem obscœnam libidinem procul pellit, uerecundia sua domat omnem appetitū qui honestati aduersatur, honestate sua omnē illicitam cōcupiscentiam uincit. Vbi uerus & integer Amor, ibi omnis modestia, ibi omnis iustitia, ibi nulla cōtumelia, ibi perpetua pax. Pacis amor deus est, pacem uenerantur amantes. Vbi uerus amor, ibi securitas, ibi concordia, ibi felicitas, ibi communia omnia. Contrā, nulla pericula, nullæ insidiæ, nullæ dissensiones, nullæ miseriæ, nullæ lites, furta, homicidia neque prælia. Porro quod infinitæ penè leges & uniuersa moralis philosophia cōtendunt et uix tandem assequuntur, solus Amor breuissimo tempore præstat. Solo enim in Amore consistit, ut uitatis malis, turpibus, iniustis: bona, honesta, & iusta sequamur. Sine Amore iustitia est causa belli: fortitudo nō est sine iracundia, non prudentia absq; malitia, non temperantia sine impatientia. Vbi Amor adest, ibi uirtutum omnium unio & concordia. De fortitudine etiam Amoris nullum nobis dubium sit: quid enim Amore fortius, quid magnificentius, quid potentius, cuius imperio nō solum homines sed etiam dii ipsi subiiciuntur. Vnde Orpheus atque Hesiodus inquiunt: Mortalium, & immortalium mentes Amore domari.

HEN. COR. AGRIP.

Phædrus apud Platonem uocat amorem magnum deum, dijs hominibusq; mirandū. Idem apud Euripidem in uanum Græcos ait Ioui olympia, Apollini Pythia sacra facere, quum solus amor adoratione dignissimus sit, cuius neque in cœlis, neque in abyssi, neque inter nos mortales neque inter deos ipsos ulla maior potentia sit. Dijs alijs Mars fortitudine præstat, Venus sola hunc domat: Mars autem Venerem nunquam, quod apud Astrologos manifestum est. Hinc Seneca ait amorem potenter regnare in uniuerso mundo, & Iouem indomitis flammis accendere, bellicosum Martem sua face compescere, fulmineum Vulcanum inter Aetneos ignes illæsum unica scintilla sua exurere. Quod si fortitudo aliqua in audacia consistat, quid fortius, quid audacius amante, ad quæque etiam pericula propter amatum intrepide subeunda. Omne in amore malum, si patiare, leue est. Nullum hominem ait Plato, tam inertem fore aut ignauum, quem amor non reddat æqualem fortissimo cuiquam. Hinc exercitum illum fore inuincibilem dicit, qui constet ex amantibus. Narrat etiam Plutarchus fuisse cohortem amantium, quæ sacra ideo uocata est, quæque per multos annos durans, innumerabilia fortitudinis suæ experimenta dedit. Lacedæmonij etiam quoties conflictum aliquem inituri essent, amoris prius sacrificabant, eorumque ordines ex amantibus constituebant. Amoris potentia iubente (inquit Plato) animalia quæque ruunt in præcipitia, despiciunt pericula, manifestam mortem non excludunt: etiam minutissi-

sima

sima & imbecilia quæque animalcula contra robu-
 stiſſima pugnare, & uel mori parata ſunt. Teſta-
 tur Vergilius piſces omnes & auiculas accendi amo-
 re, nec ullo alio tempore leones, urſos, tigres eſſe fe-
 rocioreſ, tunc equos, non frena, non ſaxa, nō rupes, nō
 flumina retinent. Tunc bella gerunt tauri. pugnantq;
 aliàs timidiſſimi cerui. Sic inter cuncta animalia gra-
 uiſſima bella ſuſcitatur amor, nec ulla maior uindicta,
 quàm quæ ob amoris iniuriam expetitur: omnem iram
 minuit, quæ propter amorem ſuſcepta eſt, quod de
 Turno Vergilius, & de Medea oſtendit Seneca. Red-
 dit enim amor amantem, ut in propulſandis iniurijs
 fortiſſimum, ita etiam in ferendis laboribus patien-
 tiſſimum. Amor enim facit, ut libenter patiamur in-
 commoda, feramus iniurias, exponamus nos periculis.
 Quot anxioſos dolores patienter ſuſtinuerunt Penelope
 propter Ulyſſem, Laodamea propter Proteſilaum,
 Porcia propter Brutum, Cornelia propter Pompeium.
 Et aliæ multæ illuſtres foeminae, quantis ſeſe periculis
 ob amorem uiro-
 rum ſuorum obtulerunt, ut ne mortem
 ipſam terribiliſſimum omnium terribiliſſimum excluderent?
 Alceſte Admeti regis uxor pro marito mori uo-
 luit. Idē uoluit Tiberius Gracchus pro uxore ſua Cor-
 nelia. Laodamea proficiſcente ad ſacras Ilij pugnas
 Proteſilao exanguis corruit: deinde accepto de
 illius morte nuntio, ſuperuiuere noluit. Dido Phoe-
 niſſa poſt fatalem uiri obitum, ne alteri iungeretur
 ſciſſam interemit: nec Portia poſt Bruti mortem ſu-
 pereſſe

HEN. COR. AGRIP.

peresse uoluit. Quid de amore Orphei ad Eurydicen dicemus? nonne uxoris causa ad inferos usque descendit? Neque uero tam in obeundis periculis, quam etiam in excludendis potens est Amor. Nonne Amor Ariadne seruauit Theseum? Et amor concubinae regis Numidarum, Marium? Quantum profuit Mosi Amor Aethiopiæ, et Alcibiadi Amor Tunicæ Reginae Lacedæmoniorum? Sed et Amor Hester uniuersum Iudæorum genus non solum seruauit, sed etiam maxime honoribus decorauit atque refecit. Denique quid profuerint Romanis amores mulierum in obsidione Capuæ, in Tarento, in Massilia, longum esset referre. Nonne amor Plotinæ debemus optimum illum Cæsarem Adrianum? notæ sunt historiae quam plurimæ, tam de amore mulierum ad uiros, quam uirorum ad mulieres. Proinde fortitudinem Amoris, uel ex hoc apprehēdite, quam Amori omnia parent, ipse uero nulli. Omnia uincit Amor. Diij cœlestes, homines et animalia et corpora omnia, sapientes, fortes, potentes, diuites et reges, omnes Amoris subiiciuntur imperio, Amor uero nullius. Non diuitum munera emunt Amorem, non ulla dignitas neque nobilitas. Nescit Amor magnis cedere diuitijs. Nec tibi nobilitas poterit succurrere amanti. Nescit Amor prius cedere imaginibus. Marcus Cato patricius Romanus imperator potentissimus, senator et orator sapientissimus, plebeiam puellam arsit et in uxorem accepit. Simile fecit Pisistratus Atheniensium tyrannus, accepta in uxorem Thimonossa rustica puella. Alexander ille Magnus, præ omnibus ad amauit Roxanam ignobilem foeminam, atque in uxorem accepit. Similiter et magnus ille

ORATIO I.

ille Demetrius ardebat Lamiā tibicinem. Et magnus Pompeius Floram nobile scortū. Psammitichus Aegypti rex Rhodopen meretriculā uxorem accepit. Quin et recentiori ævo fecit idem Andreas Palæologus Peloponnesi despota nobilissimus. Ea deniq; est Amoris libertas, quod nullæ regū potentum q; minæ ut amemus, cogere nos possunt: neq; deus etiam ipse cogit Amore, quia ab initio liberum fore decreuit. Ea est fortitudo Amoris, ea potentia, ut uim omnibus inferat, solus ipse omnium effugiat uolentiā, nihil est uspiam quod Amorem effugiat. Amor omnibus inest et per omnia propagatur, est q; omnium effector et conseruator. Vnde Augustinus, animam citra Amore uocat extinctā, nec eo uacare posse, pudico uel impudico. Hinc Dionysius in libris de diuinis nominibus dicit Amore ipsum utcunque illum intelligamus, siue diuinum, siue angelicū siue spiritualem, siue animale, siue naturalē, esse ipsum insitiuam quandam commiscentemq; uirtutem, quæ superiora ad inferiorum prouidentiā mouet, inferiora ad superiora cōuertit, æqualia ad socialem secum inuicem dilectionem conciliat. Hinc causæ omnes, effectus suos tanquam proprias suas imagines amant: similiter effectus omnes, causas suas tanq̃ sui conseruatrices redamant. Sic à superioribus descendēdo, deus angelos, illum deo animas, hæc cū illis corpora sua feliciter amant, regunt et gubernant. Rursus ab inferioribus ascendēdo, corpora animas suas uehementer diligunt, nec absq; summo dolore ab illis separantur: animæ coelestium gloriam, coelestes summi dei maiestātē sanctissime amant atq;

HEN. COR. AGRIP.

atq; uenerantur. Hinc in ipsis supercœlestibus hierar-
 chijs Seraphini omnium supremum locum tenent, qui
 non aliud quàm amor interpretantur. Amore mouent
 intelligentiæ orbis cœlorum: amore cœli inferioribus
 sua munera largiuntur: amore, stellæ lumen suum in
 elementa diffundunt. Amor ipse est moderator omniũ
 cœlestium motuum & influxuum, rector elemētorum
 & conseruator omnium creaturarum. Hic radix uitæ,
 promotor salutis, extinguit languores, uiuificat mori-
 bundos, illuminat sapientes, instruit ignorātes, reducit
 errantes, mitigat iratos, humiliat superbos, consolatur
 oppressos, promouet destitutos. Ipse est mansuetudo
 semper coruscans, seipsum solus exaltās, semper quæ-
 rens occasionem benefaciendi. Ipse dator deliciarum,
 ioci, leporis, facietiarum & oblectationum omnium, qui
 nulla læditur obtrectatione, estq; omnium actionum no-
 strarum extremum desideratissimum. Hinc Orpheus
 appellat amorem solertem, benignum, omnium clauces
 habentem, omnium regentem habenas. Omnia amore
 reguntur & existunt. Amor omnis generationis &
 propagationis autor: neq; deum ipsum, ut inquit Diony-
 sius, permisit in se ipso manere sine germine. Hinc ho-
 mines & animalia omnia amore rapiuntur ad procre-
 andum sobolem, ut speciem suam quadam successionē
 seruent perpetuam: ut reddant naturæ, quod mutuo ac-
 ceperunt: ut imaginem sui uiuentem sculpant in filijs.
 Similiter brutorum & hominum nulla generatio sine
 amore: eo semoto, uacua plantis iaceret terra: nam her-
 bæ, plantæ & arbores amore sua semina propagant, ut
 sibi

ORATIO I.

sibi similia gignant. Amor itaq; non solum omnia facit,
 sed etiam omnia conseruat & auget, omniūq; est effe-
 ctor & conseruator. Tanta uis amoris est, ut solus pos-
 sit humanum genus in perpetuo esse, in perpetua con-
 seruatione, successionē, honestate, uirtute, temperan-
 tia, iustitia, fortitudine, magnificentia & pace serua-
 re: quod neq; prudentia, neq; eloquentia, neq; uis arma-
 rum atq; legum absq; amore efficere possunt. Ipse est
 moderator iustitiæ & æquitatis. Ipse fugat infamiam,
 compescit ambitionem, pellit odia, extirpat maleuo-
 lentiam, semper noua gaudia humanis afferens inge-
 nijs. Nihil illi graue, nihil molestum. Nusquam super-
 fluus, nusquam diminutus, semper sibi ipsi constans, &
 non excedens terminos mediocritatis. Ipse est auctor
 omnis mansuetudinis, humanitatis, clementiæ & liber-
 alitatis, quod de Alexandro erga filias Darij de Ma-
 sinissa erga Sophonisbam, de Iulio Cæsare erga Cleopā-
 tram testantur historiæ. Amorem uero esse prudentissi-
 mum, nemo est qui id uel de seipso non sentiat, ipse
 enim mentem nostram eleuat, & nobilissimarum inuen-
 tionū capacem reddit, acuit senses, excitat ingenium,
 remouet omnem inertiam & rusticitatem, exornat
 uirtutibus animum, naturæq; defectus arte supplet,
 etiam corpus eleganti habitudine decorat, mun-
 ditia continet, hominemque cum letitia & hilari-
 tate in uita conseruat. Ipse est magister, ductor &
 uia in omni actione nostra. Ipse principium felicissi-
 mum, medium firmissimum, finis perfectissimus,
 radix

HEN. COR. AGRIP.

*ra dix uita, cōseruatio humanæ speciei, ratio naturæ,
 et copula uniuersi. Ideo uocat illum Hesiodus omnium
 principium, per mundum omnibus præuidens. Plutar-
 chus uocat deorum ministrum, Orpheus etiam necessi-
 tati anteposit, & tribus illis inexorabilibus Parcis im-
 perare dicit. Prudentiæ autem eius experimentum ex
 innumeris illud habetis lucidissimum, quod recitat Bo-
 catius de Simone Cyprio, qui ex stolido & rusticissi-
 mo, ob Amorem puellæ cuiusdam subito euasit humanissi-
 mus, disertissimus, strenuissimus & prudentissimus.
 Est igitur Amor prudentissimus, siquidem hebetissimi
 quique amoris radio aspirante, hoc est, amando, reddun-
 tur acutissimi. Reddit enim amor amantem ad res ge-
 rendas prudentem & magnanimū, ad loquendum di-
 sertum & facundū, ad conuersationem hominum face-
 tum, ad ludos iucundum, ad seria quæque consulti-
 mum. Reddit amor amantem in actionibus cautum, cir-
 cumspectum, prouidum: in studijs docilem, diligentem
 & intelligentem: in consultatione rerum omnium sa-
 gacem, solertem & sapientem. Si amare stultum aut
 turpe esset, non amassent tot illustrissimi pariter & sa-
 pientissimi uiri, Adrianus, Titus, Alcibiades, Themis-
 tocles, Porus, Demetrius, illeque sanctissimus David et
 sapiētissimus Salomō: ipseque diuinus Plato, Socrates et
 Aristoteles, Vergilius, Ouidius, Tibullus, Catullus, Pro-
 pertius, Petrarca, Dantes & omnes ferme philosophi
 & poëtæ. Quin & apud Scythas, ut autor est Lucianus,
 in multo maiore autoritate, honestate, ueneratione
 & reuerentia habetur, qui plures habet amicos, quā
 qui*

ORATIO I.

qui diuitias possidet & regna. Deniq; prudentiæ amoris omnibus hoc euidentius lucidissimumq; argumētum est, quod amor magister est artium scientiarumq; omniumq; uirtutum autor & gubernator. Philosophia ipsa diuinarum & humanarū rerum cognitio, ab amore nomen habet: uirtutum etiam definitio non alia est, quàm amor ordinatus: neque quisquam unquam artem aliquam aut scientiam inuenire potuisset, nisi illum inuestigationis & inueniendi amor incitasset. Quis recte docere aut discere artem aliquam aut scientiā posset, nisi ille qui docet doctrinam ipsam & discipulos diligat, & discipuli disciplinam ipsam ament & auide cupiant: Solo nanq; amore facillime adipiscitur quæcunque ars & scientia, quæ omni alio medio sine amore frustra inuestigatur. Accedit ad hoc, quod in singulis artibus & scientiis artifices ipsi nihil aliud quærunt et curant, quàm amorem: Estq; amor omniū artium scientiarumq; finis. Hoc modo sacræ theologiæ facultas in eo potissimum uersatur, ut doceat quæ hominum officia amet deus: quomodo deum rite amare debeamus: quomodo deo amici fieri rite possumus. Sic in morali philosophia nihil aliud quæritur, quàm ut homines sibi inuicem amici sint, nemo aliteri faciat quod sibi nolit fieri: denique, quis amor ad patriam, ad principem, ad parentes, ad cognatos, ad benefactores, ad maiores, ad alios oēs tam ad uiuos quàm ad defunctos sit adhibendus. Simili ratione medicina nihil aliud curat, quàm ut quatuor corporis humores inuicem amici sint atq; permaneant, atq; quos cibos & potus, quos uiuendi & medendi usus

HEN. COR. AGRIP.

amet natura. Similiter in agricultura nihil aliud considerat, quæ terra cuiusmodi semina et quam culturâ, amet, et quæ colendi modus à singulis plâtis et arboribus diligat. Similis in reliquis artibus et scientiis consideratio est. In habitis modo quæ et quid sit amor, quæ uerus amator, quæ amoris unitas, uirtus, potestas, honestas, utilitas et necessitas. Hortor igitur uos nunc et admoneo, ut amorem, rem profecto diuinâ, totis uiribus amplectemini. Amemus igitur omnes, amemus imprimis deum, post deum uxoris amor rebus omnibus ante ponatur. Amemus patriâ, pro qua semper uiri sapientissimi et sanctissimi multo periculo, multos labores, etiam mortem ipsam libenter impigreque susceperunt. Amemus principem, iustitiæ tutorem, amemus parêtes, cognatos, benefactores. Amemus nos mutuo, hoc enim præ cæteris præcepit Christus in Euangelio, dicens: Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem. Amemus omnes quotquot sumus nobilissimum foemineum sexum, à quo omne nostrum esse, omnisque nostri generis propagatio et cõseruatio (quod aliàs breui periturum esset) omnisque familia et respublica dependet: quod neque Romani urbis conditor latuit, qui quum foeminis caret, cum Sabinis atrocissimum bellum suscipere non formidauit: cognouit enim, imperium hoc quod moliebatur, si mulieres non adessent, minime duraturum. Verum de mulierum præcellentiâ et nobilitate, nolumus latius euagari, quia speciale de his libellum daturi sumus. Hoc uos hic admonuisse satis sit, quod quicumque mulieres naturæ libi appetitu non amauerint, ab omnibus uirtutibus sunt exclusi. Amare igitur mulieres tantum abest à culpa,

ORATIO I.

ut non amare, sit turpiſſimum uitium. Virtuti autē dat
operam omnis amans, ut amice placeat. Sic hunc in ar
mis exercet amor, illum in literis, & ſtudet unusquiſq;
id agere, propter quod ante amicæ faciē laudetur.
Aduerſabitur iſtis fortē aliquis triſtis tetricus hypocri
ta, & rugoſæ frontis incuruicercuicus cucullio, qui dum
Curioſ ſimulat, Bacchanalia uiuit, & de caſtitate lo
quens, clunes agitāt, dicet: que me uobis falſa dogmata
concinere, docili ingenio ueſtro ſcādalum ponere, pijs
auribus offendiculo eſſe, uitia præcipere, turpes mores
docere, ſacra cum prophanis confundere, amorem car
nalem à diuino diſtinguere: producet exempla, amore
collapſos Adam, Samſonē, Loth, David et Salomonem,
Neſum, Phacnē, Medeā atq; Didonē. Huic uos rēdebi
tis, eſſe amorē eſſentiā unā non diuiſam, ſed et neceſſa
riā, quæ totū hoc uniuerſum moderaſ atq; gubernat: q̃
quatenus in diuerſis ſubiectis diuerſimode recipit, di
uerſa recipit noīa. Hinc dicimus hūc amorē diuinū, illū
mūdānū, aliū ſenſualē, aliū corporeū: et hūc uulgo lauda
mus, illū uitupamus: nihilominus tñ una manet eadēq; eſ
ſentia amoris, quæ cū omnino bona ſit, nullū ab eo malū
pcedere poteſt. Ita q; qualiſcūq; ſit amor, malus eſſe nec
dici poteſt: ſed imperiti hoīes plerūq; loquūt de amore
ſcdm diſpoſitionē patientis: unde perſuadere nobis co
nant, quendā amorē eſſe deſtabilē & malorū cauſam,
quū reuera mala hæc quæ ipſi ex amore prouenire di
cunt, nō proueniūt à defectu obiecti, ſed à malitia ſubie
cti: non ergo mulieres, non amor illorum cauſa malorū
ſunt, ſed culpa illorū eſt, qui amare recte neſciuerūt.

HEN. COR. AGRIP.

Dicent iterum, solum deum amandum esse. Non eo inficias: neq; enim sic ego amādas censeo creaturas, ut creatorem ipsum negligamus, sed ut ipsum in omnibus amemus, & in deo amemus oīa, in corporibus dei umbrā, in animis dei imaginē, in angelis dei similitudinem. Nunc igitur securi amate. Amor omniū bonorum est causa, principiū, effector, cōseruator, finis & præmiū, imò et sui ipsius præmiū: qui a nō est præmiū præter amorem, quod amore sit dignū: Hinc est quod oīs qui amat, amorem præcipue amat: id enim solū uult ab amante potissimum, ut redamet amantē. Hinc in ipsa etiā corporea pulchritudine non tam delectant forma & mores pulchri, licet nos trahāt uī admiranda: sed si sentimus nos redamari, ipsa redamatio nos longe plus q̄ sola pulchritudo ligat atq; cōstringit. Hinc omnē diligentia, sollicitudinem, curam & obsequiū in hoc exponimus, ut amātes simus redamati: quod ubi consecuti sumus, felicissimos nos existimamus: supra omnē enim uoluptatem est fructio amoris. Nolite igitur negligere amorem, nolite obliuisci amoris. Amemus imprimis deum, nulla alia re dignas deo gratias referre possimus q̄ amando. Ille amor beatissimus, pulcherrimus & optimus, superne ab intelligibilibus usq; ad inferiora descendens, ad diuinā pulchritudinem, mentē nostram cōgregat atq; conuertit, nos quoq; in omni operatione conseruat, & effectus ad uota largitur, uirtutē supplicationibus nostris administrans. Hinc apud Homerū legitur, Chrysen Apollo supplicantē exaudiuit, quia sibi amicus erat. Et in euāgelij legitur de muliere peccatrice: Dimittūtur illi pec-

ORATIO I.

edat multa, quia dilexit multū. Minus etiā peccat, qui se quis propter amorē peccat, citiusq; illi cōdonatur peccatum, sic multi sanctissimi prophete & sapiētes propter amorē mulierū nonnunq̃ dei neglexerūt mādātā, sed ueniā impetrarūt. Dauid ille sanctissimus, amoris causa adulteriū cum homicidio cōmisit: nec solum ueniam meruit, sed adulterā insuper diuina dispensatione uxorē retinuit, & in semine illius successionē regni accepit, ipso amore uel deum placāte, uel crimen excusante. Amor itaq; peccata de t, animas in cōlū reducit, beatitudinis distribuit gradus, gaudiū largitur æternū: nemo enim in cōelum ascendere potest, nisi qui cōlorum regi summe placeat: placet autem ei maxime ille, qui eum maxime diligit, dico autem maxime, quia dei amor nec mensuram nec modum habet, sed ex tota anima, ex tota mēte supra omnem mensurā deum diligere oportet: qui quum summū bonum & summū pulchrum sit, illius amor supremus, optimus & pulcherri- mus est. Amor etiā creaturarū bonus, pulcher & honestus est, quia dei operū est, qui creauit oīa bona, sed ille amor mēsurā & modū habet: Vnde si quis creaturas maiore cura amet q̃ deum, is a uero amore excidit, & tota aberrat uia. Verum ut oīs excessiuius amor amantem cōuertit, & quodāmodo transmutat in amatū: sic perfectus ad deum amor, animā nostram ad deum conuertit & trāsmutat, efficitq; deo penitus similem, tanquam propriam dei imaginem, & hæc est summa hominum felicitas, deum scilicet fieri.

DIXI.

B iij

HEN-

HENRI

CI CORNELII AGRIPPÆ ORA

tio habita Papiæ in prælectione Hermetis

Trismegisti, de potestate & sa-
pientiæ dei. ANNO

M. D. XV.

CONSIDERANS ILLV
strisime Marchio, Præstantissimi Pa-
tres, ornatissimiq; uiri, uarios humana-
rum rerū tumultus, simul atq; duram
nouercalis fortune sortē, qua per inte-
grum nunc triennij curriculū bellorum armorumq; in-
plicitus negotijs usq; fatigatus sum, diu et multum cogi-
taui argumentaq; multa in pectus institui, ac multis
modis egomet mecum eam rem disputauī, qua nam ra-
tione quo'ue consilio & ope post procellosum illum,
utraq; prætergressus scyllas, sanguinolenti maris trā-
situm feliciorē denuo nancisci possem uitæ portum. Oc-
currebat mihi magnopere necessariū esse fungī mune-
re aliquo, & eo potissimū, quod plurimū honestatis nec
minus frugis in se contineret. Atque id repperi nunc tale
quidem, quod cum decore peragere possum, quod'que
à mea professione atq; militia non est alienum, Abditio
ra uidelicet sublimioris diuinæq; philosophiæ mysteria
in florentissimo hoc gymnasio uobis & reserare &
interpretari. Nam cum ab ineunte ætate multijugis li-
teris eruditus, cœlestiū influxu diuinōq; genio, ab inge-
nio naturali corroboratus, rerum secretissimarum na-
turam,

turam, ipsiusq; naturæ ordinem spectaculum omnium
 amœniſſimum contemplatus ſim, nihil magis ad me at
 tinere arbitror, quàm ut ſacroſanctam hanc amplexus
 philoſophiam, ducem me præſtem ijs, qui ea maxime
 eruditione ſunt digni, ut in Tycinenſi gymnaſio opti-
 mi quique adoleſcentes noſtro munere atque opera, de
 promptis ex noſtris theſauris nouis atque ueteribus ſa-
 cræ illius philoſophiæ fruſtus intellectuq; conſequan-
 tur. Sed ueror hic (conſummatiſſimi auditores) ne qua
 fortaſſis animum ueſtrum ſubeat indignatio, ac me non
 modo arrogantia, præſumptionis ac inſolentiæ, uerum
 etiam temeritatis uitio arguatis, quòd ipſe ego ut ho-
 mo ſit in natione barbarus, exercitio hætenus miles, ha-
 bitu exotico, hanc cathedram conſcendere, atq; in tam
 cruda & immatura ætate tanta uobis & ea præſertim
 polliceri audeam, quæ præ rerũ magnitudine grauiffi-
 mũ alias ac maturũ inueteratumq; doctore expectant.
 Verum cum ad ueſtri intellectus perſpicaciã & prom-
 ptitudinem, & ad ueſtram erga ſtudia optima diligen-
 tiam atq; cõſtantiam me conuerto, meamq; haud igna-
 uiter aliàs exercitatam & legendi & interpretandi
 conſuetudinem cum his conſero, nihil prorsus erit quod
 in hac re uel de capacitate ueſtra, uel de ingenio meo
 diffidam. Neq; uero iunior ipſa ætas prohibet, quin poſ-
 ſemus æque bene uel meliuſcule interdum q̃ ſeniores ali
 quid diſcernere: ſiquidem non ætate, ſed ingenio inſpi-
 rationeq; prouenit intelligētia: neq; enim numerus an-
 norũ et multitudo dierũ dant ſcientiã, ſed ingeniũ coeli
 tus inſuſum, ac ſpūs dñi ſapientiã præſtāt etiã paruulis

HEN. COR. AGRIP.

quod in libro Iob plerisq; rationibus attestatur Helius
 filius Barachielis Buzitius. Quod si exempla queritis,
 Samuel cum esset pusillus, accepit spiritum domini. Sa-
 lomō quoq; & Iosias in iuuentute acceperunt sapien-
 tiam, et Daniel puer duodecim annorum, spiritu sancto
 repletus est, & Paulus apostolus non uult Timothei iu-
 uentutem contemni. Et Hieremias audiuit a Domino,
 noli dicere quia iuuenis sum ego. Et Ignatius ad Nagne-
 sianam ecclesiam scribens ait, non longi temporis sunt
 sapientes, neq; senes sciunt prudentiam, sed spiritus ipse
 qui est in hominibus. Neq; etiam mireris Marthio illu-
 stris. Ioannes Gonzaga strenuis. militum dux, q̄ cum
 me proximis his annis foeliciſſimis Cæsareis castris mi-
 litibus præfectum cognosceres, nunc me sacrarum lite-
 rarum præpositum pulpito cernas. Neq; etiā uos candi-
 diſſimi auditores deterreat ipsum militis cruentum no-
 men, eo quod Plato ipse ethnicus & Dionysius Chri-
 stianus seueriter præcipiant, sacra non nisi à sacris ui-
 ris contrectari debere. Vnde me quiſpiam tanquam hu-
 mano sanguine, in quo iuxta Mose uerbum, iam non se-
 mel manus nostras consecrauiſſis, pollutum, iccirco
 perinde ac prophanum respuendum fore existimet.
 Nulla uos tam sinistra inſenſaq; opinio uel fascinet uel
 seducat. An nescitis apud ueteres poëtas ac Philosophos
 Palladem atq; Bellonam unā ac eandem literarum mi-
 litiaq; deam extitiſſe? Habemus præstantiſſimorum
 uirorum exēpla, qui ob hoc ipsum diuinis laudibus præ-
 cipue celebrata sunt, quod utriſq; & militiae & litera-
 rum studijs claruerunt. Non dico nunc Demosthenem
 illum

illum, qui ut exstitit strenuus orator, tam erat ignauus miles. Vix enim cōspectus hostibus abiecto clypeo in fugam se turpiter conuertit: sed inuictos Catones, Curios, Fabios, Decios, Scipiones, innumerosq; alios tam Latino rum q̄ Græcorum duces: Præ cæteris uero Iulium illum Cæsarem et Christianæ reipublicæ augustum, Carolum cognomento Magnum: qui utriq; utrisque sic operam nauarunt, ut discerni non queat, utrum agis ualuerint. Possem huiuscemodi multos adducere, sed cum non sit præsentis intentionis meæ uelle laudare militiam, satis erit si hoc uos commoneam, Christum ipsum Centurionem militem sic extulisse, ut diceret, se non inuenisse maiorem fidem in Israel. Et propheta ipse ob hoc singula res deo agit gratias: Quia docet manus eius ad præliū & digitos eius ad bellū. Iacob item patriarcha benedicens filio suo Iudæ, aiebat: Manus tuæ in ceruicibus inimicorum tuorū. Est enim militia diuina benedictio diuinumq; institutū, ut in Machabæorū historia sacræ nobis literæ tradunt. Vbi Ieremias propheta domini uisus est extēdisse dexterā suam, strenuoq; militi Iudæ Machabæo aureū gladiū porrexisset, inquiens: Accipe gladium sanctū, munus à deo, in quo cōcides aduersarios populi mei. Quo uerbo & me cōsecrauit inuictissimus imperator meus, dum adolescētior & quasi puer adhuc accepto è manu sua gladio, haud sine felici fortunatoq; Martis successu miles insignebar. Sed ut semel fisiā & ad animi institutū redeam. Augustinus in lib. de uerbis dñi, et Gregorius scribēs uniuersis Neopolitanorū militibus, ipseq; decretorū compiler Gratianus, ex illorū

HEN. COR. AGRIP.

aliorūq; sanctorū patrū testimonijs unanimiter conclu-
 dunt, Militiam nulli imputari in peccatum, neminēq;
 propter militiā à sacris ordinibus debere repelli. Nec
 refert cui quis militet, etiā si infideli, dūmodo fidē & re-
 uerentiā impleat militia: nā & Dauid militauit Achis
 Regi Philistinorū, & multi fideles atq; sancti Diocleti-
 ano & Iuliano alijsq; ethnicis Cæsaribus militasse legū-
 tur, fide semp incolumi & laudata. Ne itaq; nos inter
 prophanos cōnumeremur, catholica Canonū sanctio, di-
 uinūq; militiæ institutū, sacrarūq; attrectatio literarū
 nos excusant: Siquidē & Lactantio Firmiano placet,
 eos qui sacras literas docēt, haud secus atq; qbus antiſti-
 tū manus impositæ sunt, sacerdotes sacros existimari
 debere. Quin & milites ipsi à Psalmista sancti dicunt,
 inquit: Vtiq; gloria hæc est oībus sanctis eius. Exul-
 tatiōes dei in gutture eorū, & gladij anticipites in ma-
 nibus eorū, ad faciendā uindictā in nationibus, increpa-
 tiones in populis. Ad alligādos reges eorū in cōpedib⁹,
 & nobiles eorū in manicis ferreis. Quod si quē uestrū
 scandalizet, barbarū hoīem in Latio gymnasio bonas
 literas interpretari, is sciat barbaros etiā hoīes esse ra-
 tionales, & frui cælo, atq; linguae nostræ Mercuriū, pe-
 ctoriq; nostro Saturnū, quorū ille interpretandi, hic ar-
 cane cōtēplationis autor, felici cœlorū dono nō defuisse.
 Quod si quē insuetū scholis militare sagū transuer-
 sum agit, respondet illi Plutarchus, Non, inquit, philo-
 phū facit promissior barba & uestis pertrita, nec item
 Isiacos in ostolæ: & quod uulgo dicitur prouerbiū, Ha-
 bitus monachū nō perficit: neq; em̄ plantā cortex facit,
 sed uegetalis natura: neq; iumētā coriū, sed sēsibilis ani-

ORATIO. II.

ma: nec humani corporis habitus sapientē, sed coelestis ratio spiritalisq; intelligentia. Aedepol multa sunt auditores, q̄ efficacissimis rationibus ad susceptā prouincia prosequendā nos adhortatur, & admonēt adiuuātq; Amici scilicet, q̄ innumeris ī me collatis bñficijs, magnū mihi ad coepta prosequenda stimulū adhibēt, quibus eo ipso morē gerendū duximus, Cōpellit me etiā Euāgelica religio, ne erga deū hoiesq; ingratus esse cōuincar, talēū quoq; mihi cōcreditū suffodere uidear, atq; lumē sub modio abscondere, ne deniq; mihi, quæ ficulnæ, male dictio contingat, quæ fructū suū nō dedit in tēpore suo. Itaq; iuxta uerbū libri Sapiētiae, q̄ sine fictione didici, sine inuidia cōmunico, & honestatē eorū nō abscondo. Alliciunt me insup̄ haud parū patria, urbs, locus, tēpus, otīū, trāq̄llitas, atq; post tot bella pax atq; libertas, q̄ oīa nobis Illustrissimus atq; inuictissimus de hostibus triūphator Hercules Maximilianus Sfortia Mediolani dux ostauus, singulari sua uirtute ac sapiētia cōciliat, continet & adauget. Quis de re deū immortalē oramus, ut eum ppetuo felicē ac fortunatū faciat, egregiasq; eius laudes celsitudinis, fortune, uirtutis, ingenij, rerū gestarū gerendarūq; in memoriā seculorū omniū conseruet & augmentet, ut omnia deniq; ei ex desiderio optimi animi sui, quo nocere nemini, prodesse uero omnibus uelit, prospere glorioseq; succedant. Deberem etiam nunc splendiḃ. Ioannes Gonzaga, tuis ampliŃsimis uirtutibus congruenter congratulari, atque condignas meritas que illis contribuere laudes, Tua strenue gesta, sapientiŃsime consulta, promptiŃsime adinuenta in
mediū

HEN. COR. AGRIP.

medium denarrare, si sermonum unda sensuumq; flamma mihi suppeteret: in aliud autem tempus hæc reseruabimus, nullaq; unquam abolebit obliuio. Atq; nunc unde digressus sum redibo, & quod propositum meum sit in hac suscepta prouincia, id paucis uerbis aperiam. Animus est, Hermetis Trismegisti dialogos de Sapientia & potestate diuina inscriptos, interpretari: quocirca prius nunc de Hermete ipso Trismegisto, cuius testimonio præ cæteris uti institutum est, ut quis quantusq; fuerit, & quotempore floruerit dignoscatur, pauca dicemus: deinde quæ in his dialogis, quos explanare intendimus, dogmata contineantur, breui argumento docebitur. Legimus itaq; apud Mosén magnum illum Hebræorum legislatorem atq; principem, in suo Geneseos libro, Abrahamum ipsum Iudæorum patriarcham mortua uxore sua Sara, plures ex pellicibus filios suscepisse: Inter quos unus erat nomine Mydan. Is genuit filium Enoch nomine, qui ob interpretandi scientiam, qua clarus habebatur, appellatus est Hermes siue Mercurius, quod utrunq; interpretem sonat. Is itaq; noster est Hermes, qui apud Hebræos Enoch uocatus, Abrahæ ex Mydan filione pos. Cuius rei grauis iuxta ac fidus testis est autorq; peregrinus, Rab Abraham Auenazre in uolumine suo astrologico. Adstipulatur ei quod scribit Eusebius libro suo de temporibus, Cum esset Isaac Abrahæ filius octoginta annorum, Iacob uero ex Isaac Abrahæ nepos annorū uiginti, Osyrim apud Græcos inter deos relatum, eodemq; tempore floruisse apud Aegyptios alium Abrahæ nepotem Enoch nomine. Accedunt adhæc

quæ

ORATIO II.

*quæ recitat Diodorus Siculus de antiquorum gestis. Præ-
 terea Lactantius & alij pleriq; antiquitatũ scriptores
 testantur, eo tẽpore quo uixit Osyris, floruisse Mercu-
 rium, qui postea uocatus est Trismegistus: Osyris nanq;
 ingenti exercitu orbẽ peragrans, ut homines ab agresti
 rudiq; uita ad cultiore nitidiorẽq; reduceret, Aegypti
 regno rerumq; omnium cura I sidi uxori relicto, adiun-
 xit ei Mercurium, cuius consilio in rebus agendis utere-
 tur, quandoquidẽ prudentia ac sanctitate ceteros mor-
 tales antecelleret. Hunc ferunt interemisse Argum,
 Aegyptijs leges & literas dedisse, uerba in ordinem
 redegisse, multisq; indidisse rebus noia, isq; apud Aegy-
 ptios primus astrorũ obseruator, syderũ cursus certis
 numeris descripsit, primusq; numerorũ rationẽ uocũq;
 harmonias adinuenit. Palestræ quoq; ad exercẽdas cor-
 poris uires, Medicinæ insuper ac lyre repertorẽ ferũt,
 atq; oleæ plantam, non, quod Græci fabulantur, à Miner-
 ua, sed ab eo repertam. Ipse etiam Græcis interpretan-
 di scientiam contulit, ac primus inter philosophos à
 physis ac mathematicis disciplinis ad diuinorũ con-
 tẽplationẽ conscendit. Primus qui omnem sapientiæ se-
 mitam perscrutatus oratione licet modica, immensa ta-
 men sententijs de uera sapientia scripsit. Primus omnium
 de maiestate dei, de ordine spirituum, de animarũ na-
 turis sapientissime disseruit. Prtmus itaq; theologiæ ap-
 pellatus est autor & inuentor: ferturq; uniuersalia sa-
 crorum complexus, cõscripsisse uiginti sex milia, quin-
 genta & uiginti quinq; librorũ uolumina, in quibus ad-
 miranda arcana, secretissimaq; mysteria ac stupenda
pandit*

pandit oracula: non enim ut Philosophus duntaxat locu-
 tus est, uerum etiā ut propheta multa præsagiuit. Nam
 priscae religionis ruinā, nouae fidei ortū, Christi aduētū,
 futurū iudiciū, mortuorum resurrectionē, renouationē
 seculi, beatorū gloriā, peccatorū tormenta prauidit at-
 que prædixit. Qua de causa ambigit Augustinus, peri-
 tia'ne syderū, an reuelatione spiritū illa cognouerit:
 Lactantius ipsum inter Sibyllas ac prophetas cōnume-
 rare non dubitat. Hic itaq; Mercurius noster, ut acumi-
 ne intelligentiae philosophos oēs excessit, ita sacerdos
 perinde constitutus sanctimonia uitae, diuinorūq; cultu
 uniuersis sacerdotibus praeiit: Vnde in tanta hominū
 ueneratione habitus est, ut post Osyridē ab Aegyptijs
 rex appellaretur. Mos eñ illis erat, quod & Plato reci-
 tat, ex philosophorū numero sacerdotes, ex sacerdotū
 cœtu regē sibi deligere. Regiā itaq; dignitatē adeptus
 Mercurius, constitutione legū, administratione regni
 ac gestorū magnitudine, ceterorū regū gloriā obscura-
 uit, unde merito Trismegistus, hoc est, ter maximus nū-
 cupatus est, qm̄ maximus & sapiētissimus philosophus,
 maximus ac religiosissimus sacerdos, maximus ac glo-
 riosiss. rex extiterit, quapropter pro suae uirtutis admi-
 ratione diuinos honores populus illi consecrauit. Tunc
 pro deo habitus in cœlos relatus, planetarum imus, prae
 ceteris ingenij ac sciētiarū largitor, illius noīe insigni-
 tus, tēpla numinis sui erecta q̄ plurima. Nomē eius pro-
 priū ob reuerentiā quandā uulgo ac temere affari ueti-
 tū. Primus anni mēsis penes Aegyptios suo noī dedica-
 tus. Oppidū quoq; ab eo condūū extat, quod in hunc usq;
 diem Hermipolis, hoc est Mercurij ciuitas, appellatur.

Narrat etiā de ipso Chalcidius, moribundum illū astan-
 tes his uerbis allocutū: Hactenus filij pulsus à patria ui-
 xi peregrinus & exul, nūc uero incolumis patriā repe-
 to. Cumq; post paululū tēporis solutis corporis uinculis
 à uobis disceßero, nequāq; me tanq̃ mortuū lugeatis, nā
 ad illā optimā beatāq; ciuitatē regredior, ad quam unē-
 uersi ciues per mortis corruptionē uēturi sunt. Ibi nāq;
 deus solus est, summus princeps, q̃ ciues suos replet sua-
 uitate mirifica. Sed de autore hęc hactenus. De ope il-
 lius modo dicamus. Eius titulus est Pimāder, siue de Sa-
 pientia & potestate dei. Est aut̃ liber iste elegantia ser-
 monis refertissimus, copia sententiarū grauißimus, ple-
 nus gratiæ & decoris, plenus sapiētiae & mysteriorū.
 Cōtinet em̃ in se uetustissimæ theologiæ profundissimā
 mysteria, ac utriusq; philosophiæ latentia arcana, quæ
 omnia non tam cōtinet q̃ explicat: Docet em̃ nos, Quis
 deus, Quid mundus, Quid mens, Quid uterq; demon,
 Quid anima, Quis prouidentiae ordo, Quæ & unde fa-
 ti necessitas, Quæ naturæ lex, Quod hominum phas,
 Quæ religio, Quæ sacra instituta, ritus, phana, observa-
 tiones sacraq; mysteria. Instruit nos præterea de cogni-
 tione sui ipsius, de ascensu intellectus, de arcanis preci-
 bus, de diuino connubio, deq; regenerationis sacramēto,
 atq; ut paucis cūcta cōplectar, docet nos rite scire atq;
 eallere leges diuinorū, phas sacrorū, iusq; religionū, et
 quo pacto felicitatē religiōe diuina debeamus adipisci,
 quoq; pacto mētē nostrā, qua sola ueritatē apprehende-
 re possumus, rite debeamus excolere. Ea enim est magi-
 s̃ sapiētūq; uulgata sentētia, Quod, nisi mēs atq; aius
 bene

bene ualuerint, corpus ipsum bene ualere non posset: tunc
 autem hominem uere sanum esse, quando anima & cor
 pus ita copulantur & inter se conueniunt, ut firmitas
 mentis corporis uiribus non sit inferior. Firmam autē
 robustamq; mentem, per quam sine fallacia mirabilia
 & cognoscimus & operamur, quomodo possimus adipi
 sci, ipse nos Mercurij Pimander edocet. Quae oīa uobis,
 ut auctoris uerba id expostulāt, partim theologicę, par
 tim philosophicę partim dialectico rhetoricōq; more
 enucleabimus, enumerātes scripturas, autoritates, sentē
 tias opiniōes, exēpla & experiētias ad rē ipsam perti
 nētes: Sacrorū deniq; canonū ciuiliūq; legū sanctiones
 dū dabitur occasio, haud impertinēter adducētes. Igno
 scat mihi utriusq; philosophiæ ac medicinarū facultas,
 ignoscat mihi sacrę theologiæ schola, ignoscat mihi
 uenerāda canonum sanctio, legūq; reuerenda maiestas
 si quedā aliquando suorū dogmatū paradoxa interpre
 tari discernereq; conabor. Nam etsi scio harum rerum
 in hoc gymnasio in immēsum me excellentiores docto
 res ordinariosq; lectores haberi, nullam illis facturū me
 arbitror iniuriam, sed operam illis accommodaturum,
 sicum illis huiusmodi doctrinarum fructus in alios diui
 sero: Multa siquidem illorum & scio & intelligo, &
 memini, polliceorq; uobis effecturum me totis uiribus,
 ut nihil sit in suscepta materia tam difficile, tam intri
 catum, tam obscurum, tamq; arduum cuiuscunq; faculta
 ti aut scientiæ ea traditio consonet, quod me interprete
 non asequamini omnes, intelligentia, fauente nobis ipso
 ter maximi Mercurij Pimandro, mente diuinę potētīe
 domino

ORATIO II.

domino uidelicet nostro Iesu Christo Nazareno cruci
fixo, qui uerus Pimander, qui magni consilij angelus,
uero mentis lumine illustrat: quem uerum deum & ue-
rum hominem, regenerationis autorem confitemur, fu-
turiq; patrem seculi iudicem expectamus. Vos igitur il-
lustrißimi candidißimi 'que uiri, uos qui uirtutem coli-
tis, uos ad mea tantum dicta aures adhibete, animos' que
intendite uestros: Contrà, qui sanctas leges contemni-
tis, hinc uos effugite, & procul hinc miseri, procul ite
prophani. Vos autem qui diuina amatis, qui 'que rerum
arcanarum estis percupidi, & circa abditioris philoso-
phiæ simbola, ac mirabilium dei operum reconditas ui-
res, plenissimas' que mysteriorum antiqui seculi tradi-
tiones curiosi estis exploratores, uos inquam adeste fe-
liciter, diuina' que Pimandri mysteria attento animo
audite. Conabor quippe uobis cum Trismegisto scien-
tiæ decorem enuntiare, ostēdam 'que uobis quæ ratio sit
consequendi intelligentiæ lumen, sapientiæ' que sermo-
nes auribus uestris infundam, quod dum abs me agitur,
uos quæso attenti sitis, atque sicut auribus ita & animis
uerba nostra excipite, nostros' que labores silentio, an-
imaduertētia, diligētia ac cōstātia uestra remunerate.

PROTESTATIO.

Verum quia circa diuina sæpe solet humana decipi
consideratio, & nos quidem non dii sed homines su-
mus, nec humani quicquam nobis abesse putamus, nullo
pacto uos latere uolo, palam' que coram te illustrißime
Ioannes Gonzaga corā uobis uenerabilibus ac deo ama-
bilibus

HEN. COR. AGRIP.

bilibus cum scholasticis tum ecclesiasticis patribus, coram omnibus uobis clarissimis auditoribus, coram serpentibus terræ, uolatilibus cæli, piscibus maris et uniuersis pecoribus campi, coram cælo terraque: protestor, quod quæcunq; abs me uspiam dicta scripta uel sunt, atque in posterum dicentur scribenturq;, His nolo quenq; plus assentiri, quod & ego ipse facio, quam ab ecclesia catholica fideliumq; choro, ac sacro episcoporum collegio, eiusque capite summo Pontifice comprobatur: quibus omnia dicta mea & dicenda, scripta ac scribenda subijcio, & omnibus eius negotij censendi & iudicandi potestatem habentibus, paratissimus semper ab illis & à quouis melius sentiente, fraterna Christiana que charitate crudiri & corrigi, & stare cuiuslibet melius sentientis & intelligentis sententiæ. Quæ quemadmodum uobis nunc dico, ita in omnibus lectionibus meis ac lectionum partibus, lecturis, dictis, scriptis, dicendis ac scribendis quibusq; meis, repetita esse uolo, atque ea sic coram deo & omni creatura protestor.

CENSURA.

Reliquum adhuc superest uuum quod silentio prætereundum minime censeo. Idq; diligenter quæso aduertite. Tria potissimum in usu sunt penes scholasticos disserendi genera: Vnum à Stoicis ac Peripateticis plurimum exercitatum, qui uidelicet proposita re uel quæstione aliqua, alteram aut certam eius partem disputando defendunt atque adprobant, reliquas circa hanc opiniones confutantes: Alterum apud Academicos ac Socraticos

eraticos uſitatum, qui in medium adducta re aliqua uel
 quaſtione, diuerſos ad id quod inueſtigatur ſententias
 rationes que adferentes, illisq; pluribus præpoſitis &
 ad rem ipſam inuicem collatis, quod ex his ueriſimilius
 probabiliusq; uiſum fuerit, id eligunt atque adfirmant:
 Hos utroſque modos in lectionibus noſtris obſeruare in
 tendimus. Tertium uero diſſerendi genus Scepticorum
 eſt, quos penes nihil certū eſt quod ſequantur, ſed omnia
 illis indiſſerentia ſunt, ideoq; de omnibus in utranque
 partem diſputant, & quæ naturæ ordine diſiuncta di
 ſtinctaq; ſunt, permifcent atque confundunt, & perim
 de ac gigantes montibus montes accumulantes, bellum
 contra deos gerere uidentur, dum aliquot inſtructi ſyl
 logiſmis, hoīes rixoſi ac meretriculis loquatiores, incū
 ctanter audent quauis de re cum quouis linguam conſer
 re: litigioſis enim quibuſdam altercationum captiuncu
 lis ac ſophiſmatū iaculis armati, oīm diſciplinā etiam
 ſacrarum literarū fores ſe poſſe diffringere et penetra
 re arbitrant: atq; hi à quibuſq; cōſummatis philoſophis
 ac theologis aſpernantur reſpuunturq;. Horū ſcientiam
 Iacobus apoſtolus appellat terrenā, animalē, diabolicā:
 Paulus ſegregatus gentium doctor in ſuis ad Titum &
 Timotheum epiſtolis, ſtultam, uanam, inutilem & con
 tentioſam uocat. Super quo ſcribens Hieronymus: Dia
 lectici, inquit, ſolent argumentationibus retia obtende
 re & uagā rethorice libertatē in ſyllogiſmorū ſpīmeta
 concludere, in ea totos dies ac noctes cōterentes ut uel
 interrogent uel reſpondeant, uel dent propoſitionē uel
 accipiant, aſſumant, conſirment atq; concludant, quos

quidem contentiosos uocat Apostolus. Hæc Hieronymus. Sed & multa contra eos loquuntur Gregorius Nazianzenus in libro secundo de Theologia, & Urbanus Papa scribens Antiochenis, & beatus Athanasius in epistola quæ Enclion dicitur ad Aegypti & Libye episcopos, Diuus item Ambrosius in libro de Trinitate, & multi alij sancti patres, quorum uerba breuitatis causa adducere obmitto. Ex quorum dictis Gratianus decretista XXX.d. Nonne eligimus. Et XXIII. quæst. II. cap. Transferunt, contra hos argumentatores constituit. Sed & leges ciuiles Codi. de summa Trinit. lege III. frenum illis iniiciunt. Quemadmodum itaq; argumentatores isti à quibusque splendiſſimis philosophis, sanctiſſimis theologis ac celeberrimis utriusque iuris peritis repelluntur, sic etiam illos à nostris lectionibus quæ longe abesse uolumus: nullius equidem uel argumenta uel quæſtiones in cathedra recipere intendimus. Verum ne doctorum uirorum iudiciū uereri uidear, neque etiā discipulorum meorū ingenio cōtra id quod pollicitus sum, non uelle satisfacere uidear, atque ne quis æstimet nos responsionis penuria declinare certamen, ideo cuiuscunque uel circa auctoris uerba, uel circa testimonia per nos adducta uel aliter recitata seu exposita, quippiam exigere uel contradicere libuerit, huic in fine lectionis uerbo uel scripto id agere licebit, cui ad singula uerba & sententias in subsequenti lectione abunde respondentes satisfaciemus. Quod si incommodū id erit, scripta scriptis referemus. Fecerunt sic ueteres theologi, ex Græcis Origenes, Basilius, Athanasius, Cyrillus, Didymus,

ORATIO II.

dy mus, Eusebius, Chrysostomus, Nazianzenus: ex Latinis Tertullianus, Ruffinus, Hieronymus, Augustinus & illorum plures alij: qui quidem sancti uiri nihil magis odere unquam, quam uerbosam illam contentionem, in qua plus stomacho quàm ratione certatur, plus ad uanam linguæ ac memoriæ gloriam, quàm ad peruestigandam ueritatem: neque uere aliud moliuntur disceptatores isti, quàm ut Pharisaica hypocriti circumueniant hominem, donec capiant in uerbo. Quòd si quis ante istos uerbo non labatur, hunc iuxta sententiam Iacobi apostoli, oportebit esse perfectissimum.

GRATIARVM ACTIO.

CAeterum non existimaram me in tanta præstantissimorum uirorum illustri corona hodie uerba facturum, qui tanquam rutilantia cœli sydera cœlestiumq; diuina numina mente, lumine, motu, terrenos quosque actus moderantia atque agentia, studium nostrum tam exhilararunt, sibiq; usque adeo deuinxere, ut quo debueram eloquio gratias agere minime queā. Quapropter etiam numinum instar tu illustrissime Ioannes Gonzaga inuicte militum dux, Vosq; celeberrimi uiri me in armis militem, in literis nunc doctorem, uobisq; deuotiū addictumq; pectus meum benigno animo suscipite. Vos insuper candidissimi auditores, opera non secus ac lingua uobis me cum dabitur, satisfacturum ducite.

DIXI.

C iij ORA

ORATIO

PRO QUODAM DOCTOR

rando, per Henricum Corne

lium Agrippam con-

scripta.

MAGNA MIHI GRATIA
est colendissimi Patres ornatissimiq;
uiri, nec iucundior nec clarior ulla
sors hodie mihi obtingere potuit, q̃
ut hac solenni cathedra donatus ora-
tionem dicturus sim, maxime apud uos grauissimos do-
ctissimosq; uiros, coram quorū doctrina, nihil obscurū
dici, nihilq; nō recte intelligi potest, ita ut ego nec fal-
sum aliquid uobis prædicare possim, nec uera iustaq; mi-
hi obesse debeant. Nūc igitur de qua re & qua de cau-
sa de eadē ad præsens differere sit animus, paucis acci-
pite: De iustitia & iure illorum contrarijs, de utrorunq;
administratione, meritis simul & demeritis dicemus,
ut in qua facultate coronā hodie accipio, qd ego memi-
nero receptæ à doctoribus meis bonæ discipline, quæ in
super illius docendi exercendiq; sit mihi uoluntas, quæ
præmiorū spes, palàm dinoscatis. Primū itaq; quid sit
iustitia, definiamus, cuncta em̃ per definitionē (ut diale-
ctico more loquar) apertiora sunt et magis elucescunt.
Neq; uos me pro incurioso habeatis, si diuisionē nullam
proposuero, de iustitia absoluta & abstracta, fori et cō-
scientiæ, politica & naturali, et si qua reliqua membra
sint. Sed iustitia prout est actus iusti iudicis determi-

natus.

ORATIO III.

natus, ad ipsum iustum dici putetis. Quæ ab Vlpiano iurisconsulto, deinceps ab imperatore Iusti. de iust. & Iur: 1. definitur, esse constans & perpetua uoluntas ius suum unicuique tribuens. Quam definitionem frater Astensis ita cōuertit, dicens: iustitia est habitus secundum quem aliquis constanti & perpetua uoluntate ius suum unicuique tribuit. Accipitur autem in hac definitione uoluntas pro actu generali, non pro potentia: solent enim habitus definiri per actus, nō per potentiam: Ius uero accipit pro re iusta, quam ita uel princeps uel iudex uel populus uel cōsuetudo uel lex uel natura uel religio uel necessitas iusserit. Ultima autē huius definitionis particula designat actū iustitiæ per cōparationem ad propriā materiā & obiectum: Obiectum autē iustitiæ ius est, unde secundū Isidorū iustitia dicit, quasi iuris status, & habet de uerb. sig. actus iustitiæ iudiciū executor, iudex in quantū talis, hoc est, secundū Isidorum in quantū ius dicens. Vnde iudex male iudicās errore uel dolo, in eo q̄ male iudicat, nō est iudex, cum nō sit in eo iustitia. 23. q. 2. ca. 1. Nemine ergo imperitum uel improbū decet esse iudicem, nam ille per ignauiam ignorat, quam profitetur iustitiā hic per odium & cupiditatē corrūpit ipsam, pro qua iudicaturus est ueritatē. Iustitiæ em̄ propria sunt et inseparabiliter cohærēt, ut uarijs rerū gradib⁹ atq; formis, uarias pro modo suo uires, motiōes, actiōesq; distribuat, his quoq; p dignitate uarias dotes, uarios exitus atq; terminos, atq; ut in suis gradibus officijsq; quæq; secura pmaneat, ne alijs alia cōfundant, singula suū exequat munus statimq; suū, &

HEN. COR. AGRIP.

id quod suum est, & quod sibi conuenit, teneant & exequantur, nec usurpent sibi quod à se alienum est, & proprium aliorum: Hæc igitur est, nulla imperitia, nulla iniquitate uiolata iustitia, per quam ædificata est respub. & constituti sunt reges & iudices, cuius sententia est in lege & iudicio, in quibus rex præcipit & regit subditos, quos subiicit iustitia, in qua sola est salus regis & subditorum. Hæc ubi regnat iustitia, omnia felicitate gaudent, omnia terminantur in bonum. Vbi iustitia, ibi nullæ contumeliæ, nullæ factiones, nulla dissensio, nulla prelia, nullæ insidiæ, nulla pericula, sed omnis modestia, cõcordia, ppetuâq; pax & omne bonum. Ipsa est gloria regis, pax populi, tutamē patriæ, libertas plebis, disciplina subditorum, sine qua neq; domus, neq; ciuitas, neq; exercitus, neq; commercium ullum consistere potest, adeo ubiq; necessaria, ut hac sublata, ne mundus quidē subsisteret: nō infernus: nō paradysus illa carere pōt, quis illic oēs aliæ uirtutes absint, hic ob uitæ beatitudinē, nō amplius necessaria. Tanta est eius potentia, tanta sublimitas, tanta gloria. Vbi ipsa adest, nihil abesse potest: ubi uero deficit, nullæ uirtutes constare possunt. Nam prudentiæ si desit iustitia, transit in uersutiam, fortitudo sine ipsa labitur in pertinaciam, temperantia conuertitur in desidiam, amor in turpem uoluptatem, beneuolentia in adulationem, respub. in tyrannidem, religio in superstitutionem, nec ulla uirtutum in suo esse subsistere potest incorrupta. Hæc sola si desit iustitia, quæ unica & sola contra omne uitiorum genus pugnans, potens est comparare hominem deo, & facere deo compotentem.

ORATIO III.

ut eius potestas à nemine possit superari, cuius iustitia à nullo possit corrumpi, ergo metum omnem abiecit iustus, integer uitæ scelerumq; purus, non egens Mauri iaculis nec arcu, nec uenenatis gruida sagittis pharetra. Cuius rei Aristides & Fabritius documento sunt, q̃ insuperabilis sit iustitia, cum illi non auro, non summis uictorijs à iustitiæ gradu depelli potuerint: quibus è cōtrario locati sunt, qui seipsos etiam magnis deuictis imperijs arguentes, cupiditatibus resistere non potuerūt. Cum alius auro uictus sit qualis Pigmaleon & Anthenor alius affinem occiderit, alius patriam parentemq; perdiderit cupiditate, alius ira impulsus iustitiam dereliquerit, amicitiam fidemq; corruerit, alius imperij cupiditate ductus impotētia animi iustitiā abiecerit, ut Romæ Sylla & Marius, & Curio: apud Hebræos Ieroboam & Mambres: alius libidine pressus, à iustitia decidit, ut Romæ Appius Claudius, apud Hebræos etiā ipse sanctus Dauid. Et ut ad superiora redeam, uere dicere possumus cū Hieronymo ad Demetriadē, quoniam omnium uirtutū species, uno iustitiæ noīe continētur. Vnde Ambrosius in Hexameron ait, ubi prudentia, ibi malitia: ubi fortitudo, ibi & iracūdia: ubi tēperātia, ibi impatiētia, plerunque aut̃ alia uitia: ubi aut̃ iustitia, ibi cōcordia est ceterarū uirtutū, nō enim per se pars est, sed mater est oīm. Hæc itaq; iustitia ut est uirtutū oīm dñā, ita & nostra iuris facultas oīm aliarū facultatum iudex est atq; regina: quod ita esse multis argumentis ostenderē, nisi iam ab antiquo uobis id non solū sufficēter persuasum, sed & rationabili demōstratione rei q;

HEN. COR. AGRIP.

ueritati ipsaq; experiētia scirem esse notissimum. Hoc igitur omisso, ad iniustitiā ueniamus, quæ iustitiæ est opposita, in qua declarāda non est opus sermonē latius diffundere, cum ex supra dictis ea in oppositū sensum conuertēdo satis cognosci possit. Nam cognito uno contrariorum, cognoscitur & reliquū, ut dicit lex, Instit. de his qui sui uel alic. iur. sunt. § Videamus & ff. de Accus. & inscrip. l. Qui accusare. quibus consonat uerbū illud Aristot. in libro de Cœlo & mūdo prolatū, Quod opposita iuxta se posita magis elucescunt. Est itaq; in iustitia, ut describit eam Arist lib. 1. Rethoricorū, per quā aliena contra leges retinentur. Et qm̄ unumquodq; uitium tanto grauius est, quanto magis repugnat uirtuti opposite, ideo duplicē denotāt doctores iniustitiā: unā, quā uocāt illegalē, quæ opponitur iustitiæ legali, quam politicam nominamus, et hæc quantū ad intentionem et actionem propter cōtemptum boni cōmunis, est uitium generale, & secundū essentiam & obiectū, scilicet inquantū respicit obiectū speciale, ipsa est uitium speciale. Aliā dicūt iniustitiā secundū modū inæqualitatis ad alterū, & est uitium speciale utroq; mō opposita iustitiæ particulari, inferens nocumentū alteri, de se repugnās charitati, & utraq; hæc iniustitia est peccatū mortale, & maxime in eo, q̄ sciēter facit iniustitiā. Si q̄s uero p̄ ignorantia dictauerit iniustam sententiā, hæc ignorātia neminē excusat, qm̄ potuerit habere copiā iuris peritorū ff. de iur. & fac. ig. l. regula. uel si sua sciētia, studio & labore faciliter scire potuit rectū iudiciū, C. de Ing. manu, l. 3. ff. q̄s or. in bono poss. ser. in bonorū, l. ij. Vnde

iuxta Vlpianū, Qui iniquam uel iniustā sententiā dixerit, iniuriā facit parte læsæ, Omne em̄ quod non fit iure, iniuria est 14. quæst. 4. cap. Quid dicā. Sed de iustitia & iure eorumq; contrarijs hæc hæctenus. Modo iudices ipsos describamus. Oportet iustū quenq; iudicem, quod ipse alijs præcipit semet obseruare, neq; aliū iudicās, in se ferat sententiā 3. quæst. 7. Iudicet. Deinde ut causæ ueritatē plene inuestiget, iurisq; ordinē non puerat, ac secundū autētica statuta iudicet, nō sit acceptor psonarū, sed pauperē audiat sicut diuitē, peregrinū ut indigenā, parū ut magnū, iuxta uerbū dñi, Deu. 1. nō declinet fauore uel clamore multorū, sicut præcipit Exo. 23. Ne sequaris turbam ad faciendū malū, neq; in iudicio plurimorū acquiesces sententiæ, ut a uero deuies. Nullas præces inter iudicium alterius partis admittat, nec alicui plus debito cōpatiat, nec propter timorē alicui⁹ a rectitudine iudicij deuiet. Vnde dicitur Exod. 23. Pauperē non cōpatiaris in iudicio, et Ecclesiastici 7. Noli quere re fieri iudex, nisi ualeas uirtute irrūpere iniquitates, ne forte extimescas faciē potentis. Oportet enim iudicē sic directum & roboratum esse, ut minis illecebrisq; cōtemptis, non aliter agat q̄ deus, natura ciuilitasq; dictauerint. Legem ipsam tanquā deum ante oculos habeat. Se uero non legis dominum, sed fidum interpretem, diligentemq; ministrum existimet. Hæc qui obseruat, hic iustus iudex est: qui iustus iudex esse uelit, hæc illum seruare neceesse est. Hinc Sapien. 5. dicitur iusto iudici: Introduet pro thorace iustitiā, et accipiet pro galea rectiō iudicium, sumet scutum inexpugnabile æquitatē, acuet

iram

iram suam in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos. Hinc iusti iudices inter reliquos dignitatis suæ titulos clarissimi appellantur, & à contrario iudices iniqui dicuntur turpissimi ff. de sena: l. foeminae & Spe. de iur. omni. indi. § l. uersi Maximi sunt. Sunt autē iniqui iudices, qui (ut ait Loterius quondam Cardinalis, postea dictus Innocentius, in opusculo de miseria hominis) non attendunt merita causarum, sed merita personarum: non iura, sed munera: non iustitiam sed pecuniam: non quod ratio dicat, sed quod uoluptas affectat: non quod lex sentit, sed quod animus caput: non inclinantes mentem ad iustitiam, sed iustitiam ad suum commodum & ad suam mentem declinantes. Pauperum causas cum mora negligunt, diuitum causas cum instantia promouent, in illis rigorem extendunt, in istis cum mansuetudine dispensant. Hæc ille. Quod si intrat in conuentum ipsorum uir anulum gerens aureum cum ueste candida, introierit & pauper in sordido habitu, intendūt in eum qui indutus est ueste præclara, & dicunt ei, Tu sede hic, pauperi uero dicunt, Tu sta hic, aut sede sub scabello pedum nostrorum, mortificantes animas quæ non moriuntur, uiuificantes animas quæ nō uiuunt, ut legitur xi. q. 3. Plerunque. Et sunt uerba Zacharie prophete, quæ exponens Gregorius ait in homilia 26. Non morientem mortificat, qui iustum condemnat: & uicturum uiuificat, qui reum à supplicio soluit. Vterq; eorū inquit Salomon prouerb. decimo septimo & qui iustificat impium, & qui condemnat iustū, abominabilis est apud deum, imò & apud proximū & populū

populum. Vnde Prouerb. 24. legitur, Qui dicunt im-
pio iustus es, maledicent ei populi, & detestabuntur
cum tribus. Redditur itaque iniquus iudex omnibus ob-
noxius, primum deo, cuius presentiam præceptumq;
contemnit, Omnis enim iudex ut legitur Paralip. 2. 19.
non homines exercet iudicium, sed dei: & quodcunque
iudicauerit, in eum redundabit. Offendit etiam remp.
cuius maxime interest, ut recte iudicet filij hominum,
& quæta sit prouincia regum, ut in Cap. ut fame de
senten. excom. Et lege, uulneratus, ad L. Aquil. ff. &
li. congruit de offi. pre. Offendit & proximum, cui in-
fert iniuriam, ut de cri. fal. cap. ij. Et ita propter enor-
mitatem offi. in se unico delicto pluribus tenetur. L. 1. ff.
de Iniur. Et cap. Cum desideres § fin. de sen. excōi. Et
cap. Parochiam cod. titulo. Tenetur enim parti quam
læsit, non solum in re quam perdidit per litis sententiã,
sed etiam ad omnia damna passa & litis discrimina,
prout dicitur L. 1. C. de pœ. ind. mal. Ind. & in iure au-
tenticorum condemnatur in triplum, si ciuilis sit, si tri-
uialis, punitur in confiscatione propriæ substantiæ, &
in exiliũ mittitur, ut in auten. ut legitur in exor. l. 3.
§ si quis autem, & L. diuersorum ff. de uarijs & exor-
cog. l. v. tenetur leso in quantum bonum & æquum uide-
tur religioni indicantis: tenetur & crimine falsi, quia
falsarius est & falsitatem commisit, & poenam depor-
tationis & perpetui exilij & ultimi supplicij meretur.
ff. ad l. Eor. de fal. L. 1. § qui iudicem & suli. Insuper
infamis est C. de pœn. indi. mal. iud. L. ij. Et crudelis in
iure dicitur xi. q. 1. nolo. Hæc in foro ciuili, quamuis mul-

ta prætereo. De foro Canonico quæ poene statuuntur, nemo uestrum ignorat, qui legeritis terribilem illam & metuendam decretalem per Nicolaum quartū Christi uicarium, in concilio Lugdunensi editam, recitatam lib. sexto Decretalium, titulo de re iudi. Cum æterni tribunalis iudicis ante quod omnes stabimus. Item ubi iniquus iudex in sententiâ maledictionem per annū suspenditur ab officio, hoc est secundum Ioannem Andræ in Nouella quod tanto tempore careat officio iudicandi: & si sacerdos est, diuina non celebret, & alias horas canonicas in ecclesia sollemniter non inofficiet. Si sit diaconus, euangelium non pronunciet. Si subdiaconus, epistolam legere nō præsumat: ac insuper propter execrabilem criminis sui enormitatem omnes aliæ poenæ alicubi per canones & leges pronunciatæ & pronunciandæ in eundem locum habeant. Deniq; nisi poenituerint, & omnibus offensis satisfecerint apud illum iudicem ubi uix iustus saluabitur, qui male iudicata & iudicabit & restituet, iustitiam iniuriam passus in die iræ & maledictionis, die calamitatis & miseriæ, die retributionis et iustitiæ, certe delebuntur de libro uiuentium et cum iustus non scribentur. Væ, hoc est damnatio æterna erit illis qui condiderunt leges iniquas, & scribentes iniustitiam scripserunt, iustificarunt impium pro muneribus, et iustitiam iusti abstulerunt ab eo, et percusserunt animam innocentis. Nunc ergo ut me quàm breuissimè recolligam, Sciant se omnes qui iustitiæ præsumunt, et qui se pontificij iuris legumq; interpretes ac doctores appellari uolunt, teneri et obligatos esse ex professione nomi-

ORATIO III.

nis sui et dignitatis suæ, prius seruare legem quàm præcipere, prius docere populum uerbo et exēplo legis canones regulasq; uiuendi, quàm incautos tam grauiterpunire: necesse est enim, ut qui legem seruare debeant, legem ipsam prius cognoscant, alioquin ius ipsum summa esset iniuria, et lex ipsa nihil aliud quàm subdolum rete iniquitatis. Tenetur insuper prius ostendere gratiam et misericordiam legis, quàm uiolentiam et pœnā. Puniant deinde non imprudentes sed maleuolos, dolentq; causam esse puniendi, punitos deinde reuocent ad honestam emendationem, hoc est opus proborum iurisperconsultorum: qui secus agunt, sciant se erga deum et iustitiam ipsam de dignitate et professione male meritos esse. Nos igitur omnes unanimes quicumq; hanc sublimem et sacrosanctam iuris facultatem tanta autoritate profitemur, induamus pro thorace iustitiam, et accipiamus pro glebe rectū iudicium: sumamus scutū inexpugnabile ueritatem, acuamus, iram in lanceā, et sic pugnabit nobiscū orbis terrarū cōtra errores iniquorū, et insansatos.

DIXI.

ORA

ORATIO

HENRICI CORNELII AGRIPPÆ

ad Metensium dominos, dum in illorū aduocatum
syndicum et oratorem acceptaretur.

I uoluntatem erga uos meam Amplissimi Patres Domini mei metuen-
di pari eloquio dicendiq; elegantia
adimplere possem, deberē iam hāc
tam insignem rempublicam nostrā,
uestrasq; in hac eadē administran-
da egregias laudes nō minus ornatissimo atq; longo ser-
mone extollere, uestræq; clementiæ condignas gratias
agere, qui me ad hoc præsens aduocati & oratoris ue-
stri munus nullis meis meritis præcedētibus, tanto dispe-
dio & longanimi expectatione euocare dignati estis.
Sed ut laudare uos nō mihi modo, sed omnibus ferē perq;
facile est, ita condignas uobis gratias remetiri apud me
præsertim difficilimū est. Nulli enim nisi penitus elin-
gui, in tāta uirtutū uestrarū ubertate celebrāda, quarū
copia atq; splendor, uerborū abundantia facile accumu-
lat dicenti, decesse posset oratio. Ego tamen in hoc mihi
ad præsens & cōsultotēporare cōstitui, ne q̄s me uestræ
celsitudini arbitret, uestrā gratiā adulationis aſſētatiun-
cula uelle aucupari credat. Neq; etiā uos tales estis, q̄ lau-
des uestras uerbis prædicatis audiri plusq; opibus præ-
stitas palā ab oībus cerni cupiatis. Sufficit uobis cōstan-
tissima

tissima fama uestra, qua ob tã inuictã iustitiã, tã infatigabilem prudentiam, tam castissimam clementiam, tam innocẽtem temperantiam, tam religiosam fidem, præ ceterarum ciuitatum reipublicãq; rectoribus per ceteras ciuitates, regna et nationes magni et clari estis, ut nulla uspiam sit respublica, quæ hanc uestrã ijs uirtutibus præcellat, uix æquare possit, idq; adeo notũ est, ut probatione non egeat, mihiq; id citra adulationis suspicionem liceat testari. Optoq; apud omnipotentem deum, ut hanc ipsam reipublicã uestrã perpetuo secundet, felicem fortunamq; faciat, eximiasq; uestras laudes uirtutis, fortune, rerum gestarum gerendarũq; in perpetuam memoriam illasas conseruet et augmentet, ut omnia uobis ad ornamentum, incrementum, dignitatem et amplitudinẽ reipub. ac nominis uestri prospero gloriosoq; euentu succedant, mihiq; apud uestram clementiam, tam optimam opinionem dignitatẽq; adepto, id quoq; detur, per quod uestræ de me existimationi aliqñ condigna gratiarum repensa satisficiam. Hoc autem eò mihi difficilimum est, quò scio me uobis plus debere quàm possim persolvere. Nec ignoro quãta sit Aduocati et Oratoris prouincia, in qua exemplo Demosthene, Cicerone, Hortensio excellentissima ingenia sæpiissime succumbunt. Mihi autem ingenium perquàm mediocre prout homo sum paucioris experientiæ ac literaturæ minoris, nec inficior, etiam eloquẽtia tenuissima. Neq; enim is sum, cuius uox tãta suauitate delectet, cuius uerba tanto ornatu splendeant, cuius sententiæ tanta grauitate uincant, cuius oratio tanta uir persuadeat, ac si Cice-

HEN. COR. AGRIP.

rouel Demosthenes aliquis essem, sed mediocritas quæ-
 dam est mihi loquendi duntaxat non eloquendi, & in re-
 rum ueritate enuncianda non in proloquendo phaleratis
 uerbis fucatas sententias. Nec uos in hoc me improbabi-
 tis, qui uera libenter auditis, scelusq; esset tanq̃ lese ma-
 iestatis, corā uobis incerta fucataq; dicere, nedum falsa.
 Integritatis meæ testis est mihi præsentia mea: si alia
 probitatis meæ indicia quæritis, possum fidei causa ostē-
 dere ea quæ nota sunt, patriā non obscurā, progeniē nō
 ignobilē, familiam non pudendā, domū non sordidā, mo-
 res inculpator, uitā sine crimine, famā apud probatissi-
 mos uiros sine macula, non indignus aliquando habitus,
 cui à summo pontifice, ab Imperatore, à multis præla-
 tis ac regulis fides & gratiæ haberentur, quem filiū &
 amicū uocarent, quorū mensas conuiuia assiderē, quorū
 familiaribus epistolis ac publicis literis sum ueneratus,
 quos uirtutis meæ testes usq; mecū adseruo, longe mihi
 gratiores q̃ pecunias, quarū ego nūq̃ cupidus fui, nec ubi
 adsunt unq̃ auarus. Vcrum postq̃ uxorē duxi, à publicis
 negocijs principūq; ultra sortē meam familiaritate, ut
 quæ longe plus ambitionis habeat atq; periculi q̃ trāquil-
 litatis, abstinere proposui, et ppria deinceps industria
 uixi, meisq; me angustijs continui sorte mea contentus,
 uariasq; fortunæ ambages infracto animo pertuli, nulli
 onerosus. Postq̃ aut̃ uestra Celsitudo iam pluribus lite-
 ris, misso in super ad me uestro Secretario, me in Orato-
 rem suum postulasset, ipseq; dominus præceptor Riui
 euerſi, atq; illius frater germanus præceptor Metensis
 unā cum magnifico barone & genitore suo, quibus plu-
 rimum debeo, id ipsum à me multis precibus contendē-

rēt, nephas arbitratus sum tantorum uirorum ac de me optime meritōū preces reijcere, uestramq; gratiam contēnere. Itaq; spretis omnibus alijs cōmoditatibus ac magnificis titulis, quorum plures tunc apud Allobroges mihi proponebantur, uobis me firma deliberatione dedicaui, confidens me taliter effecturū, ut hęc de me tam optima opinio uestra nō omnino frustretur. Sed ne diutius huic sermoni insisterē uobis molestus sim, ac maiorum negociorum consultandorū tēpus præoccupem, non aliud agendum restat reliquum, nisi ut ego quam maxime possim ueneratione, deuotione, religione, pollicear deniq; fidem me nusq; uobis ulla in re consilio, fide, taciturnitate & reliquis muneris huius debitis ac oneribus quacunq; sors ceciderit, defuturum. Faciam ergo nūc quod me decet, uos accipite quod uobis debetur. En habetis me quem iamdudum optastis. Titulum Aduocati & Oratoris uestri amplector. Recognosco uos domini meos certos & indubitatos, uobisq; omnem reuerentiam, obedientiam ac fidem exhibeo, qualem Orator, & ad consilia rei publicæ uestræ admissus, iure & consuetudine præstare tenetur, & quicquid uestræ reip. causa efficere præceperitis, q̄ studiosissime prosequar, experiar, enitar, faciam, perficiā, neq; fidei, neq; industriæ, neq; diligentiaē unq; defuturus. En facultas, persona, animus, omnia in uestra potestate sunt. Hęc dixi uobis breuius, quo uestra prudentia ex paucis multa percipere scilet, uobisq; ueniā dari postulamus, si nō uestrā celsitudinē condecēte, sed secundū uires nostras tēporisq; indigentiaē extēporaneā orationē diximus. DIXI.

HENRICI

CORNELII AGRIPPÆ ORATIO

ad Senatum Lucenburiſiorum, pro Dominis
ſuis Metenſibus habita.

ELSITVDINEM VĒ-
ſtram clariſſimi Senatores tot repe-
titis turbare cōmonſtrationibus te-
ſcamur ſuperos et deum ipſum, non
minus q̄ id eandē ueſtram nauſeat
celſitudinē et meos dominos tēdere

Sed haud utrobique par eſt, cū ueſtræ ſublimitatis autori-
tas id ſolo iuſſu pōt, quod nos citra tamen iuris ambiguū
dubij expectamus. Non q̄ iuſtitiam æquitatem ſe formi-
demus, nō q̄ ueſtræ ſentētiæ unius aut alterius utrius ue-
exitū timeamus, ſed inconstantiam formidamus eorum
q̄buſcū nobis negotiū ē, publicanorū, hoc eſt redēptorū
ueſtigaliū ueſtrorū, a q̄buſ ciues noſtri ut alienigenæ et
peregrini hoīes, tanq̄ indigenorū ueſtrorū iniurijs obno-
xij ſint, nō modico damno affecti ſunt ſimul et iniuria.
Cauſa hæc pendet corā iudicio ueſtro, magno noſtrorū
cū incōmodo tum impēſa. Pendet ab anno ultra in hunc
uſq; diē. Interim uobis ſæpe à noſtris ciuibus in ea cauſa
ſupplicatū eſt, articulatū ē, ſcriptū eſt. Exhortati ſunt
uos dñi mei ciuitatis Mediomatricū Decuriones plus ſe-
mel. uos feciſtis quod in uobis fuit, ſcripſiſtis, mandaſtis,
præcepiſtis iſtis ueſtris redēptoribus quod æquū fuit. Si
decretis ueſtris obeditū eſt, laudamus operā: ſin minus,
quid monſtri alatur, nō ſatis intelligimus. Conſtat, quod
redere

redemptores illi, neq; hoc neq; illud auscultant, sed obdormierūt ad literas uestras, nō absq; nostrorū cōdāno & iniuria. Quæ res, si audendum est uerum fateri, neque modestiæ proborū uirorū, neq; continētiæ publicorū munerum officia uidetur. Debuisset reuera redēptoribus istis pudori fuisse, siquidē regij uestri senatus mādati hactenus non fuerunt obtēperantes, uel sic se ad tales præstitisset, ut tanq̃ de officio eorū male meriti, aliquando iure argui nō possent. Quod si iustitiæ prōptā largitas claros facit senatores, q̃ & semp̃ & oībus à nobis concessa est, uos eandē nobis quoq; cōfidimus cōcessuros, oēmq; hanc controuersia & litē in hac præsenti cōgregatione uestra, & per uos statuta hodierna die, uestra senatoria sentētia sopiturā. Pro hoc postremò nūc miserūt me dñi mei, obtestanturq; celsitudinē uestram, ut sublatis quibusq; iniquis exactionibus, semotis quibusq; iudicij subterfugijs damnosisq; dilationibus, iudiciū ciuibus nostris, æquitate iuris suadente, uelitis accelerare. Ceterū nūc quod causæ huius caput est (dico qđ ad exactionis uectigaliū nostrorū nouitatē attinet) hæc res dñis meis hucusq; uisa est ultra ius & æquū, ultra hactenus et ab antiquo obseruatam ueterē consuetudinē inducta, nec ullo sano consilio senatorioq; decreto roborata. Fortassis sunt aliqui ex istis mercenarijs redemptoribus & publicanis, q̃ excogitatis nouis titulis sese reipub. uestræ probe consulere contendunt: si cuiusmodi exactionū rapacitate, à uicinis populis q̃ plurimū emūxerint, ac tanq̃ auri spongiæ uiciniū opes exugētes in fiscū uestrū intulerint, quasi oīs reip. felicitas, in ampliādis uectigalibus

cōtineatur, quorū tamen bona pars in priuatā eorū ar-
cam dilabatur. Quòd si horū rationes praualebunt, si
ita mētibus uestris persuasum est, frustra nobis ad oran-
dum hic locus uacaret. Sed dominis meis de celsitudine
uestra lōga melior opinio est, ut qui sitis cū aequissimū
tū iustissimi animi, quo uestra reipublica q̄ plurimū pa-
deße, alterius nō nocere uelitis, tum simul integerrimæ
prudētiæ sciētiæq̄, in pectore uestro iura oīa recōdita
habētes, ipsas de nouis uectigalibus nō instituēdis leges
cēsurasq̄; nō ignoretis. Itaq; orāt uos dñi mei, ne patia-
mini exemplū huiusmodi induci, quo fiet ut exactio ge-
neret exactiōē, innouatio generet innouatiōē. Quòd
si sic futurū est, ut ita metiantur exactiōes, quē tandē
futurū arbitramini exigēdi uel modū uel finē, nisi forte
deo ipso repetendarū acturo, aliquādo male gesti mu-
neris rationē reddendā? Nollēt dñi mei iuri uestro quic-
q̄ derogare, nollēt in suo dñio subditos uestros supra ue-
terē morē ulla innouata exactiōe grauare. Vt ergo mi-
nimū dubiū sit, et nulla cōtrouersia, uos idē quoq; erga
nostros ciues facturos speramus. Quòd si præscripta p̄
uos imperiali potestate autoritateq̄; Lateranē. cōci-
lij id uobis iustū uideatur, ut liceat uobis uectigalia tali-
ter extēdere, sitq; uobis talis prærogatiua libertas: iam
occoniōē dederitis dñis meis etiā sua uectigalia exten-
dendi, ac uicta per uestrorū excessus nostra temperan-
tia, in uestros populos cōsimilia repēdere. Facturi autē
id sint nec ne, iā uobis in manu est, uos bono publico cōsu-
lite occasio dū est. Cæterū dñis meis celsitudini uestræ
integerrimo aīo deditissimis sempq; uobis bona, prospe-
ra gloriosaq; ominātibus, de his quod superest, litē suā
partes declamabunt.

DIXI.

HENRICI

CORNELII AGRIPPÆ ORATIO

in salutatione cuiusdam principis & episco-
pi pro Metensibus, scripta.

DSUNT HIC PRÆSEN-
tes præstantissime præsul simul atq;
princeps illustrissime, adsunt inquā
ex decurionibus ciuitatis huius ad
hoc ordinati, ut omnium eorum totiusq;
populi ac ciuitatis nomine saluent

excellentiā tuam, congratulentur hoc iocundissimo
aduentui tuo. Adsum & ego à dñis meis ad hoc muneris
deputatus, qui eorum erga excellentiā tuam optimū affe-
ctum omni sermonis fūco semoto, ueridica oratione
exponam, qui certe ut breuissime dicam, talis est. Salu-
tāt te domini mei quā maxima ueneratione, reueren-
tia & honore id eos facere decet, tuæ excellentiæ debe-
tur, tua sublimis dignitas deposcit, ac infatigabiles uirtu-
tes tuæ merentur. Congratulatur hoc iocundissimo ad-
uentui tuo, ominantes ut te bene secundent superi, sem-
perq; in melius prouehant, omnemq; fortunæ inuidiam
abs te procul arceant, offeruntq; tibi quantum in eis est,
omnem beneuolentiā, fauorem, beneficentiā. Et si
quid penes eos aliud est, quod excellentiæ tuæ conduce-
re queat. In quorum testimonium donant te munuscu-
lo quodam, non tanquam tanta tua sublimitate di-
gno, sed tanquam signo seu monumento eorum erga

D iij te

HEN. COR. AGRIP.

te benevolentiae amicitiaeque, quo testentur tibi integritatem animi sui, significet tibi optimam uoluntatem suam, exponant tibi semper promptum paratissimumque obsequium suum, orantque excellentiam tuam, id ipsum coanimo abs te gratum et acceptum haberi.

DIXI.

HENRICI

CORNELII AGRIPPAE ORATIO

in salutatione cuiusdam magnifici uiri pro
dominis Metensibus scripta.

ETVS MOS EST CIVITATIS nostrae spendide Vir et apud magnificos dominos meos eorumque praedecessores, pro eorum optima uoluntate, laudabili consuetudine obseruatus, quasque eximij alicuius status personas per eorum ciuitatem transeuntes, iocunda quadam gratulatione, addito etiam munusculo aliquo tanquam amicitiae suae benevolentiaeque pignore, salutare. Quod cum hodie mihi a dominis meis erga magnificentiam tuam efficere iniunctum est, deberem iam pro illi stri natalium tuorum gratia, pro integritate uirium tuarum, pro uirtutum tuarum uberrima copia egregias laudes tuas, si non omnes, saltem aliquas condigno sermonis eloquio complecti, tuoque aduentui condigna oratione congratulari. Sed ne sermonis prolixita

ORATIO VII.

lixitate tibi iā in itinere defesso, alijsq; arduis negocijs
 intento molestus sim uel impedimento, tum ne dicendi
 colore publicæ integritati fideiq; dominorum meorū
 tanquam adulantium tibi obesse uidear, ab hoc consulto
 mihi temperare constitui, relinquens ea uulgatissimæ
 ac constantissimæ famæ tuæ, quæ et apud nos et apud
 cæteras prouincias magno probitatis exemplo, magno
 uirtutum gloriæq; splendore clarus haberi, longeq;
 plus laudabilis es, quā id mea etiam si elaboratissima
 sit oratio, explicare posset. Faciam igitur quod reli-
 quum me decet, tu accipe quod tibi debetur. Accipe, in-
 quam salutem dominorum meorum tibi quā maxima
 reuerētia exhibitam. Accipe eorum in te munusculum
 hoc beneuolētiæ suæ monumentum. Demum si quid est,
 quod eos colloqui uelis, parata tibi promptaq; dabitur
 audientia. Quod si etiam loci patriæq; uiscendæ cupi-
 dus huc accesseris, En habes hic urbem antiquissimam,
 quondam Romanorum sociam et amicam, postea cla-
 rissimorum regum sedem inuictam, porro inter sacri
 Romani imperij ciuitates haud minimam, in qua
 quicquid rerum antiquissimarum nouarumque
 animum tuum cognoscere oblectat, omnium
 lustrandorum libera erit facultas,
 dominis meis in omnibus
 tibi semper que be-
 ne ominan-
 tibua.

DIXI.

D

HEN.

HENRI

CI CORNELII AGRIPPÆ ORA

tio, per quēdam affinē suum Carmelitanū,

sacrae theologiæ baccalaureū for

matum, in acceptatione

Regentiæ, Pari-

sijs habi-

ta.

I VNVS EGO EX PE-
riandri Corinthij aut Lycophronis
schola essem, qui felicitatem ipsam
in gloria et honore locasse feruntur,
susceptor amantiſſime, multum gau-
derem me his ornatissimi eloquij tui diuitijs coram tan-
tis uiris tam cumulatiſſime laudatum, inſuper et hac ro-
ſea ueluti ouali corona tam magnifice adornatū. Sed
ipſa cum profeſſæ religionis humilitas, tum ipſa huma-
nitatis meæ mediocritas faciunt, quo minus hæſce tam
inſignes laudes, quas tua eruditio mihi cæcutiente amo-
re adſcribit, pro meis agnoſcam, admirorq; colendiſſi-
mi patres quid nam commouerit reuerentiam ueſtram,
poſt alia multa in me collata beneficia, me his ornamen-
tis titulisq; decorare, huic ſublimi loco ſufficere, tanta
uenerationis pompa comitari. Certe non ſum is, cui tam
egregiæ laudes ac ſplendidi tituli, tam ſublimia pulpi-
ta conueniant. Veſtra hæc munera ſunt, uobis iſta debē

ORATIO VIII.

tur encomia, qui tanquam cœlestia cœli sydera, diuinæ
 & humanæ sapientiæ lumine repleti coruscatis, à qui-
 bus mihi longe satius esset doceri quàm laudari, quàm
 coronari, quàm præferri. Sed uestra hæc est erga me
 humanitas & beneuolentia, non meum meritum. Quic-
 quid ergo isthic nūc de me bene dictum est, totum id ue-
 stræ refero beneuolentiæ, sed & totum me id uobis de-
 bere fateor. Conabor igitur & nitar fauente Christo ue-
 strisq; conatibus, talis aliquando euadere, qualem nunc
 me prædicatū audistis aut forte opinamini, uobisq; dum
 dabitur occasio, de tanto in me collato honore, non mi-
 nus re quàm sermone me satisfacturum ducite. Sed
 iam precor uos domini modica hæc amicitie
 & obsequij pignora, uinum uidelicet læti-
 tie symbolum, fructusq; futurorum bo-
 norum indices, hilari animo mecū
 conuiuātes excipite. Vos fra-
 tres amātissimi ite, cur-
 rite, festinate, et cla-
 rissimis istis do-
 minis meis
 singu-
 la
 diligenti cura ministrare.

DIXI.

HEN-

2 HENRI

CI CORNELII AGRIPPÆ ORA

tio pro filio Christierni, serenissimi Da-

ciæ, Noruegiæ & Suetiæ regis

&c. habita in aduen-

tu Cæsaris.

I MIHI IMPERATOR

Auguste, domine & auuncule co-
lendissime uincendus esset hic ge-
mebundus animi dolor, quod diuina
Margaretā amitam et prope plus
q̃ matrem nostram, ac oīm optimā

principem, tam acerbo fāto amissam lugemus, multo
effusiore gaudio iam tuæ maiestatis aduentui gratula-
turus forem, & ultra quā ætatis & studiij mei quan-
tulacunque fert opinio, sermonis mei neruos omnes in
te uno salutando intenderem. Nunc uero uno hoc eo-
demq; tempore, & summa tristitia & pari letitia di-
stractus, nam hinc doloris magnitudine superatus, in-
de reuerenda specie uenerationis tuæ attentus redigor
ad silentium, nec ulla est mihi sermonis facultas. Atta-
men tum tacens tum loquens usquequaque tuæ maiesta-
ti gratulor. Congratulantur & mecū astantes hæ prin-
cipes, mihi quidē sorores unice dilectæ, tibi uero ex so-
rore æque atq; ego nepotes. Tuo aduētui gratulamur,
tua præsentia solamur, Tuæ clemētiæ gratias agimus.
Cuius alta bonitas, præsens comitas, non patietur nos pe-
nitur

ORATIO IX.

nitus orbatos esse, nec spoliatos spe bona relinquet. Ag-
mus etiam gratias pro ingentibus illis beneficijs, quibus
nos diua princeps amita nostra, non secus ac propriam
prolem haftenus prosecuta est. Pro cuius aeterna glo-
ria, cum aliud maius referre nequimus, deum ipsum in-
desessis precibus incessanter oramus. Tibi autem impe-
rator clementissime imprimis illustrem regem, domi-
num & parentem nostrum, tuae maiestatis fratrem so-
rorium, cum has adstantes puellas principes sorores
meas me'que simul tuos nepotes, tum omnem nostram fa-
miliam commendamus, tuo'que patrocinio deuouemus,
atque ne nos deseras, ne negligas, ne consueti tua bene-
uolentia & fauore destituas, ego unus omnium uo-
to, tuam clementiam supplex oro atque obte-
stor, qui deum optimum maximum in tui
nominis famam & gloriam, ut' que ti-
bi omnia prospere felicissime' que
succedant, obnixè perpe-
tuo'que deprecamur.

DIXI.

HEN-

HENRI

CI CORNELII AGRIPPÆ, SA
cræ Cæsareæ Maiestatis à Consilijs & ar-
chius Indiciarij, oratio habita in fune-
re diuæ Margarete Austriacorū et
Burgundionū principis æterna
memoria dignissimæ.

ET VSTISSIMA MAIORUM instituta sunt reuerendissimi, illustriissimi, clarissimi, generosi, nobiles, egregij, prudentes & præstantissimi uiri, uosq; cæteri auditores omnes attentissimi, laudabili cōsuetudine ab illis ad nos usq; deriuata, clarissimorū principū, quicunq; magnitudinererū aut domi aut foris, aut pace aut bello gestarū, aut alia quauis uitæ gloria floruisse, cum luce hac excessissent, q̄ ornatissima fieri potuit oratione à summus autoritate uiris & dicendi copia affluētissimis oratoribus, narrando eorū uitam omnē, ortū, cursum, exitū resq; gestas, adornatis laudibus funera celebrari, ac cōposita sermonis pōpa publicè illis parētari. Quod cū mihi hodie iniunctū sit munus, diuæ principis nostræ Margarete, et Germaniæ et Burgūdiæ unici decoris funus perorare, funus inquā, tam acerbū et flebile, qd' nō solū prouinciales lugēt, sed etiā exteri populi certatim illachrymātur, quod etiā dolent flentq; hostes, uixq; uniuersus Christianus orbis sibi tēperat à lachrymis, impium eßet nō parere, et onus hoc, licet humeris meis lōge im-

ge impar & pergrauē, ullo modo recusare, q̄ unus sum
 ex oībus, qui hāc mihi delatā prouinciā refutare nullo
 modo possū nec debeo. Optarē aut nunc mihi eam inge-
 nij felicitatē, oratiōis uim ac dicēdi copiā, ut cuius uitae
 & rerū gestarū laudes in præsentiā uobis enarraturus
 huc cōcessi, q̄bus deceret orationis & uerborū insigni-
 bus rite posse absoluere. Certe nulla mihi mediocritas
 in tā celeberrimae principis funere perorādo adhibēda
 esset, in cuius uita oīa ampliſſima, excellētissima, emi-
 nētissimaq; fuerūt. Sed non mihi tantū est ingenij, non
 mētis, non spūs, non uiriū, q̄ quāto magis in diuinā hui⁹
 principis laudē celebrandā animū intendo, eo mihi res
 ipsa sese sublimiorē difficultiorēq; offert. Neq; uero cui
 q̄ possibile puto, etiā si oēs id molirētur oēs eius laudes
 attingere, quae principū oīm decus et insigniū mulierū
 quae sunt, quaeq; fuerūt unq̄ extitit honestissima atq; no-
 bilissima, foris domiq; praeclarissima, maiorū nobilitate
 illustriſſima, oīm uirtutū ḡne ornatissima, ornamētum
 patriae, decus totius foeminei sexus, nec foeminis solū il-
 lustribus, sed et clarissimis uiris inimitabile exēplar,
 nec nostra solum aetate, sed omni temporam posterita-
 te memorabilis, quippe qua nulla aetas nec tulit nec fe-
 ret maiorem, uixq; ei parem. Quod tantum dicēdi flu-
 men, quod tam huberrimū orationis genus, quod posset
 cū eius incredilibus & diuinis laudibus cōparari? Vnde
 in tam immēso uirtutū agmine potissimū dicendi su-
 memus initiū? Nū laudabimus genus et nobilitatē? cui⁹
 ius tāta erat nobilitas, tāta claritas, tāta praestantia ge-
 neris, ut oēs Christiani orbis regis atq; principes prope
 pingula

p̄inquitate sanguinis & generis affinitate contingeret,
 quorum plurimorum oratores, summos uiros, sed affli-
 ctos & atro colore, mutato uestitu huc missos uidetis
 ad honestandum hoc funus, & celebrandum clarissimæ
 principis exequias. An laudabimus modestiam, pruden-
 tiam, æquitatem, mansuetudinem, pietatem, constantiã,
 iustitiam, religionem? undiq; tot admirabiles & heroi-
 cæ eius uirtutes sese proferunt, quibus supra q̄ humana
 conditio pateretur nomē suum eternitati consecrauit,
 ut in posterum sancta diuināq; princeps habeatur. An
 res gestas extollemus? Tanta sunt eius præclarissima fa-
 cinora, ut penè mirandum sit tanta ac tot simul scemi-
 nam patrare potuisse, quibus iam nō summam reginam,
 non summam imperatricē, sed numen, sed deam in ter-
 ris sese præbuit colendam. Hæc omnia cum nō modo lon-
 gissimum, sed penitus infinitum ac impossibile sit orati-
 one uelle complecti, quæ magnis historiarum uolumini-
 bus uix explicari possent. Tamen narraturus sum de
 splendore & laudibus eius, non quanta se offerunt, sed
 quantum temporis angustia patitur. Itaq; capita rerū
 duntaxat, non res ipsas perstringemus, atq; de his ipsis
 etiam multis admodum pauca quædam, & ea breuiter
 expediteq; dicemus, et ea sola, quæ sunt exploratissima,
 quorum testes hic adsunt, qui hæc omnia aut plane uide-
 runt, audiuerunt, cognouerunt, experti sunt, quiq; de no-
 bilitate clarissimi generis sui, de præclarissimis uirtuti-
 bus & integerrime acta uita, de rebus per illam magni-
 ficentissime & supra omnem opinionem gloriosissime
 gestis, de quibus omnibus dicturi sumus, falli nō possunt.

Hos ego mihi iudices, hos mihi testes adhibeo, horū præsentia fretus, nūc rem ipsam audencius aggrediar. Sed illud uos in primis admonitos uolo, me non iuxta rhetorum præcepta, è uulgatis illis demonstratorijs locis artificiosam orationem uelle contexere, non enim quod ars, sed quod ingens animi dolor, & sui impotens suggerit affectus, quæ occurrunt memoriæ sparsim, & nullo artificioso ordine colligemus. Quem etenim ordinem seruare potero in re, in qua omnia sunt acerba, tristia, confusa, funesta, & potius fletu, luctu, lamentis, lachrymis, quàm uerborum leporibus & eleganti sententiarū ordine exprimenda, & si illum dicendi series maxime ex postulatur? Sed ut à nobilitate generis narrandi initium faciam, habuit hæc gloriosissima princeps nostra paternum genus ex Germania orbis terrarum provincia amplissima, atq; ex gente Ausiria, totius Germaniæ familia antiquissima, super illustri quidem & excelsa, nec solum hoc tempore clara, sed etiam Drusi & Traiani temporibus proprijs regibus semper potentissima, atq; post receptam Christianam religionem, semper regum Cæsarumq; progenitrix præ cæteris fœcundissima. Hodie uero cum multitudine summorum ducum tum potentia inuictissimorum regum & imperatorum, ac fœlicitate parti imperij, in toto Christiano orbe prima & suprema. Maternum autem genus habuit ex Gallia, provincia æque latissima, & ab omni æuo nobilissima, atq; ex gente Burgunda, non minus potentissimorum regum, ac magnitudine rerum gestarum, multarumq; & in Gallia & in Germania provinciarum atq; gentiū

HEN. COR. AGRIP.

imperio celeberrima. Quod si nūc reges potētissimos,
 si duces prāstantissimos, qui per superiora tempora ex
 utraque hac stirpe, ceu ē fontibus totius nobilitatis pro-
 ceſſerunt, recensere uellem, & hac una oratione com-
 plecti, ne triduo quidem dicendi finem facturū essem.
 Quis enim ignorat, cumulatā fuisse omnis orbis Chri-
 stiani uires, ut nobis hanc serenissimam principem
 Margaretam ac eius fratrem germanum Philippum
 Castellæ regem, atq; per illum hunc Carolum Augu-
 stum ac Ferdinandum Vngariæ & Bohemiæ regem
 iam etiam Cæsarem, producerent. Sed nos in progeni-
 toribus suis enumerandis, sermonem hunc non extende-
 mus, non amplificabimus, sed breuitate quanta fieri po-
 test maxima, in angustum comprimentes, de ijs uelut
 delibando recensebimus. Habuit diuā nostra princeps
 patrem Maximilianum archiregem atq; Cæsarem inui-
 ctissimum, & superioribus illis Augustis non equandū
 modo, sed in multis etiā anteferendum. Paternū auum
 habuit Fredericū tertium imperatorem, principē omnium
 iustissimum, clementissimū, piissimū, cognomēto pacifi-
 cū. Hinc cū Carolus Belgarum atq; Burgundionū prin-
 ceptu metuendissimus Nouesium inferioris Germaniæ
 oppidum copiosissimo exercitu obsideret, euocatus tum
 Fredericus à circūuicinis principibus et ciuitatibus, cō-
 parata imperij uiribus non contemnenda, bellica expe-
 ditione Nouesium contendit. Vbi pacificus imperator
 pro hostilitate, pro pugna, pro bello, rebus omnibus opti-
 ma pace optime compositis, et oppidū in superabili obsi-
 dione liberauit, et in ita cū Carolo strenuissimo principe
 strictissimē

strictissima amicitia, eius unicam filiā nomine Mariam
 uirginem splendidissimam atq; pudicissimā, multarum
 prouinciarū atq; gentiū heredē filio suo, quē diximus,
 Maximiliano sponsam impetrauit. Hæc extitit diua
 principis nostræ mater, hic uero pater, illi utriq; aui, ui
 ri profecto de quibus cū Ecclesiastico uere dicere poteri
 mus, quorū pietates nō defuerūt, & cū semine corū pse
 uerat bona hereditas, filij eorū & nepotes eorū ppter
 eos in eternū manēt, semē corū & gloria corū nō dere
 linq̃tur, nomē corū uiuit in gñationē et gñationē. Pater
 na illi auia fuit Helionora, Eduardi Lusitaniæ regis fi
 lia, cōsecrata et unctā impatrix, uereq; Augusta. Auia
 aut maternā habuit ex Borbonorū ducibus atq; Franco
 rū regib⁹ prognatā, gñc æque nobilissimā et clarissimā
 suorū tēporū, laudatissimāq; noīs sœminā, nomē illi erat
 Isabella. En stirpis huius nobilitatē, uetustatē, gloriā, de
 quibus nunq̃ satis multa dici possēt. En semina, en radices,
 q̃ pulcherrimū hūc et pretiosissimū fructū protulerūt.
 Sed hæc de nobilitatis præcellētia haftenus, de qua tamē
 nō ea quæ pro magnitudine rei dici potuissēt cōplexi su
 mus, sed duntaxat quæ sunt memoratu necessaria. No
 lumus enim sic maiorū suorū laudibus niti, q̃ uideamur
 suas proprias pferre nō posse. Ipsa nobis diua princeps
 nostra laudāda est, ipsa nobis suis, pprijs coloribus et li
 neamētis exprimēda. Princeps q̃ forma uenusta, morū
 bus modestissimis, prudētia præstans, et q̃ etatē suā ho
 nestissimis, cis dēq; clarissimis facinoribus peregerit, lon
 ge peregrinauerit, multa uiderit, multa peregerit, sem
 per maximis in rebus maxima cū laude uersata, & oim

HEN. COR. AGRIP.

quos ætas nostra tulcrit optima atq; clarissima. Nata est in hanc lucē princeps serenissima anno humane redemptionis Millesimoquadringentesimo septuagesimo nono, mense Ianuario, die decima hora horologii antemeridiana undecima nata in celeberrima Aduaticorū urbe, uidelicet Bruxellarum, atq; per reuerendum dominum Ferricum Tornacensem episcopum iuxta ritū ecclesiæ in templo diuæ Gudulæ per sacrum baptisma Christianæ religioni initiata, fideiubentibus illustribus principibus Philippo à Rauensteinè ducibus Cliuorum, & Ioanne Austeraniæ principe, atq; superillustri domina Margareta, materni Aui secunda coniuge, ad cuius imitationem nomen huic diuæ Principi nostræ tunc impositum est. Nata est autem, quo tempore fames, pestes, bella, factiones, & omnium tragicorum malorum agmen quasi mare quoddam exundans erat, uniuersas has prouincias ira, rabie, odio, sanguine, cæde, scelere inuoluens atq; permiscens. Dum plebs seditiosa et rerū nouarum cupida tumultuabatur. Ciues mutuo ardebāt odio, dissidebant in uarias factiones nobiles, insurgabant populi, discordabāt rectores, patria omnis in ambiguo erat, et plura loca hostis possidebat. Inter has dēfissimas afflictionū tenebras nata diua princeps, tāq̃ noua quædā lux per uniuersam prouinciam uisa est diffundi. O altissimum diuinorum consiliorum abyssum, o infinitam diuinæ bonitatis prouidentiam, o summā dei clemētiam, qui (quod credēdum est) propter demerita nostra, constitutis nobis inter tot erumnas et calamitates, abundantibus malis nostris sua abundauit & gratia,

Et talem nobis principem in lucem produxit, quæ nos
 patriam, quæ penates, tot malis, tot periculis, tot discri-
 minibus fuerat liberatura. Ipsa enim nutritionis annos
 uix egressa, quibus parentibus, quibus maioribus originē
 traxisset, supra ætatem ad miraculum spectantium
 ostendit, tam multa de se pollicebatur præclara et ex-
 celsa indoles, ut ætatem fama, famam admiratio, admi-
 rationem uirtus uinceret, essetq; apud omnes populos
 expectationis admirandæ. Nec sefellit illos opinio. Si-
 quidem defuncta paulopost matre eius Maria princi-
 pe clarissima, ac uiduo parente eius diuo Maximiliano
 Cæsare, et immortale bellum esset nobis cum Francige-
 nis, et uicinia omnis armis fremeret, sola ipsa tunc so-
 lida pacis instrumentum, medium, nodus et copula
 comperta est, atque prouincialium opera Carolo Fran-
 corum Delphino, ac Lodouici undecimi Francorum
 regis filio unigenito in matrimonium desponsata, uix
 trium annorum nata, in Franciam abducta est, ubi ma-
 xima cum pompa, nec minori cum letitia et gratula-
 tione excepta, à præfato Lodouico sapientissimo re-
 ge, non irritonec uano omine pacifica cognominata est.
 Mansit in aula regis omni celebritatis genere honora-
 ta, educata inter nobilissimas puellas, optimisq; mori-
 bus imbuta, tantum de se subito per uniuersum hoc regnū
 adultæ iam nobilitatis specimen præbuit, ut à cunctis
 uelut numen quoddam ueneraretur et reuereretur.
 Quam præclariissimam et generis et educationis mo-
 rumq; nobilitatem, etiam corporis elegantia et animi
 ornamenta sociabāt. Frat enim illi uultus perbenignus

HEN. COR. AGRIP.

Et iucundissimus, aspectus hilaris, plenus autoritatis et
 gratiae. Dignitas oculorum talis, ut nitidissimum quen-
 dā nobilitatis splendorem profundere uiderentur. Gratia
 oris maxima, uox suavis et sermo expeditus, summa
 totius corporis elegātia, et quæ regiū atq; imperato-
 riū quiddā præ se ferre uenustate quadā maiore q̄ huma-
 na uideretur. Ad tā præclarā corporis uenustatē acces-
 serūt honestas, māsueto, modestia, pudor, uerecūdia,
 ceteraq; uirtutes tantæ, ut se tanq̄ exēplum et speculū
 quoddā uirtutū, oībus præberet contēplandā. Nulla præ-
 clarior, nulla nobilior nulla, amabilior puella habebat:
 sic ceteras oēs puellas atq; uirgines nobilitate, gratia,
 uirtutibus anteibat. Verū mortuo Lodouico Frācorū
 rege cū Carolus rerū potiretur, psuasus à regni primo-
 ribus ut Britannia imperio suo adijceret, Margareta iā
 adultā, nobilitate, uenustate ac morū integritate licet
 nulli secundam, repudiavit, et Francisci Britonū ducis
 defuncti superstitem unicā filiam, Britaniæ heredem,
 diuo Maximiliano Cæsari per oratores desponsatā, Bri-
 tonibus ingenti prælio uictis accepit uxorem. Vtrunq;
 factum cum maximorum bellorum potissima causa
 fuisse debuerat, tamen contentionem et iniuriam hanc
 omnem, ipsa licet repudiata Margareta princeps, noua
 pace sopiuit. Caroli autem repudium (mirum) quā cō-
 stanter tulerit, quanta animi magnitudine tolerauerit.
 Iamq; præclara illa adolescentiæ indoles, integritas,
 cum antea semper superaret etatem, magis magisq;
 inclarescere cœpit, atq; per singulos uirtutum gradus
 maiori cum ratione cōsilioq; insurgere, maximis rebus
 par

par ingeniū, difficillimis non minore constantiam exhibuit. Vitæ probitas singularis, animus benignus, et qui nunq̃ ad iracundiā, nunq̃ ad odiū, nunq̃ ad inferēdas iniurias, nunq̃ ad uindictā, nunq̃ ad bella, sed semper ad beneficentiā, laudē, concordia ac pacē flectebatur, tantūq̃ de se subito apud oēs populos adula iā et plusq̃ masculæ uirtutis specimē præbuit, ut fama eius nō in istis atq̃ finitimis prouincijs clausa teneretur, sed per remotissimas nationes longe lateq̃ extensa, maxima cū laude et admiratione uagaret, et publica omniū uox esset, nullā unq̃ natā esse hac principe clariorem, nec meliorem. Hac constantissima atq̃ optima fama permotus Ferdinandus Hispaniarum magnificentissimus rex, cū experientissimus tum acerrimi ingenij princeps, sic in hanc indolis altitudinē exarsit, ut post toties deuictos Afros, et aucto imperio suo Granatæ regno, conquestis etiam et subactis ad Antipodas usq̃ multis admodum et opulentissimis insulis, iam tot urbibus, tot oppidis, tot regnis auctus, tot clarissimis uictorijs terra mariq̃ nobilitatus, tot immortalibus triumphis celeberrimus, nihil inter tantæ felicitatis titulos prius haberet, quā ut hanc laudatissimam puellam diuam principem nostrā, Margaretam inquam, quam tunc multi reges et principes appeterent, ambirent, obseruarent, filio suo unigenito, tot opulentissimorum regnorum ac potentissimorum principatuum successor, desponsare posset. Itaq̃ ut id conficeret, summo studio, nec minori ingenio annixus, missis splendidiſſima legatione Oratoribus summis uiris, noti sui supra opinionē cōpos factus, non solum nobilissi-

HEN. COR. AGRIP.

ma puella nobilissimo Hispaniarum infanti despon-
detur, sed ipse etiam Philippum diuæ Margarete
germanum fratrem florentem adolescentem, & prin-
cipem omnium quos nostra ætas tulerit optimum atque
clarissimum, sibi generum ac filiæ suæ maritū recepit.
Proinde nunc Margarita nobilissima puella conscensa
naui, & ingenti classe in Hispanias nauigatura, cū illā
iam alta maria tenerent, excitatis procellis in classem
eius efferuescebant, seuusq; iactata fluctibus, ad Angli-
cum litus compulsa, cum seuiantibus undis perduraret
maris intemperies, plus integrum mensem anchoris hæ-
rere coacta, nunquam interea ad litus egressa est. Quā
tunc Henricus septimus Anglorum rex, & unus sui
seculi regum opulentissimus magnificentissimusque
instaurata classe eius, recentibus com meatibus, insigni-
bus & uere regijs muneribus, ac omni honorificentia
prosecutus est. Soluensq; deinde ex Anglico litore in
altum progressa, illisis inter se nauibus, soluta prora
cum naufragium timeretur, in scapham paucis admo-
dum sociata insiliens, ut in aliam nauim abduceretur,
tempestuosis fluctibus exponitur. Circumcirca mor-
tis pericula imperabant, lachrymabant omnes, inge-
miscebant, singultiebant, non tam proprium quā tan-
tæ principis casum: & extensis ad cælum manibus,
diuos inclinantes uota nuncupabant. Sed qua animi
fortitudine, qua patientia, qua constantia imperterri-
ta puella hos undarū rapidos insultus, et manifesta uitæ
discrimina tolerauerit, restiterit, effugerit, his qui ade-
rāt, q̄ uiderūt, qui experti sunt, res diuina potius quā
humana

humana uisa est, nec ulla nisi diuina ui liberatam indubitate credunt, omnesq; in illa tanquam miraculum admirati sunt, in tanto periculo tantam fortitudinem, tantam constantiam, tantam patientiam, quæ proculdubio singularem & plus quàm uirilem animi magnitudinem ad res maximas præfagebant. Sed & (quàm ferè præterij) res sempiterna memoria digna est, quòd cum iuxta Nantirum in eo periculo morem, manus sibi cum aliquot aureis obligaretur, ut erat Gallice tum prosa, tum rithmo facunde docta, ipsa sibi epitaphium lusit, atque in ceratum alligari iussit, in hæc uerba:

Cy gyst Margola noble damoiselle,

Que fut deux fois maries, et encore est puelle

Tandem cum superatis periculis in Hispaniam uentum esset, qua pompa, qua ueneratione, qua reuerentia, qua obseruatione, qua honorificentia, quibus magnificentie triumphis tunc excepta semperq; culta fuerit, cõiungere magis possumus quàm explicare, effusi omnis sexus, omnis ætas, litora, uias, cõpita, campos complèt, ut benignissimam principem commune omnium gaudium conspiceret, & uel gestu uel nutu salutarerent. Quippe rex ipse tantæ felicitatis suæ gaudium publico eoq; aureo numismate ad perpetuam memoriam testatus est, in quo illud euangelicum uerbum legitur: Inuenta autem margarita una pretiosa. Verum si singulos qui illi in Hispanijs magnificentie honores exhibiti sunt, hic enumerare deberem, profecto nullum oratio inuentura esset exitum. Neq; præterea hic aliorum gesta recitare, sed diuæ principis nostræ proprias uirtutes enarrare

constitutum est, quæ ut erat tunc puella facundissima & uiuacissimi ingenij, Hispanicam linguam paucis mensibus edocta, tanta sermonis suauitate, animi mansuetudine, morum comitate ac imperatoria quadam & indubili gratia effulsit, ut gratia cū dignitate, dignitas cum gloria & autoritate certarent: nullis laboribus, non industria, non diligentia, non solertia pro gloria comparanda pepercit. Nihil inconsulte tentauit, nihil nisi cū laude peregit. Hispanias omnes in longum & transuersum ad Gades usque magna cum laude peragravit, uniuerso populo, quacunque transibat quàm gratissima, ac si iucundissimo suo aduentu omnium salus aduentasset. Quam profecto si quis non laudasset, non extulisset, non adorasset, ueluti maiestatis reus, in penates, in patriam, in principem insensissimus, & ingratisissimus huic seculo ab omnibus iudicatus fuisset, tãtam gratiam sibi apud Hispanos omnes, populos profecto ingenio & iudicio pollentes, breui comparauit heroicis illis suis uirtutibus. Nam salutabat libèter omnes, comitate & mansuetudine plus quàm solent priuati, sermones eius semper læti, festiui, periucundi, & pro tempore rerum auditorumq; conditione, grauitate simul & prudentia referti, semper autem honestate & maiestate pleni. Audiebat omnes perhumaniter, respondebat perbenigniter, neminem à se tristem discedere permittebat. Facilitas & benignitas in familiam incredibilis. Tanta semper modestia, ut neq; factis neq; dictis quenq; unq; lacesseret, nemini unq; detraberet, neminē unq; uituperaret: quin & alienos errores q̃ plurimos aut blande benignēq;

nigreque excusaret: aut si excusationem non reciperet,
 modeste castigaret, uirtutes omnes honoribus & benefi-
 cijs persequeret, benefacta omnia quantumcunque modi-
 ca, magnis tamē laudibus extolleret. Acerrima semper
 alienae laudis, dignitatis, honoris propugnatrix: nec in
 illos quidē, qui cum eam, tum maiores eius aliquādo nō
 paruis affecerunt iniurijs, unquam uel unum uerbum refu-
 derit cōtumeliae. Quae cum iam etiam in eo rerū statu
 atque fortuna cōstituta esset, ut multa sibi in aduersarios
 & licere & posse cognosceret, nullā tamen unquam uindi-
 ctam, nullū bellum, nihil hostile, nihil uiolentū machina-
 ta est, sed maleuolentiā omnem potius beneficio extin-
 guere, quam iniurias bello & uindicta ulcisci nitebatur: ita
 omnia eius proposita, studia, conatus, uolūtas ad unum
 semper finem spectarunt pacis & cōcordiae. Iustitiam
 ita peculiarem, quasi hæreditatis iure sibi relictā, custo-
 diebat: sed clementia sic temperatam, ut in maximis de-
 lictis mediocri poena contenta esset. Liberalitate et ma-
 gnificētia admodū laudatissima, & ut erat in ea sum-
 ma nobilitatis maiestas cū summa animi magnitudine,
 cōsilio, prudētia, fide, cōstantia, cōtinētia cōiuncta, ita
 erat in ea summa diuini cultus pietas, summa Christianae
 fidei religio. His heroicis uirtutibus effecit, ut iam nō solū
 Hispania, et Gallia, sed Germania, sed Italia, sed uniuersus
 orbis Christianus hanc unā loqueretur, laudaret, celebra-
 ret, uirtutesque tātas in adolescētula, in foemina stupe-
 scereret et admiraretur. Quod si oēs diuini animi sui su-
 perexcelsas uirtutes retexere uellem, nunquam prae multā-
 tudine & affluentia illarum finis futurus esset oratio-
 ni, &

HEN. COR. AGRIP.

ni, & angustia temporis, & quæ superest rerum agendarum moles nos adhortantur, ut illa in præsentia mittentes, ad ulteriora procedamus. Cum itaque iam & diua Margareta, princeps omnium reginarum, splendor in Hispanijs, omni honoris et dilectionis genere celebrima haberetur, non potuit hoc ferre probis omnibus semper inimica fortuna, quæ ut superius audistis, cum iam primum illam Francia repudiatam remississet, deinde in Hispanias nauigantem tempestatibus & naufragijs oppugnasset, rursus tunc eam principem in quam Charites omnes tot ornamenta cõtulerit, funesta clade prostravit. Nam maritum suum, præstantem adolescentem, & in quem Ferdinandus rex & tota præterea Hispania, non dubias spes collocauerant, fore ut per illum ex Margareta principe immortalitatem quandam, iam per tot secula uetustissimæ Gothorum propagini adipsicerentur, ante triennium concitata, inexorabili Parcarum sorte abstulit. Nec diu post filium, quem gestabat utero, in quo tota residua spes collocata erat, uix dum natum, non absque propriæ uitæ periculo, pari clade surripuit, tota Hispania mox ingenti luctu completa, cum tandem non superesset cui tot regna destinarentur, alius hæres, siquidem & prior Ferdinandi filia regi Lusitaniæ desponsata, una atque filius eius sub eundem annum obierant. Philippus diuæ Margareta frater, cui altera Ferdinandi regis filia collocata fuerat, tanto imperio successor designatur: atque omne Hispaniarum imperium à ualidissimis Gothorum ducibus, per quinque supra octoginta coronatos reges perpetua successione

cessione strenuissimè rectum, tunc ad Austriacam fami-
 liam translatus est. Margareta uero amisso uiro & fi-
 lio, ex Hispanijs in patriam rediens, per Gallias & Fran-
 corum regnum iter fecit: ubi per totum regnum, qua-
 cunque transibat, omni magnificentia honorificentia-
 que affecta, per singula oppida & ciuitates officiosis-
 sime excepta, in eius gratiam et singularis clementiæ
 symbolum aperti carceres, donata uenia fontibus, im-
 punitas concessa maleficis, innumeraq; alia reuerentiæ
 officia singulari fauore illi exhibita: nec minori fauore
 & reuerentia reuersa in hanc suam patriam, à prouin-
 cialibus excipitur. Non enim potest diu in occulto late-
 re uirtus. Splendet undique & remote lucet, & quo ma-
 gis diuersa fortuna atteritur, hoc semper exurgit illu-
 strior. Ergo cum una esset Margareta Princeps uirtu-
 tum decus, & lucerna optimis moribus, & exemplis
 prælucent, uix annum domi morata, à Philiberto Allo-
 brogum & Pedemontium subalpinæ Galliæ Italiæque
 florentissimo principe in matrimonium postulatur. Is
 ducum longe potentissimus, imperatoria & regia stir-
 pe natus, cuius fines in Gallia & in Italia longe lateq;
 diffusi: hinc Allobrogibus, Garocellis, Centronibus, Ca-
 turigis, Latobrogis, Veragus, Vocontijs, Antuatibus,
 Segusianis, Sequanis, Lemanis & alijs plerisq; populis
 imperat: inde uero subalpinam Italiam, quæ Pedemon-
 tium dicitur, prouinciam amplissimam, oppidis & ar-
 cibus populatissimam possidet, cum quibus et Augustam
 prætoriam, Sybillinam, Eporedium, Apollineas, Vercel-
 lias, Phatonteam, Taurinum, Montem uicum, ab Annibale
 olim

olim admiratam, munitissimas ciuitates, & ad Ligusticum mare Niceam nobilissimā urbem, atq; portū Herculis, quæ hodie dicitur Villa Franca, trophæis Cæsaris claram, tenet: utrisq; & generis nobilitate, et diuionis amplitudine illustrissimus, et plerisq; etiam regibus anteferendus. Paternum & auitum genus à priscis illis Saxonibus & Othonum familia, nunq̃ interrupta posteritate recta linea accepit: Maternum autē genus, ex antiquo Francorū sanguine traxit. Mater illi fuit Margareta Borbonēsis, illustriū matronarum principes sapientissima, & Isabellæ illius quæ nostræ principis materna auia extitit, soror germana. Huic tam generoso ac simul formosissimo principi cum iam nobilissima uenustissimaq; princeps Margareta faustissimis ominibus nupta esset, ut erat iam maturioris adolescentiæ, annum agens circiter secundum supra uigesimum, tum alijs uirtutibus, tum præcipue consilio, prudentia, equitate, iustitia, & incredibili religionis obseruantia, per uniuersas illas prouincias, tanquam cœlestem quandam lucem effundebat. Tanta sapientiā pollebat, ut iudicium eius uelut diuinum quoddam oraculum sanctitatis honestatisque plenum haberetur. Quibus illustribus uirtutibus sic Allobroges omnes atque Pedemontanos ita in sui dilectionem, reuerentiam & admirationem traxit, ut omnes eius mansuetudinem colerent, maiestatem obseruarent, iudiciumque pertimescerent: tantamq; amplissimam auctoritatem, tantum animorū consensum, tantam fidem adhibētes, ut nihil contra eius sententiam faciendum decernendumq; putarent. Proinde

applausu

applausus erat maximus uidere, nullam foeminam uiro
 gratiore quam illam suo, non uirum ulli tam cordi fuisse
 uxori atq; ille suæ. Dij boni quanta uoluptas, florentissi-
 mo principi nuptam clarissimam principem, iuuenena
 iuueni, pulcherrimam pulcherrimo, amantiissimā aman-
 tiissimo, ut iam nullam felicitatē illis fatorum indulgen-
 tia maiorem tribuere potuisset, quam ut in hoc periu-
 cundo amore, & tranquillo otio, auspicate proles parē-
 tes facti, illis in extremam senectam requiescendum
 fuisset. Verum inuidit hoc illis nimium crudelis fortu-
 na, ac tam felicissimum coniugium post paucos annos
 indignissima clade funestauit. Nondum enim quatuor
 annos nupta, nullius proles mater facta, amantiissimum
 maritum extulit. Nec diu postea etiam germanum fra-
 trem suum Philippum, Castellæ gloriosissimum regem,
 Hispaniarum omnium principem, acerba fatorum se-
 rie amisit. O fatorum æmula crudelis & impia fortuna
 na. Hæc tua scelera, hæc tua facinora, hæc tua ludibria,
 quæ probis omnibus insidiosa & infesta, non nisi igna-
 uis & improbis impense faues. Num tibi satis erat,
 quæ in hanc optimam principem indignissime lusi-
 sti hæctenus, nisi rursus atque iterum illi tam amanti-
 ssimum maritum, tam dilectissimum fratrem, utrosque
 florentissimos principes, è complexu, è sinu, tam imma-
 turo interitu tam immaniter eriperes. Quæ princeps
 à fortuna tot laboribus, tot ærumnis, tot acerbis euenti-
 bus persecuta dici aut fingi potest? Quæ unquam orbis
 regina in tanto fastigio eiusmodi bella cum fortuna
 gessit inuicta, sicut hæc nostra splendidissima Mar ga-
 reta

reta? nihil a uirtute maiorum suorum degenerans, nec
 ad res magnas gerendas animum gerens remissiore.
 Et licet adhuc iunior, duo de triginta annorum esset, per
 petuo tamen manere uidua secum constituit, omnem
 que reliquam uitam in celibatu pudicissime uixit. Cla
 des omnes calamitates que domesticas, interitum uiri,
 mortem fratris ita constanter moderate que pertulit,
 doloris acerbitem, uiolentiam fortunæ, animi magni
 tudine coëcens, comprimens, atque uincens, hoc uir
 gatum Gallico uerbo (*fortune infortune fortune*) in felicē
 sortem suā posteritati testari contenta. Philippo Mar
 gareta fratre et principe nostro, sub cuius imperio iam
 aliquot annos felicissima pace fruebamur uita defun
 cto, rursus claudicare coeperunt, quæ uiuo eo pacta fue
 runt, rursus que ad dubiū statum, ad regimen incertum
 redacti, & inimicorum nostrorum insidijs, insultibus,
 prædis, incursionibus expositi eramus, hostes que fini
 timi, non uirtute sua, sed calamitate nostra, fortiores
 facti, res nouas moliebantur. Bellorum magna suspicio
 undique arma prorumpere, cuncta timore trepidare
 uidebatur: nec ullum auertendi belli, nec suscipiendi,
 nec declinandi, nec sustinendi consilium, nec uincendi
 ulla spes erat. Præterea principes patrij prouinciales
 que, & ceteri tum nobiles tum ciues & plebei in diuer
 sa distracti, omnis prouincia plena terroris erat. Quid
 faciendum erat in rebus desperatis? Absēce cogebatur
 Maximilianus Cæsar, Carolus nepos adhuc pueritia
 imbellis non erat quo duce tantum malum amoliri spe
 raremus, nullum præsidium erat, nisi in deorum immor
 talium

calium supplicij, quorum intercessionem placatus omni-
 potens deus, qui nos non usque adeo exosos habuit, pro-
 uincialibus & rectoribus tandem unanimem mentem
 dedit, & procul circumspicientibus Margaretam prin-
 cipem uiduam, & in suis antipherenis sese continētem
 illis ostendit, quæ sola propulsandi belli, & concordandi
 tot disidentes populos, tuendiq; nepotes cōmodissima
 esset atque securissima. Hanc tunc omnes certatim nun-
 cupabant, hanc clamabant, hanc uolebant, hanc commu-
 ni uoto gubernatricem sibi tot potentes provinciæ po-
 stulabant. Quod ut uolebant, ut optabant, atq; eo tem-
 pore optandum maxime fuerat, ita concessit Maximi-
 lianus Cæsar, atque ipsam diuam principem Margare-
 tam huius imperij cohæredem, iustissimam reatricem
 agnouit, summa autoritate constituit, summa pietate
 pronuntiavit, ipsiq; omnium harum prouinciarum im-
 perium tradidit gubernandum: cuius curam omnem,
 ipsa non minori cum in parentē tum in patriam pieta-
 te suscepit: rediensque iterum in hanc patriam, uelut
 numen aliquod è coelis in salutem hominum prolapsū,
 sic mox iratissimorum hominum mentes flexit, tumul-
 tus plebis sedauit, priuatas nobilium inimicitias sustu-
 lit, contentiones prouincialium acerrimas pacificauit,
 suspiciones omnes abstulit, obsequium ciuitatum, bene-
 uolentiam rectorū inter se conciliauit, rem omnem ita
 composuit, ut & optimatum dignitatem non minuerit,
 & populares à potentum uolentis concussionibus tutos
 cōseruauerit. Vestram deniq; ô nobiles dignitatem quo
 studio defendcrit atque auxerit, fortunata illa ordinis

HEN. COR. AGRIP.

ueſtri conditio teſtatur. Tum ad finium cuſtodiam
 conuerſa, recenſendo arces, diſtribuendo præſidia, re
 cognoſcendo præſecturas, arces & munimenta ab ho-
 ſtibus iampridem diruta & incenſa reſecit, munitiora
 turribus & mœnibus oppida ſuis ordinibus inſtruxit:
 nullos labores, nullas occupationes, nullas moleſtias de-
 clinauit, nullis conſultationibus, nullis interponendis de-
 cretis deſuit, omni tempore pro patria, pro republica
 impeditiſſima, quouſq; omnia cõpleret. Prouincias oēs,
 quarum acceperat ditionem, ſic adminiſtrauit, ut eius
 imperium probarent omnes, pœniteret neminem. Erat
 in ea quoddam temperamētum ſeueritatis atq; clemen-
 tia, ut nunquam à iuſtitia miſericordiam, nūquam à mi-
 ſericordia iuſtitia remitteret, omnibus reddendo iure,
 & libellos ſua manu ſubſcribendo, promptiſſima. Dili-
 gens in cõſultando. Cū prouincialibus de rebus maiori-
 bus, nonnunq̃ etiam cum externarū gentium legatis de
 liberando, quæ ad publicā pacem & rei publicæ ſalutem
 cōducere uidebātur. Omnibus ſemper & maioribus et
 minoribus manſuetiſſimā ſeſe exhibebat, hoſpites et ex-
 ternos legatos oratoresq; magnificētiſſime excipiebat:
 uiſtus aulæ ſuæ largus, & rerum oīm affluentifſimus.
 Neq; uero poſtremū inter laudes eius repoſuero, quòd
 ut erat illi uox ſonora, expedita lingua, promptū inge-
 nium, fluēs & elegans ſermo, grauis & ſententioſa ora-
 tio, plurium linguarū ſciens, ſepiſſime orare ſolebat ad
 populum: non raro etiam externorum principum ora-
 toribus, cum ornatifſima oratione, tum prudentiſſima
 grauitate reſpondere. Ceterū nihil unquam per tyrannidem

nidē egit, sed omnia equitate & iustitia gessit. Ipsa no-
 biles in concordia, ciuitates in trāquillitate, uniuersum
 populum in pace conseruabat. Splendebat nobilitas, ful-
 gebat aula, uigebat omnium artium questus, crescebant
 tabernæ, affluebant mercimonia, confluebant mercato-
 res, augebantur nundinæ, florebant studia literarum,
 omnia felicitate gaudebant. Quod itaque subactis bel-
 lorum ardoribus, pacatis hostium animis pulcherrima
 hac pace, totius inferioris Germaniæ concordia, impe-
 rij gloria, uicinorum oīm quiete nos tuti & lati domi so-
 risq; uiueremus, nullis oppressi uestigalibus, nullis ob-
 stricti exactionibus, nullis angarijs aut perangarijs, nul-
 lis indictis aut superindictis oncrati, sed liberis cōmeati-
 bus, cōmercij præ ceteris nationibus oīm felicissimi ha-
 beremur, totū hoc illius cura, illius opus erat. Nec quēq;
 uestrū esse arbitror, cui nō sint hæc iam pridē cognita.
 Magnus nobis est hic campus, magnus cursus ad laudem
 apertus. Sed temporis ratio non patitur, nec auditorū
 præsentia postulat omnem gestorum illius seriem, &
 quas ter maxima princeps laudes merita est, retexere:
 Neque enim id nunc ago, maiora enim sunt, q̄ ut eis ulla
 quadret oratio. Verum ex in mensa illorum turba pau-
 ca quædam atque præcipua decerpam: quæ etsi etiam
 tacente me uos non ignorare non dubitem, paucis ta-
 men hæc aperire, & memoriam uestram breuiter qua-
 si excitare admonereq; pergam. Nam ab initio huius
 imperij sui, cum Geldrorum dux tunc hostis inimicissi-
 mus, & adiutus Gallicis armis, hæc prouinciam ingenti
 metu perterreret, & Francorū milites iam primū Cam-

HEN. COR. AGRIP.

panie fines prædabundo exercitu ingressi, direpto
 Tornauto insigni Campanie pago, post annum deinde
 reuersi & oppressuri Diestum oppidum, repulsi, incen-
 so Hala oppidulo, obsessis, captis & direptis Thenis,
 opinis spolijs onusti redeunt, cum in Arduenna syl-
 ua præoccupati nocte consediissent, à Namurcensibus
 intercepti, & plebeiiorum pauca manu fusi & truida-
 ti essent: Et Margareta princeps tam recenti imperio
 se Francorum potentie imparem fore considerasset,
 quo consilio, qua singulari prudentia, quo infracto
 animo Henricum Anglorum regem tunc sibi adiunxe-
 rit, ac Francorum & Geldrorum uim repreßerit, pa-
 triam latrocinij liberauerit, & nos felici pace frui
 fecerit, nemo uestrum est qui ignoret. Non multo post,
 sed eodẽ fere tempore fremescebat tota Germania bel-
 lis, feruebat uehementius Gallia, aestuabat Hispania,
 incendebatur armis Italia, non Anglia, non remota
 Scotia pacem habebant, non ipse ROMANVS PON-
 TIFEX ab armis quiescebat, iterum que nobis cir-
 cumcirca hostis imminebat, totus orbis terrore & for-
 midine plenus erat: sola tunc Margareta princeps dis-
 fidentem Christianitatem pacauit, & suo quasi nutu
 restituit: quæ tot potentissimorum inuictissimorum
 que regum arma tunc in unos Venetos conuersa fue-
 runt, quia mole & magnitudine imperij sui uicinis
 exitio imminere uidebantur. Non sunt solum hæc audi-
 ta uobis & in trinijs decantata, ipsi uidistis, ipsi inter-
 fuistis inquam, anno salutis Milleesimo quingentesimo
 octauo. Quid nunc illa quæ postea egit, quàm famigera-
 ta, quàm

ta, quàm mira, quàm memoranda? Quòd Frisios popu-
 los, populos, inquam, acerrimos & efferos, gentemq; se-
 rociſſimam ac plane ad effrenæ libertatis propugnatio-
 nem natam, & ingentibus uiribus rebellantem, illorum
 prouinciã ampliſſimam & inuictam, urbeſq; opulen-
 tiſſimas munitiſſimasq; ſua uirtute, ſua conſtantia, ſuo
 conſilio, non tam armorum quàm beneuolentiæ uincu-
 lis ad deditiõem cõpulerit, huicq; imperio adiecerit,
 & imperata facere cõegerit: Quod nec Philippus fra-
 ter, nec Maximilianus pater, nec Carolus maternus
 auus potentiſſimi et bellicoſiſſimi principes aſſequi po-
 tuerunt. At hodie gentes illæ quantumuis efferæ, et quæ
 antea nil niſi libertatem & arma fremebāt, pacatæ oēs
 conquieſcunt, illuſq; imperio admodum lætabantur. Il-
 lius fatum nunc tota illa prouincia luget. Luget, inquam,
 principem, quàm in omnem poſteritatem admiratur &
 potius ſit, quàm aliam unquam ſimilem habitura. An nõ
 etiam omnimoda gloria digniſſimũ facinus eſt quæſo,
 quòd bellum illud poſtremum, cum Geldrorum duce to-
 ties iam antea ſemper metuẽdo hoſte ſuſceptum, tanta
 cum uirtute animiq; magnitudine geſſit, quouſque tam
 potenti principi ac hoſti, pacis & perpetui fœderis cõ-
 ditiones dixerit, atq; ut comuni ſeruiret tranquillita-
 ti adegerit. Iniuriarũ & antiquæ hoſtilitatis uſque adeo
 oblita, ut quem autoritate & armis ad concordiam re-
 duxerit, etiam comitate & beneuolentia in mutuã gra-
 tiam & amorem receperit, pluſq; nouis officijs demeri-
 ta fuerit amicum, q̃ armis adorta ſit hoſtem. Nõ minus
 præclarum uereq; imperatorium facinus, quod Traie-

Et cum ciuitatem opulentissimam populumq; potentem,
 omnemq; superiorē et inferiore adiacentē prouinciā
 subactam, Brabantia partim, partimq; Holladiā subie-
 cit, imperiumq; hoc tot uiribus, tot oppidis, tot arcibus
 adauxit. Non male nota dico, stant oppida plus decem
 & octo insignia & præclara ac munitissima. Stant ar-
 ces oppidaq; alia & municipia, oīa quidem egregia &
 munita ultra ducēta, quæ huic imperio adiecit. Præte-
 reo arcē illā munitissimā mœnibus, turribus, fossis, pro-
 pugnaculis, copia rerū uiribusq; instructissimam, quam
 ipsa pro tuēda Traiectensi urbe ac pro coercendis sedi-
 tionibus recētibus his annis extruxit. Dicet hic forte ali-
 quis, et cōtractiori uultu arguet, cōmunem hanc pluri-
 morum optimatū atq; ducum laudē me huic uni atq; so-
 li adscribere: qd' ego inficiari nō auderē, nisi tāta fuis-
 set in principe hac autoritas, ut ceteri oēs eius nutū ob-
 seruarent: & quod illa prius suo cōsilio deliberasset, se-
 querentur, parerēt, obtemperarent, ac dissentienti ad-
 uersaretur nemo. Cui uniuersus populus sic parebat, ut
 huic uni et inermi et fœminæ, cederēt uiri atq; armati
 oēs. Cuius nutu tota prouincia uel ab armis flectebatur
 ad pacē, uel à pace ad imperiū concitabatur armorum.
 Quod etsi multorum ad hæc quæ diximus præclara fa-
 cinora acceßerūt, quibus suas laudes non inuidemus, nō
 auferimus, non detrahimus: unius tamen principis con-
 silio & autoritate regebantur omnia: fateor enim inge-
 nue, non me posse unius Margarete principis gesta nar-
 rare, quin simul etiam colligenda sint multa in hac una
 multorū ornamenta, de quorū laudibus atq; splendore,

cum et multa et illa quidē præclara atq; illustra sese dicenda offerant, cum non sit hoc nostri instituti, multa præclara trāseunda mihi esse uideo. Trāseo igitur nūc ad id quod potissimū est, atq; oīm linguis et literis monumentisq; extollendū: Quod cum inter Carolū Cæsarem et Franciscū Francorum regem post tot cruentissimabellā, iam ad extremas etiam iniurias uentum esset, & utrinq; deplorata concordia uideretur, nec spes ulla pacis esset, nisi utramuis in partem bellorum uictoria maxima mortalium clade alteri exitium attulisset: tam durum, tam pertinax, tam calamitosum & uniuerso orbi Christiano exitiale disidiū, quod non à potētissimis regibus, nō à Christianæ religionis summo pontifice componi nec placari potuit, ipsa, & ipsa quidem sola, & ad suam sentētiam composuit, restituit, refecit. O diuinā diuinæ principis sapientiam. O nunc tam & infatigabilem prudentiā. O potentiissimā uirtutē. O clementiā æterna memoria celebrandā. O præclariissimū facinus, nullo unq; tēpore inter moriturū. Sola ipsa, atq; sic sola, ut nullā secū alia id sibi arrogare queat, execrā dum ab omnibus, & exacerbātū tot iniurijs odiū, qd' tā multos annos inter inuictissimos reges inoleuit, è medio substulit et extinxit. Sola iniectam clariissimis regibus (haud dubio stygijs erynnib⁹ hāc immittētib⁹) abyssalē caliginē illustrauit, regesq; sibi mutuo infestissimos hostes, nō solū pace & cōcordia conciliauit, sed et perpetuis p̄pinq̄tatis atq; necessitudinis uinculis adstrinxit, affinitate, et fraterno more arctissime cōiunxit, copulauit, adunauit, iniuriarūq; oīm oblita potentiissimis &

HEN. COR. AGRIP.

antiquissimis hostibus, qui cum patre suo, cum auo suo, cum socero suo, cum nepotibus suis, tot cruentissima & atrocia bella toties gesserunt, salutem dedit: etiam de suis suorumq; cum fortunis tum uiribus non minimum remittens, insuper & officijs demeruit atque uicit. Vbi sunt nunc tot ac tantæ tamq; incredibiles uirtutes, magnanimitas, prudentia, consilium, iustitia, liberalitas, clementia, munificentia? Vbi uenustas, ualetudo, agilitas, dexteritas? ubi nobilitas, quæ uel sola digna erat imperio? ubi rerum gestarum gloria? ubi princeps illa, quæ perpetua luce illustrium exemplorum patriam nostram illuminabat atque illustrabat optimis institutis? Proh dolor, extincta est, extinctum est nobis lumen illud nobilitatis clarissimum & splendidissimum. Discessit præsidium patriæ, splendor, gratia, consiliū autoritasq;: quæ plebis incolumitatē, quæ ciuium concordiam, quæ nobilitatis splendore, quæ oim nostrum salutē studiosissime semper diligentissimeq; curauit: quæ tot capitales inimicitias, tot priuata odia toties repressit, sopiuit & extinxit: quæ toties dissidentes Christianos principes conciliauit, pacauit, & felici paci restituit: quæ has potentissimas prouincias tam multos annos ita rexit & gubernauit, ut nihil illæ sub suo imperio perpeſſe sint calamitatis, ita conseruauit, ut cæteris circum uicinis prouincijs & populis, diuturnis & continuis bellis uexatis, nos soli tranquillissime pacatissimeque uiueremus. Ouere optimam ac heroicam principem. O felices atque perbeatos populos, quibus talem principem atque gubernatricem habere contigit. O nunc miseros &

calda

calamitosos, quibus talem rursus contigit amittere: haud dubie nostris demeritis p̄tis id exigentibus. Qui cum indigni facti essemus tanta principe, ideo deus illā nobis abstulit, quod suam esse maluerit: Nam cum uix quinquaginta duos annos confecerit, immatura fātorū acerbitate nobis sublata et extincta est, extincta simul tot praeclarissimae uirtutes, quas nunc fletu magis quā laudibus ullis exprimere conuenit. Heu nos miseros, heu nos infelices. An forte sperare audebimus aliā, quae consilio, quae prudentia, quae tanta rerum experientia, reipublicae studijs inuigilare, eāq; regere & administrare, & qualem ab hac diua principe relictam acceperit, talem continere & conseruare possit? O utinam id non tam sperare quā uere cōfirmare possemus. Sed quā difficile est magnorum edificiorum fundamenta, sine totius structurae concussione aliō transferri: tam difficile est imperium quodcunq; absq; reipublicae ingenti turbatione aliō deferri. Quae erit illa, quae gratia consilio, moderatione, iustitia, experientia, magnitudine animi, & reipublicae administrandae scientia illi conferri, aut uitae integritate, autoritate, rerum gestarum gloria illā adaequare possit? Quae una erat praesui sexus ordinibus aeternis praconijs extollenda, cui nulla secula maiore nedum parem protulerunt. Heu erepta est nobis princeps illa & gubernatrix, atq; praesidium firmū & constās, quae libertatem nostrā, quae pacem, quae otium, quae tranquillitatem, quae salutem nostram studio sistime atq; acerrime defendebat: cuius praesidio quandiu uixit freti, nullum periculum, nulla tempestas nobis no-

cere potuerūt. Quā nūc sublata, relicta est omnis prouincia instar nauis, quæ undis insurgētibus, spoliata magistro & solito carens gubernaculo, æstuosissimis fluctibus atq; procellis agitatur. Sed nequaquā cō nobis desperandū. Non est abbreviata manus domini, quæ nos protegat. Habemus Carolum imperatorem felicissimū, & Ferdinandum Cæsarem strenuissimum, utrumque augustum, in quorum fidem & securitatem omnia facta & successus nostros tuto collocare & possumus & debemus. Est etiam illorum soror Maria illustrissima, nuper Vngariæ regina, nunc uidua: quæ si nobis gubernatrix contingat, sperare licet illam hac diuā Margareta amita sua nobis non minus beneficam futuram. Ad te ergo nunc mihi gloriosissime Cæsar quanta possum maxima atq; altissima uoce sermouertendus est: præceptam iam tibi talem amitam, sed plusquam matrem, cuius salute non minima tua salus tranquillitas que constabat. Amisisti sociam curarum tuarum, præsidium consiliorum tuorum, omnis fortunæ & dignitatis tuæ procuratricem, tot prouinciarum tuarum præfectam, quæ tantas ærumnas, tantos labores pro dignitate & defensione imperij tui sæpe suscepit, tot tumultuantes fluctus sæpe sedauit, hostes (quicunque tibi contigerant) superauit, pacauit, reconciliauit: fines patrios & auiti regni tibi latissime propagauit & amplificauit: ipsa tibi uictoriam, patriæ pacem, ciuibz concordiam, plebi præsidia, opem defensionemq; reliquit. Tuam gloriam omni semper studio procurauit defendit que. Res à te gestas omnes, tanquam digitis numerabat,

predi

prædicabat, recitabat. Cum'que post amiſſum virum
 adhuc iuuenis eſſet, in tuam gratiam cœleſtis uiuere dele-
 git, ne hæredum, ſi quos genuiſſet, diuiſione, regnum
 tuum debilitaret. Deum omnipotentem, ſic quotidie in
 ſucceſſus tuos religioſiſſime precabatur, ut quem ma-
 gis prope tibi quàm ſibi cuperet eſſe propitium. Sed à
 te digreſſus o maxime Cæſar, ad Deum optimum ma-
 ximum orationem conuertam. Huius illa religionem
 ſemper obſeruantiſſime coluit, ſemper in illa cum glo-
 ria ſine ſuperſtitione uixit, pro illa cum gloria accerri-
 me pugnavit. Germanicis hæreſibus ſic reſtitit, ut ni
 ipſa fuiſſet, provinciæ iſtæ omnes ſupra quàm ſuperior
 Germania, in profundiffimas errorum hæreſes prola-
 pſæ fuiſſent. Huc etiam ſpectat, quòd imprimis dicen-
 dum erat, fundata per illam ſacra officia, reſectas ſa-
 cras ædes, reſtituta templa, & baſilicas à fundamentis
 magnificentiſſime extructas, quæ paſſim extant &
 celebrantur, & quæ illa uirtutis & religionis ſuæ mo-
 numenta reliquit. Quàm illa dij boni apud Seguſios,
 Breſſanos hodie uocant, in ſuburbijſ ciuitatis Burgen-
 ſis auguſtiſſimum templum diuo Nicolao Tollentino
 ſacrum à fundamentis condidit, ac conuentum fra-
 trum Auguſtinianorum magnæ congregationis Lon-
 gobardiæ ibidem pie ſancteq; fundauit, agros, mu-
 nicipia & cenſus perpetuos contulit, quibus fratribus
 illis in ſingulos annos abundanter prouidit: in tem-
 pli uero & monaſterij extruſtione ſupra ducenta mi-
 lia aureorum impendit, et adhuc plus uiginti milia pro
 abſoluendo tãto edificio impèdenda reſtât, illi maritus
 ſuus

suus Philibertus, ibi mariti mater Margareta, sumptuo-
 sissimo Mausolco sepulti iacent, quos penes & ipsa se-
 pulturam delegit. Iam uero et apud Morinos, Flandros
 inquā, extra oppidum Brugis in suburbio tēplum erat,
 diuæ uirginis annuntiationi dedicatum, & à certis reli-
 giosis fratribus cultum: quibus tandem intra urbē trans-
 latis, uacans et desertum templum diua princeps intro-
 ductis monialibus sororibus, quas rubras uocāt restituit,
 atq; in singulos annos statutis censibus cumulatiſſimo
 & uere regio munere dotauit. Præterea in eadem urbe
 in templo diuæ uirginis, ubi Mariæ principis & matris
 suæ corpus requiescit, ubi & Philippi fratris sui cor re-
 positum est, queis cum ipsa cor suum uoluit reponi, in-
 gentia dona contulit. Non minus etiam in regno Castel-
 læ in ciuitate Auila, in cōuentu fratrum beati Dominici,
 quos penes prior maritus Ioannes Hispaniarum infans
 sepultus est, pro illius salute, & lampades perpetuas
 perpetuasq; preces ingenti ære constituit. Transgo in-
 numera alia pietatis & munificentie suæ religiosa do-
 na, templis, sacellis, xenodochijs uarijs in locis exhibitā:
 quæ si omnia prosequi uellem, ipsa nos eorundem copia
 obrueret. Sed illud præterire non possum nec debeo: Cū
 esset à longo æuo inter thesauros ducibus Sabaudie sa-
 cro sanctū saluatoris nostri sudarium, quod illi quocunq;
 irent ceteras inter prophanas sarcinas pro amuleto
 circumferebant: id ubi rescuiuit Margareta nostra, prin-
 ceptis religionis & pietate insignis, indignum scelus ar-
 bitrata tam sacratiſſimum thesaurum sic inter prophā-
 norum manus inhonoratum uersari, capsam auream ual-
 lore

lore plus duodecim miliū aureorū donauit, in qua repositum custodiretur, marito persuasit: qui unā secum magnificentissimum sacellum in arce Camberacensi, constituto ibidem Canonorum collegio, maximis sumptibus extruxerūt: ubi deinceps omni reuerentia adseruatum, stupendis claret prodigijs atque miraculis: quibus proculdubio diuina clementia ostendit, hanc à religiosissima principe impensam sacrosancto sudario uenerationem reuerentiamq; fuisse sibi acceptam atq; gratissimam. Sed habet hoc ex Austriaca & Burgundiaca utraq; familia, qui à suscepta semel catholica religione, pietate insignes, in ecclesiam munificentissimi semper extiterunt. Possem recensere ex utriusq; familiæ attamis multos admodum, qui pro fide Christi adserēda, pro ecclesiæ maiestate tuenda, sanguinem admirabili constantia effuderunt, & qui pro fidei constantia ac uitæ sanctimonia in diuos relati sunt. Sed ponam orationi modum, satis enim habet laudum quæ ita uixit, ut nulla fuerit charitate in pauperes, munificētia in religiosos, honorificētia in sacerdotes, obseruantia in pontifices, cum honestate morum, integritate uitæ, synceritate fidei illi præferenda: ut si in comparisonem ueniamus cum priscis illis reginis, certe nulla secula nobis non cessura sint: neq; ullam laudem tantam comperiemus, quæ ad magnitudinem meritorum suorum possit accedere. Cuius uita omnis integerrima, cuius adulescentia non otio, non uoluptatibus confracta, sed quæ iuuetutem honestissimis exercuit laboribus, reliquam omnem etatē negotijs & uirtuti intentam, cum maxima dignitate,

NEH. COR. AGRIP.

auctoritate, gratia, tum optimis consilijs & illustribus
 factis adornauit, aduersa quàm plurima passa, utranq;
 fortunam experta, magnitudine animi utranq; uicit
 & sub iugum misit: nec prosperis nunq̃ elata, nec fra-
 cta aduersis. Patriæ saluti & præsidio fuit, omne ge-
 nus hominum, etiam inimicos beneficijs affecit: iuuit
 plurimos, offendit neminem: nec diuina nec humana iu-
 ra contempsit, nihil unquam flagitiose, nihil crudele,
 nihil auare gessit, faultrix bonorum, amatrix cōcordiæ,
 conseruatricx pacis, corpore, animo, factis, dictis inte-
 gerrima: fide, iustitia, pietate, religione, cæterisq; quæ
 ad sanctissimam ornatissimamq; principem pertinere
 possunt accumulatissima. Sed amisimus heu amisimus
 lucem illam, cuius splendore omnes illustrabamur. Ami-
 simus illā sacram anchoram, in quam spes nostræ tutis-
 simæ & certissimæ confidebant. Miserrime sumus af-
 flicti, nihil calamitosius uniuersæ patriæ, nihil incōmo-
 dius, nihil tristius, nihil dolentius nobis hoc tempore eue-
 nire potuisset. Quid agemus, quid habemus in quo nos
 possimus consolari nunc morte sanctissimæ principis?
 Sordemus in obscuro omnes, flemus omnes, lugemus
 omnes, lugent omnes inferioris Germaniæ prouinciæ,
 ciuitates, oppida, uillæ, pagi, uicus, & patria omnis in
 luctu, planctu, fletu, mœrore & acerbitate uersantur.
 Luget omnis ætas, omnis sexus, omnis status, magni,
 parui, decrepiti, senes, iuuenes, infātes, mares, fœminæ,
 uirgines innuptæq; puellæ. Lugent Morini, Atrebates,
 Artesij, Aduatici, Batani, Frisij, Namurtij, Neruij,
 Cymbri, Hammonij, Lucemburgij, Traiectini, extin-
 ctam

ORATIO X.

Etiam illam gubernatricem suam tam beneficam atque clementem. Luget Burgundia, lugent Caroletenses. Luget Mechlinia tam humanissimam dominam atque regnatricem. Luget Sabaudia omnis'que subalpina Gallia extinctam tam piam atque pudicissimam suam custodem. Lugent matronæ atque puellæ & omnis fœmineus sexus fati eius acerbicatem, amissam, surreptam, sublatam, quæ erat omnium uirtutum exemplum, ac totius sexus sui decus & ornamentum. Lugemus omnes, qui eam amisimus. Lugent amici, lugent etiam hostes, quibus toties ipsa pacem reddidit. Luget inuictissimus Imperator Carolus, Luget potentissimus rex Vngariæ & Cæsar Ferdinandus, causam doloris omnium iustissimam habentes, Lugent cæteri Christiani orbis principes & reges, qui omnes illi affinitate coniuncti sunt, tantæ principis iacturam, quorum oratores hic magna parte uidemus, uoce, uultu, gemitu, uestitu funestos atque afflictos, & inter acerbissimos luctus nostros mœrore confectos lachrymari. Sed ab his digressus, orationem ad uos ô Prouinciales conuertam, ad uos nunc loquor. Quid lugetis? quid lachrymamini? quid fletis? Nolite flere super tam beatissimam principem, sed flete super uos & super filios uestros. Nihil illa passa est mali per mortem, cuius uita præclare acta, nullis turpibus illecebris, uoluptatibus, cupiditatibus inquinata, nullo flagitio, nullo impietatis scelere cõtaminata extiterit. Quod si honestas et pudicitia corporis, si animi uirtutes et optimi mores, si obseruatiã iustitiæ et religionis, si rerũ optime gestarũ gloria et præmiũ, si pietas in parêtes, in patriã, in amicos

etiam

etiam in hostes: si protectio pupillorum & uiduarum, si auxilium pauperum & orphanorum, si consolatio afflictorum, si labores pro catholica religione tuenda suscepti, si exterminatio hæresum, si constans & indubitata fides, si bona opera quæ in hac uita peraguntur, si mors patientissime & cum feruenti in deum amore excepta, animum postquàm corpore excessit possunt efficere beatum, nequaquam nobis dubium erit, hanc beatissimam principem nostram Margaretam, rectam in cælum migrasse, ubi paratus est illi locus, in quo cum dijs immortalibus felicissimo semper æuo fruatur. Absit ergo putemus illi aliquid contigisse mali: nobis uero & successoribus nostris ingentia inde succedunt incòmoda, quibus sublata hac rectrice (nisi Cæsar prouiderit fortasse) rursus discordiæ, iniuriæ, factiones, finitimorum contemptus & hostium, qui iam nihil non audebunt, omnia molientur, insultus imminebunt. Quare non iam principis huius mortem, sed prouinciarum istarum, sed totius patriæ casum calamitatemque, iacturam & manifestam cladem uobis censeo deplorandam. Ipsa superstite, omnes felices nos prædicabant: ea autem uita defuncta, omnia in luctum & lachrymas abuertuntur, & non est qui miseriam nostram consoletur. Sed hæ omnes nostræ querelæ sunt, de illa nihil dubitandum est, quippe quæ miseram hanc terram cœlesti illo et æterno domicilio commutauit. Cuius certissimam nobis fidem faciunt, cum bene acta uita, tum quòd omnia ea diligentissime absoluerit, quæ catholicam & orthodoxam principem decent. Imminentem sibi mortem interrita expectauit: sacrosancta eccle-

ORATIO X.

*sic sacramenta, & salutis nostræ uiaticum deuotissime
 suscepit. Et ut in uita fuerat omni modestia mansuetissi-
 ma, ita in mortis pugna summa cum tranquillitate de-
 cessit, religiosissimeq; deo omnipotenti reddidit spiritum.
 Mechliniæ uiuēs sedem sibi delegit: ibi moribunda obiit,
 hoc currente anno salutis humanæ M. D. XXX. æta-
 tis suæ ferè quinquagesimo secundo, gubernij sui fermè
 uicesimo secundo aut tertio. Decessit primo Calend. De-
 cembri hora una & media post medium noctis. Sepul-
 chrum & monumentum corporis sui esse uoluit Burgis
 apud Sedusios, Cor suum Brugis penes Morinos uel Flan-
 dros, Viscera sibi uēdicauit Mechlinia. Hoc amoris offi-
 cium marito, illud sanguinis & naturæ necessitate pa-
 renti, hæc beneuolentiæ uinculis patriæ debeban-
 tur. At nunc tandem orationi finem impono,
 ne mea impotenti facundia tam sanctissi-
 mæ principis laudes denigrare plus
 quàm celebrare uidear. Celebrabun-
 tur enim melius & copiosius
 historijs, nec ætas ulla sua
 præconia conticescet:
 admirabuntur &
 obstupescunt
 uirtutes
 suas
 posterij, inter diuinaq;
 relatam omni pietate uenerabuntur.*

DIXI,

G

HEN

HENRICI

CORNELII AGRIPPÆ ARMATÆ

militiæ equitis aurati, Sacræ Cæsareæ maiestatis à
consilijs & archiuis indiciarij, de duplici coro-
natione Cæsaris apud Bononiam
historiola.

PRAEFATIO AD LECTORES.

RAEFARI MIHI LICET

(quod his qui interfuerunt testibus
uerissimum est) triumphum maxi-
me memorabilem, & multorū fide
maiores me scripturum, quo inui-
ctissimus Cæsar Carolus eius noīs

V. cum Hispaniarum tum utriusq; Germaniæ et Roma-
norum archirex, à summo Christianæ religionis ponti-
fice Clemente VII. apud celeberrimā Planiæ urbem
Bononiam, primum in Longobardorum regem, deinde
etiam in Romanorum Imperatorem mūdiq; dominum
coronatus est. Putabitis ut arbitror, ex rei magnitudi-
ne fortè ingenium meum metientes, pro sublimitate &
celitudine tantæ maiestatis, me nimium multa magno
uolumine scripturū. Atq; reuera optaueram ego plura
quæ scriberem, quorum maximam partem post terga
relinquere, uestramq; in his expectationem, inuitus li-
cet, fallere cogor, sermonis ubertate ob instructionis
inopiam exclusa, quam non nisi tumultuario exemplarē
festino calamo ex Italia ad serenissimā principem no-
stram diuam Margaretam transmissam, cum eius iussu

PRAEFATIO

in publicum adendam accepiſſem, ea officij mei neceſſi-
tate inductus, qua obediētia mea ſacramento debitam
pietatem pro uirum mearum captu exhiberem, editio-
nem acceleraui, nephas arbitratus tantæ principis, cui
mos omnino gerendus erat, deſideriū diſſerre, aut publi-
cū hoc & cōmunis letitiæ argumētum diutius ſuſpen-
dere. Non eſt ergo ut hoc loci ex me effuſam ſparſamq;
hſtoriam expectetis, qualem non dubito alios pleroſq;
cum Germanos tum Hiſpanos & Italos, qui huic tam ſe-
liciſſimo ſpectaculo interfuerunt, in ſingula propenſi,
ſingula comprehenſi, ſingulorum memores, rem maxi-
mā maxima etiā eloquentia & exactiore deſcriptione
tradituros: quam ego etiam alibi inter annales amplio-
rem, & fortè feliciori ſtilo tradere conabor. Sed nunc
epitomen duntaxat eorum quæ geſta ſunt, & am-
pliſſimi triumphi breue compendium, quæq;
magis in aperto ſunt, è multis potiora acci-
pietis: quorum feſtiuiſſimis ſpectacu-
lis licet impar & humi depreſſa
mea ſerpat oratio, in hoc tamē
non improbabilis erit, quòd
ex fide recitantur
omnia, quam longe
plus quàm elo-
quentiam
ipſa deſiderat hſtoria.

QVOMO

DO CAROLVS CAESAR IN
Longobardorum regem coronatus est.

NNO A CHRISTO NA
to Tricesimo supra millesimū quin
gentesimū, existentibus in Bo
nonia celeberrima Flaminiae urbe,
sanctissimo patre Clemente VII.
summo Romanorum pontifice, atq;
diuo Carolo Cesare eius nominis V. Hispaniae, Germa
niae et Romanorum archirege, ad quem tum multi prin
cipes et legati, ac diuersarum prouinciarum proceres,
omnisq; Italica nobilitas effuso quodam & maximo
comitatu, ingensq; populorum multitudo confluerat
uenerandū, octauo Calend. Martias, in maxima omniū
gratulatione Longobardica coronatio coepta est. Dies
ille ubiq; festus, ubiq; solennis agebatur. Ciuitas tota fre
quens profusaq; in honorificentiam Caesaris ferebatur.
Indictum iustitiam, clausae tabernae, expurgatae plateae
omnes, et uirentibus frondibus instratae. Exornatae tape
tibus parietes, personabant campanae, resonabant tim
pana, modulabatur tibiae, ubiq; exultantium uoces audie
batur, omnia urbis loca ingentia laetitiae signa prae se fe
rebant. Iamq; inualecente die, cunctisq; quae ad regiae
coronationis magnificentiam conducere uidebatur ma
gnifico apparatu dispositis, duo Cardinei ordinis pur
purati patres, uidelicet Medices & Dorius Cardinales
protinus palatium adeunt, ubi erat inuictissimus Caesar,
rex

DE CORONAT. IMP. HISTO.

rex catholicus, purpurea ac diuersis ramusculis argen-
to crispatto inextis uariegate talari toga indutus, ali-
quot principibus innumeraq; Italarum, Hispanorum,
Burgundionum, & utriusq; Germaniæ Alemānorum,
aliarumq; diuersarum nationum nobilitate stipatus:
qui à reuerēdiſſimis illis patribus primum quibus decuit
officijs salutat, magno omnium applausu ad Longo-
bardicæ Coronationis sacrum, quod in eiusdem palatii
sacello instructum erat, hoc quem dicemus ordine pro-
ducitur. Prægredebatur Cæsarem ornata auro & pur-
pura, magnificis sumptibus ingens nobilitas. Post cuius
agmen succedebant innumeri Barones, Comites, Mar-
chiones, & plerique duces ac principes. E quibus proxi-
me antecedeabant Cæsarem, inclytus dux Ascaloniæ, &
Marchio à Moia, qui regium ensē in sua uagina Cæsa-
ri præferebat. Tum generosus Marchio Asturicæ, rega-
le sceptrum gerebat. Deinde magnificentiſſimus Ale-
xander de Medices, summi pōtificis nepos, & dux Pen-
næ, aureum illud pomum mundi typum ferebat. De-
mum illustris princeps, sacri Romani imperij uica-
rius perpetuus, Bonifacius Palæologus, Marchio
Montisferrati, regiam coronam ambabus manibus
gestabat. Euestigio diuus Cæsar medius inter illos duos
reuerendiſſimos Cardinales incedebat: quem à ter-
go proxime sequebatur, strenuus ac illustris prin-
ceps, Henricus comes à Naſſau, & Marchio Ze-
netæ, aurei uelleris miles, ac Cæsarei cubiculi præfe-
ctus primarius. Post quem externorum regum ac
principum, uariarumq; gentium auratis uestibus Ora-

HEN. COR. AGRIP.

tores & legati: tum purpurati Senatores, candidati Consules, ac Scrimiorum magistri, Secretorum scribae atq; Quaestores, reliquorūq; milicorum agmina, singula pro sui ordinis dignitatisq; gradu discriminatum succedebant. Hæc insigni pompa, ad (quod diximus) sacellum usq; itum est, ubi præstolabatur Cæsarem reuerendissimus cardinalis Dertusensis, qui clarissimo pontificatus habitu indutus, in pontificia sella sedebat ad altare, multorum antistitum cæterorumq; ecclesiæ prælatorum turba sociatus. Cui exhibens Cæsar debitam reuerentiam, ab eodem quibus decuit officiis & honoribus excipitur. Conuersus deinde Cæsar ad altare, genibus flexis adorabat. Quem assumptes prædicti duo cardinales, fecerunt sedere in medio ipsorum: & principes illi qui Coronationis insignia portauerant, suis per ordinem locis sedere iussi sunt. Tum insulatus cardinalis accepto prius à Cæsare consueto iureiurando, ex mandato beatissimi patris illi per Breue apostolicum ab episcopo Maltæ præsentatum sacris quibusdam preculis ad hoc institutis benedicens, auspiciatissimum felicissimæ coronationis dedit exordium. Prodeusq; est Cæsar ad altare. Ibidem per aliquot sacrorum ceremonias precesq; & inuocata alta uoce quam litaniam uocant, sanctorum suffragia, prouolutus in stratum illi magnifice paratum, iacebat. Peractis precibus illis, acceperunt Cæsarem illustris comes à Naßau, & alter generose nobilitatis uir, Dominus de Noir, comes, Cæsarei corporis secundarius custos: qui attollentes Cæsarem, exuerunt illum utraque ueste sua, supericia

DE CORONAT. IMP. HISTO.

re uidelicet toga & interiore subucula: relaxatisq; tho-
 race & camisia, spatulas cum toto dextro brachio de-
 nudauerunt. Quem cardinalis ille sacrorum antistes,
 statis ceremonijs precibusq; sacrosancto catechumino-
 rum oleo intra spatulas & in dextro brachio perun-
 xit. Et reuerendus pater Guilielmus Vandaneſe Cau-
 riensis Episcopus, Cæsareæ maiestatis Eleemosynarius
 primarius, cotum manibus gestans, uncta loca deter-
 gebat. His peractis reueſtitus suo habitu Cæſar, ductus
 est in ſacrariū: ubi ſumpta regia abolla, toga uidelicet
 argentea prælonga & deſuper cincta, ſuperindutusq;
 regio patagio, ex uilloſa purpura auro criſpato inter-
 texta, armelinis candidiſſimis pellibus ſuffulto, cuius
 reiectum in terga humerale, circum ſpatulas diſfuſum
 pendebat. Hoc regio ornatu teſto capite conſueto bir-
 ro, medio duorum cardinalium regredientem Cæſa-
 rem cum principibus, generoſus uir Adrianus à Croy
 Rhodij dominus & Cæsareæ maiestatis architriclinus
 primarius, leuata indica arundine præibat, illuſtri co-
 mite de Naſſau à tergo prælongæ abollæ pariter atq;
 patagij ſimbrias ſuſtinente; ductusq; eſt Cæſar in ſo-
 lium, quod illi iuxta ſummi pontificis cathedram para-
 tum erat. Non longè ſedebant cæteri principes, cir-
 cumſtabantq; purpurati proceres. Iamque aduentæ-
 re cernebatur beatiſſimus pater ſummus Pontifex
 ſuis cardinalibus & multis admodum episcopis eccle-
 ſiæq; prælatis comitatus. Quo ad ſacelli oſtium appro-
 pinquante, aſurgens de ſolio ſuo Cæſar, illi in occur-

sum progressus, quā maxima potuit honorificētia Pontificem excepit: à quo uicissim benignissime consalutatus, pariter cum illo ad altare regressus est, ubi utrisq; & Pontifici & Cæsari magnificis stragulis, ac aureis puluinis instrata pulpita parata erant. Iamq; procumbente ante solium suum Cæsare, Pontifex flexis genibus inclinato capite, rem diuinam quam missam dicimus, exorditur: Prælectoq; confessionis symbolo, ac data reatum absolutione, pontificiam cathedram conscendit, Cæsare pariter in suo solio, cæterisq; cardinalibus & principibus suis in subsellijs sedentibus: Posita enim erant coronationis insignia supra altare. Interea reuerendissimus cardinalis Dertusensis, papalem (ut uocant) missam solennibus ceremonijs peragebat. Cumq; uentū esset ad canticū illud, quod (q̃ ad gradus pulpiti cātatur) gradale dicūt, productus est Cæsar per cardinales illos, qui sibi collaterales assidebant, ad pōtificem: coram quo procumbens in genua nudo capite, ab eodem precibus aliquot sacrisq; ceremonijs benedictus est. Posuit' que pontifex in dextræ manus anularem illius digitum, anulum quem Pistauriensis Episcopus paratum tenebat, cui magni pretij adamas infixus erat: accinxit' que illum gladio super femur suum. Quem eleuatus in pedes Cæsar educens, & ter in aëra uibratum, terq; in terras defixum, porro supra sinistrum brachium suum reclinatum, reposuit in uaginam ad sinistrum latus suum: rursusq; procumbens in genua, coronam quam uocant chalybeam, pontifex non absque solennibus ceremonijs capiti eius imposuit, regem' que

DE CORONAT. IMP. HISTO.

Longobardiæ pronuntiavit: ponensq; in manus eius sceptrum & mundū, ad singula sacris quibusdam precibus & ceremonijs benedicens, plenariā regni tradidit administrationem. Quem postea ad pedum beatorū oscula prouolutum, & gratias agentē, reuerendissimi Cardinales attollentes, in regiū solium inthronisarunt, regemq; Longobardiæ proclamarūt. Tunc assurgens in pedes beatissimus pontifex, illud diuorum Ambrosij & Augustini iubileū canticum: (Te deum laudamus,) alta uoce exorditur. Quod perinde pontificij cātores suauissima uocū melodia prosecuti sunt. Cōtinuata deinde suis utrobiq; obseruatis ritibus Missarū solennitate, cum caneretur antiphona illa, quam offertoriū dicunt, processit ad altare Cæsar, & oblato munere suo, sacri calicis operculū (patinā uocant) osculatus est. Rursusq; ad canticū Agnus dei, accedens ad osculū pacis, pōtificem in maxillā dextram summa cum reuerentia osculatur. Cumq; iam postrema Missæ antiphona (quæ communionis nomē habet) caneretur, productus iterum ad altare Cæsar, ibiq; in genua procumbens, orationi religiosissime intentus, ab ipso reuerendissimo Cardinale, qui pontificiam Missam peregerat, sacratissimo Eucharistiæ sacramento reffectus est. Porro peractis omnibus beatissimus pater summus pontifex benedicēs populo, centum annorū poenitentia singulis cōdonauit. Accipiens deinde per manum Cæsarem, qua uenerant pompa, maximo oīm cum gaudio regrediūtur in palatiū, ubi mutuo sibi congratulātes consalutātesq;, unusquisq; reuersus est in triclinium suum. Eadē die post sacram coronationē po-

HEN. COR. AGRIP.

meridianis horis ingressus est Bononiam, magnificentissimus princeps Franciscus Maria Rouera dux Urbini, Romane urbis praefectus Caesareus, cui generosus dominus à Rhodio, Caesareae domus magister primarius, cum multis Caesareae aulae satrapis obuiam profectus, Caesareae maiestatis uerbis honorificentissime excepit: neque minus plerique cardinales & episcopi cum pontificijs aulicis eidem duci occurrentes, utrorumque magnifica pompa in urbem traductus est. Residuumque diei illius festiuissima latitia transactum, instaurati magnificis sumptibus ornatissimi triumphi, extructi arcus, parati ludii, uariaque gaudiorum spectacula, quae urbs superba publico aerario, tum officiosi ciues priuatis sumptibus ultro exhibuerunt. Per uniuersam urbem, perque suburbia, per singula compita, cantibus & tibijs dulcissimisque uariarum musicae instrumentorum modulis personabant tripudiantium cateruae, felicem sibi illum diem congratulantes, ac Carolo Caesari magnis latitiae clamoribus applaudentes: excitati ignes tanta copia, ut nocturnas tenebras flammarum splendore exuperarent, totamque cum die nocte felicissimis gaudijs pergerunt.

QVID SEQUENTI LONGOBARDICAM Coronationem die actum est.

Postera die perduxatibus adhuc publicis praecedentium gaudiorum ostentis, ciuibuscumque Bononiensibus adhuc maiora molientibus, nuntiat interea aduentus potentissimi Allobrogum principis, quem ducem Sabaudiae hodie appellamus, tum aliorum quorundam ex Germania superiore principum, in quorum occursum repetenda arma in specie effusa populi

DE CORONAT. IMP. HISTO.

populi utriusq; sexus multitudo extra urbē, oēs cāpos,
oēs uias oppleuit, dēfissimisq; turbarū globis principib⁹
illis q̄ longissime procedere obuiā gestiebat. Cōspicitur
primū illustrissimus Sabaudie dux Carolus, & Carolo
diuo Cæsari cognatus, cum insigni antistitū, abbatum,
comitum, baronū, aliorumq; nobilissimorū uirorum, au
ro & purpura resplendentium ornatissima turba, innu
mera equitum multitudine longa phalanga aduentare.
Quod ubi in aula Cæsaris rescitum est, illustris comes
Henricus à Naßau, cum ornatissimo Cæsareorum pro
cerum agmine aduentanti Allobrogum principi occur
rens, regijs Cæsareæ maiestatis uerbis salutem illi an
nuntiabat, felicem que aduentum gratulabatur. Tradu
xit' que intra urbem in palatium ad Cæsarem primum:
cuius manum exosculatus, & ab illo benignissime ex
ceptus, post mutuas aliquot confabulationes dimitti
tur, accedensq; pontificem, post pedum beatorū oscula
traducitur in diuersoriū suum illi magnificētissime pa
ratū, ubi ad imperatorie coronatiōis pompā (quæ in se
quentem diem futura erat) se interea magnificētissimo
ornatu apparabat. Nō multo post Allobrogū principis
ingressū uenit serenissimi principis Ferdinandi, Vnga
rie et Bohæmiæ regis & Austriæ archiducis, Cæsareæ
maiestatis germani fratris legatus et orator, nobilis et
reuerendus dominus Bernhardus, episcopus Tridenti
nus. Venit etiā ex comitibus Palatinis Rheni atq; Bava
riæ ducibus, illustrissimus princeps Philippus, Cæsareæ
maiestatis agnatus, uterq; Teutonico apparatu et equi
tū nūero cōspicuum, magnūq; nobiliū et equestris ordi
nis

nis strenuorum uirorum agmine stipatus: qui uicissim non minori consalutationis pompa cōgratulationis que gaudio excepti, sua ad diuersoria magno omnium applausu traducti sunt. Nimis longum foret recensere, quibus honoribus principes illi à summo pontifice, à Cæsare, à patribus, à Bononiensi magistratu excepti sint: quibusq; felicissimis studijs dies illa transacta est, tota in principum illorum ingressum occupata. Omnes plateæ, omnes domus, omnes fenestræ, omnia compita conspicientium multitudine cōplentur. Occurritur illis undiq; ornatissimis consalutantium, talemq; illis Cæsarem congratulantium pompis. Hinc insignes apicibus sacerdotes, & uetustissima scholæ, omni doctrinarum genere insignes, cum discipulis doctores: inde conspicua grauitate togati senatores, & municipali purpura uenerandi ciuitatis consules, festiuâq; liberæ nobilitatis iuuentus. Feruntur omnes gaudio, singulaq; loca publica letitia occupabat. Ipsa plebs passim portas ac fenestras uirentibus fertis coronabat, alij ad nocturna lumina funabula parabant, alij lignorum strues congerebant, alij fasces pice & bitumine illitas ad flammarum fomenta subiciebāt, alij ad solennia sequentis dici spectacula, triumphales arcus multiformes instaurabant, alij trophæa erigebāt, alij ludorum magnificentiam adornabant, alij partas de hostibus innumerabiles Cæsaris uictorias, superbe magnificeq; effungebant, alij inuentas nouas terras, & ad Antipodas usq; toto Oceano quæsitæ remotissimas insulas ostentabant. Nullus aut ætate aut ualitudine tam imbecillis, qui otio detineretur, qui non aliquid ad publi-

DE CORONAT. IMP. HISTO.

cum gaudium, pari letitia diligentiaq; aut excogita-
ret aut operaretur: non matronæ, non uirgines, non pue-
ri, non tremulæ anus titubantesq; senes suis muneribus
uacabant, quo felicissimam Caroli Cæsaris in Romano-
rum imperatorem coronationem, auspiciatissima solenni-
tatis pompa perpetuæ posterum memoriæ consecra-
rent. Sic tota illa dies cum in illustrissimorum princi-
pum illorum ingressum & consalutationem, tum in Cæsa-
reæ Maiestatis in Romanorum imperatorem futuram
postera die coronationem, concelebrandam, festiuissi-
mis laboribus transacta est.

QVA POMPA AVGVSTALIS CO-
ronatio incepta sit, & quo ordine sum-
mus pontifex templum diui Pe-
troni ingressus.

DEscribenda nobis nunc est Augustalis coronationis
solennitas, quæ postridie à Longobardica coronatio-
ne peragēda restabat. Erat illa dies sexta Calend. Mar-
tias, diester felicissima terq; albo calculo signanda, dies
qua in hanc lucem editus Cæsar, maxima omnium spe,
nec uana quidem, mundi dominus natus est, dies qua de
Gallis ab antiquo hostibus iam sæpe antea uictor, tum
etiam triumphator, capto illorum rege, gloriosissima et
inaudita superis temporibus semper que ueneranda ui-
ctoria potitus, unde tandem hæc nobis cum Gallis feli-
cissima pax & affinitas parta est: Qua eadem die
nūc Augustale Romani imperij diadema, è septimi Cle-
mentis summi Christianorum pōtificis beatissimis ma-
nibus suscepit. Iam iam aderat optatissima illa dies, qua
fugato atræ noctis nubilo cœlum matutino crepusculo,
disse-

disiecta obscura tenebrarū caligine, ante solis exorien-
 tis radios adhuc propriæ lucis candore resplenderet, cū
 discursu triumphali nobilium turbæ plateas complent,
 tanta que hilaritudine cuncta gaudebant, & serena fa-
 cie gestiebāt, ut præter peculiarem morem etiam equi
 & canes, & quæque domestica hominibus animalia in-
 cundis gestibus uocibus que exultare sentirentur, cano-
 ræ que auiculæ suauissimos concentus ultra consuetum
 adsonarent, exultantiū que uocibus ipsum cælum re-
 boaret. Admurmurabant dulci Zephyro perflati ar-
 bores, erumpentibus que odoriferis floribus turgenti-
 bus que gemmis, amœna uiridaria arridebant. Sic cam-
 pi, sic nemora, sic prata florulento uirore alacritatem
 præ se ferebant, ut non bruma, sed uer ipsum pareret.
 Omnis creatura futurum imperatorem temporum do-
 minum orbis que totius rectorcm, uelut numen aliquod
 cœlitus demissum uenerare uidebatur. Longum esset
 hic referre incredibilem inæstimabilem que uestium
 ornatum, quibus inter se cum pomposi Hispani, tum
 magnifici Itali & profusi Burgundiones, & uinci in-
 patientes Germani, magnificentissimis sumptibus con-
 certabant, & quisque quibus potuit quàm maximo sum-
 ptu cōparatis, suum præ cæteris in Casarem affectum
 ostentare nitebat. Hi aureis, illi argenteis, isti holoseri-
 cis, alij polymitis, alij planis, alij uillosis tū infectis pur-
 pura & tinctis murice & cocco, sum Attalica Semira-
 mida que textura & Phrygio opere elaboratis, inser-
 tisq; cum unionibus uariarū gemmarum lapillis resplen-
 debant. Equi omnibus tales, quales Turno fuisse descri-
 bit Vcr-

DE CORONAT. IMP. HISTO.

bit Vergilius, & Homerus ad Troiam uenisse narrat Menonis. Ea erat pompæ solennitas, cui nihil adijci ad gloriæ magnitudinem potuisset. Iamque crescentibus orientis solis radijs illuxerat clara dies, cum principes & satrapæ cæteri que nobiles, palatium proximè adeunt, ubi in amplissimam basilicam, ad alteram palatii contignationem ascendentes, omnes ad Cæsarem conueniunt. Quod ubi rescisset pontifex, dispositaque esse omnia, ipse prior pontificio ornatu sacrisque uestibus indutus, multis admodum cardinalibus & episcopis singulis in pontificalibus eorum sociatus, templum diui Petronij hoc ordine ingreditur: Prægrediebantur bini et bini, cubicularij, ostiarij & scribæ apostolici. Post illos duodecim Bononiensis scholæ ueterani legum doctores equestri ordine & palatinatus dignitate à Cæsare recenter donati. Deinde octo eiusdem ciuitatis uiripatricij uenerabili pompa succedebant, quos sequebatur Rector uniuerſitatis sua purpura superb⁹. Deinde prætor urbis Bononiensis, quem Potestatem uulgo uocant, in ueste aurata admodum conspicuus. Postea ibant auditores Rotæ cæteri que iudiciorum officiales. Demum LIII. cum episcopi tum archiepiscopi, singuli in pontificalibus suis uenerabiles. Hos proxime sequebantur reuerendissimi cardinales per ordinem uidelicet Medices, Dorias, Grimald⁹, Gaddi, Mātuanus, Pisanus, Sæctæ crucis, Cornarius, Grimānus, Perusius, Rauēnates, Incheſfordius, Cæpegius, Anconitanus, Sanctorum quatuor, Senēsis, Farnesius, singuli in suis mytris & pallijs, quæ pluuiata uocant, quorum patagium scuti instar in terga dependet.

Dehinc

HEN. COR. AGRIP.

Dehinc duo ecclesiæ tribuni siue capitanei, quos Itali-
cum uulgus cōsalonerios uocat, magnanimus comes Lu-
douicus Rangon, & magnificus dominus Laurentius
Cibo, ambo armati incedebant. Post quos adhuc alij tres
reuerendissimi cardinales, Ceserinus, Cæsius & Cibo,
beatissimo pontifici assistentes ambulabant, in quorum
medio sanctissimus pater Clemens, eius nominis papa
septimus, pontificio ornatu triplici diademate corona-
tus, in aurea pōtificali cathedra ob octo purpuratis sti-
patoribus sub aureo umbraculo sublimis ferebatur. Quē
deinceps ingens abbatum, protonotariorum, aliorumq;
cum ecclesiasticorum prælatorum tum secularium nobi-
liumq; satraparum magnatum que turba sequebatur.
Cum que iam beatissimus pontifex intra templū prædi-
ctum ad altare maius usque applicuisset, singulis sua lo-
ca occupantibus, inceptum est officium, quam concinen-
tibus psalmis, Tertiam uocant: tum exhibita pontifici
consueta obedientia, à seniori cardinaliū Farnesio ince-
pta, singulis deinceps pro sue creationis ordine cardie-
nalibus manum pontificis deosculantibus. Proinde sin-
guli archiepiscopi, post etiam episcopi consimili ordine
ad pedum oscula processerunt. Interea missi sunt duo
ex reuerendissimorum cardinalium cœtu, uidelicet Sal-
uiatus & Rodolphus Diaconi Cardinales, ut Cæsare ad-
ducerent in templum, qui hac quā nunc dicemus pompa
palatio egreditur.

QVO ORDINE EX PALA-
tium itum est in templum.

Anteq;

DE CORONAT. IMP. HISTO.

ANteibat ingens nobiliū puerorū caterua, pulcherri-
mam de se speciē præbens: subsequebātur magno nu-
mero fulgidæ nobilitatis et equestris ordinis uiri, omnes
quidem magnifico ornatu spectabiles. Deinde complu-
res barones, comites, marchiones & pleriq; duces, et sa-
cri Romani imperij principes, quibus Cæsareæ aulæ di-
uersorum munerū præfecti, satrapæ succedebāt: Deinde
de externorū regum atq; principū, uidelicet Franciæ,
Angliæ, Scotiæ, Lusitaniæ siue Portugalliæ, Vngariæ,
Poloniæ, Bohæmiæ, Austriæ, Sabaudia, tum etiā Cæsa-
ris multorū suorum regnorū principatuumq; Castellæ,
Legionū, Arragoniæ, Nauarræ, Neapolis, Siciliæ, Gra-
natæ, Burgundiæ totiusq; Austrasiæ & reliquorū palu-
dati Heraldī, cateriq; cum Feciales tum Caduceatores
et Corynophori inspectione digni ambulabāt. Post quos
Cæsareæ aulæ architriclini, quos uocāt magistros do-
mus, cū suis arundinibus (Scipiones antiqui uocant) bini
& bini, pariter incedebāt. Supremus autē et primarius
magister, generosus dñs à Rhodio, eleuata arūdine sua
sequebatur illos solus. Cōtinuo Cæsar, & qui coronatio-
nis insignia ferebant principes, hoc ordine successerūt:
Primum ibat illustris princeps Bonifacius Palæologus,
marchio Montisferrati, toga holoserica coccinea indu-
tus & superuestitus ex uillosa purpura, patagiata chla-
myde, candidissimis armellimis pellibus suffulta, tum et
maximi sumptus gēmata tyara caput eius integebat,
sacrumq; imperiale sceptrum aureum magnificentissi-
ma cum arte tum impensa elaboratū, dextera præfere-
bat. Iuxta sequebatur illū strenuissim⁹ et magnanimus

H

princeps

princeps Frācisus Maria Rouera, dux Urbini, etiā suo
 ducali ornatu incedēs, q̄ imperatoriū gladiū (cuius ca-
 pulus et uagina arte aurifica et gēmaria supra omnem
 aestimationē ad miraculū spectantiū sunt elaborata, sua
 dextera eleuatū attollebat. Insequuntur istos p̄ ordinē,
 ex Palatinis Rheni et Bauariæ ducib⁹ illustris princeps
 Philippus, ducali purpura ac tyara magnifice ornatus,
 q̄ aureum mundū manibus sustinebat. Deinde potētissi-
 mus Sabaudia dux Carolus in suo ducali habitu tā su-
 biſſimo sumptu elaborato, ut tyara illius supra C. milia
 ducatorum aestimata sit. Hic sacrū imperij diadema ex
 auro obryzo pretiosissimis lapillis refertū, adeoq̄ sum-
 ptuosum ut omnē aestimationē excedat, ambabus mani-
 bus gestabat. E' uestigio diuus Cæsar Carol⁹ abolla regia
 uestitus, sup̄indutus ex crispato auro Babylonica textu-
 ra prælōgo patagio, corona regia insignis, medius inter
 prænoīatos illos duos pōtificio ornatu insulatos diaco-
 nos cardinales incedebat, eiusq̄ postremas fimbrias illu-
 stris comes Hēricus à Naßau sustinebat. Proxime dein-
 de sequebant quatuor insignes episcopi, tum regū Fran-
 ciæ, Angliæ, Scotiæ, Portugalliæ, Vngariæ, Bohemiæ,
 Poloniæ, ducis Ferrariæ aliorq̄ principū, tū Venetorū,
 Genuensium, Senensium, Lucensium, Florentinorū, et aliarū
 gentiū oratores atq̄ legati, clarissimi quidē oēs. Postre-
 mo Cæsarei cōsiliij senatores ac uiri consulares secreto-
 rumq̄ scribæ, et reliqua togatorū turba suis discreta or-
 dinibus succedebat. Deniq̄ post longū illorū ordinē no-
 tiſſimo loco fulgētes auro loricati aliquot bipenniferi,
 processionis totius pompam claudabant.

DE CORONAT. IMP. HISTO.

QVIBVS CEREMONIIS AVGVSTA
lis coronatio peracta est, atque genero
sus Adrianus de Croy dñs à Rhodio,
in comitem prouectus est.

Convenerat omnis hæc multitudo, in ea quã diximus
altiore palatij basilica, ex qua narrato ordine in in-
feriorem quæ in primo solario est basilicã descēdebat.
Erat ibi perforato muro cōstructum ostiū per amplū, à
quo extructus pons sublimis utraq; parte munitus, et un-
dig; uirgibus scitis ex hedera, myrto lauroq; uestitus,
injeris pōtificijs & Cæsareis clypeis, per forū mediū
ad ostiū tēpli diui Petronij per ducētos fermē passus, ea
altitudine, qua erat prima palatij cōtignatio, sublimis
protēdebat, atq; exinde intra tēplum in chorū usq; con-
tra altare maius paulatim declinabat: ad cuius extremū
cōtra ostiū tēpli in sublimi suggestio fabricatū sacellū,
diuæ uirginis intra turres phanum representabat: per
hunc pontē in tēplum usq; tota pōpa à sublimi procede-
bat. Cumq; iam Cæsar ipse ad sacellum usq; (quod dixi-
mus ad extremū pontis extructū) peruenisset, à Roma-
nis canonicis et decano diui Petri (q ad hoc ex urbe Ro-
mana Bononiam uenerāt) correptus, ductus est intra sa-
cellum ad altare, ubi paratum illi erat pulpitū pretioso
tapeto ac aureo hypocorismate instratum, in quod pro-
cumbens in genua Cæsar, post breuē oratiunculam iusin-
rādum beato Petro eiusq; sanctissimo uicario Romano
pontifici præstitit, in manus Saluiati cardinalis, ea for-
ma, qua Ludouicū Caroli filiū iurasse, Decreta confir-
māt. Tūc per uenerabilem Cicera episcopum Ariostum

HEN. COR. AGRIP.

*Ferrariensem, summi pontificis architriclinum indutus
 Caesarlinostolio, quod superpellicium uocant, acceptaq;
 quæ dicitur amicia in canonicū sancti Petri inuestitus
 est. Cui sic stanti ante altare, decanus & singuli per or
 dinē canonici, exhibita augustali reuerētia, man^o deo
 sculati sunt. Egressus deinde sacellū illud, à duobus illis
 ducibus cardinalibus medio interceptus, traductus est
 intra templū, ad cuius ostiū ab alijs duobus reuerendissi
 mis et post priorem senioribus episcopis cardinalibus,
 Anconitano & sanctorū quatuor coronatorū, summa
 cum honorificētia obuiam exceptus, post certas precu
 las intra templū abducitur. Vix Caesar cum cardinali
 bus prætergressus ostiū templi, insequētibz aliquot ar
 matis stipatoribus, pons ipse super quē ingrediebātur
 xx. fermē pedū longitudine confractus corruit, cecide
 rūtq; innumeri, unus aut alter moribūdi, pauci uulnera
 ti inuēti sunt: res ab omnibus miraculo tenus habita, nō
 oēs unā periisse. Pleriq; hāc rem in omen uertentes, ex
 cōfractio ponte nullū deinceps aliū imperatorē corona
 tū iri, uaticinari ausi sunt. Iamq; Caesar ingressus tem
 plū ad sacellū diuo Gregorio intitulatū traducitur, ubi
 positis superpellicio atq; amicia, per uenerabilē Cau
 riensem antistitē, sacris uestibus, humerali & alba, &
 Dalmatica, & tibialibus, & sandalijs indutus est, ac im
 periali trabea circūdatus, quæ Babylonici ac Phrygijs
 artibus contexta, & insertis pretiosissimis gemmis mul
 tiformiter uariegata, sic ut cum descriptione sit diffici
 lis, tum pondere ferē importabilis, magnificētia eius
 etiam supra omne pretium inestimabilis existat. Hoc
 sacro*

sacro atq; pretiosissimo habitu adornatus Cæsar, duobus præsulibus à quous latere, uidelicet Barrēsi, Palatinēsi, Brixiesi et Cauriēsi, ac illustri comite de Naßau à tergo, gemmatæ trabeæ graue pōdus sustinentibus, medius duorū cardinaliū ad medium usq; tēpli, cui loco Rotæ Porphyreæ nomē indiderāt, traductus est: ibi trinā benedictionem accipiēs, proinde ducitur ad altare maius, quod diui Petri apostoli Romanā aram representabat. Ibi sup aureā mattā, aureo puluino subdito prouolutus, usq; post cātatas litanias aliq; suffragia, permāsit: quē postea attollētes duo cardinales, uidelicet Cāpegius prior presbyterorū, et Cibo prior diaconorū, in sacellū diuo Mauricio adscriptum, adduxerūt: ubi p præstantissimum patrē cardinalē Farnesiū Ostiensem antistitē, & cardinaliū episcoporū priorē, sed & totius reuerēdisimorum cardinaliū collegij seniorē atq; decanū (exutus prius & solutus uestibus) sacrosancto chrysmate, à dextræ manus restricta usq; in cubitum, atq; intra utraq; spatulas in dorso, nō sine sacratissimis benedictiōibus et ceremoniarū ritibus delinitus est, et puenerandū Cauriensem episcopū deter sus, & quo fuerat indutus sacro pretiosoq; amictu restitutus. Tunc rursus Saluiatus et Rudolphus cardinales qui Farnesio astiterāt, unā cum illo cōducunt eum ad summū pontificē primū, qui sacro pontificij ornatu in sancta apostolica cathedra omnipotentis dei uicarius sedebat in xta altare. Cui exhibēs solennem reuerētiā Cæsar, super stratum magnificētissimum ante illum procumbebat. Accedens autē ad altare pontifex, rem diuinā pari religione, maxima cum

solēnitate inchoauit: peracta q; cōfessione cū absolutio-
 ne, ac intonato p eum alta uoce Miſſæ introitu, & suffi-
 to altari, accedēs pontificē diuus Cæſar, osculatus eſt il-
 lum in maxilla et in pectore: deinde præcedētibus prin-
 cipibus atq; coronatiōis insignia ferētibus, traduct⁹ eſt
 Cæſar in ſolium, quod illi paratū erat in imo chori, quo
 etiā abductus erat pōtifex, in cathedrā illi paratā. Re-
 deuntēſq; principes ad altare, poſuerūt insignia, quæ p
 ceremoniarū magiſtrū q ſacris præerat, locata ſunt ſup
 altare, reuerſi q; ſunt principes ad Cæſarē in ſubſellia
 ſua. Interea cū res diuina diuerſis ceremonijs uſq; poſt
 canonicæ epiſtolæ lectionē (quā duo acolyti, Ioānes Al-
 berinus ſubdiaconus apſticus Latinè, et Braccius Martel-
 lus camerarius pōtificis Græcè canebāt) pacta eſſet, ad-
 duxerūt Cæſarē prædicti duo cardinales ad pōtificem,
 ante quem ſup puluillo aureo Attaliæ ſtragulæ iniecto
 in gēua ꝑcubuit. Tūc ꝑ epiſcopū Piſtauriēſem ſublar-
 tus ex altari ſacer gladius, et datus diacono cardinali,
 è cuius manibus accipiēs illū pōtifex, et eductū è uagina
 ſua benedicēs, dedit in dexterā Cæſari, et belli iura tra-
 didit, inquiēs: Accipe gladiū ſanctū, mun⁹ à deo, in quo
 cōcides aduerſarios populi dei Iſraël. Quē ruruſ acci-
 piēs è manu Cæſaris, qui Miſſæ miniſtrabat diaconus
 cardinalis, remiſit in uaginā reddiditq; pōtifici: qui uia-
 tibus cardinalibus accinxit illo Cæſarē ſup ſemur ſuū
 ſiniſtrū. Tūc ſurgēs in pedes Cæſar, eductū gladiū ua-
 lida dextra, ter in aëra nibravit, et ad ſingulas uices
 aciē in terrā defixit. Porrò remiſit illum in uaginā ſuā,
 & reclinauit ſe in gēua ante pontificē: qui ſolennibus
 cereo

DE CORONAT. IMP. HISTO.

ceremonijs ad singula benedicēs, aureū illud pomū mū
di repræsentaculū, dextræ atq; sceptrū immortale uir-
tutis et fidei pignus, sinistræ manibus eius p uices impo-
nens, orbis imperiū illi tradidit gubernandū, quod et il-
le magno aīo regendum suscepit: Postremo solēniſſimis
ceremonijs sanctiſſimisq; benedictiōibus impiale diade-
ma sacrato capiti imposuit, sacratissimū illi imperato-
ris nomē characterēq; contribuens. Mox oīs etas, sexus
et ordo, ad sacratī capitis diadematisq; conspectū effu-
sissimo gaudio stupefacti, et quasi extra se positi sunt.
Quorū intimā candidiſſimi animi lætitiā, quæ res ma-
gis exprimere potuit q̄ larhrymæ, quæ passiim spectan-
tiū genas irrigabant? Tūc prouolutus ad pedū beatorū
oscula Imperator, iacentē illum ad pedes suos Clemens
pōtīfex clemētissimo affatu, iuuātibus cardinalibus at-
tollit. Tum discinctus est et gladius, et euaginat⁹ tra-
ditus est strenuiſſimo duci Vrbinati, præferendus. Tū
duo illi reuerēdiſſimi cardinales, Saluiatus et Rudol-
phus, imperatorē iam diademate coronatū, in sinistra
sceptrū, in dextera mundū gestantē, in thronū suum, q̄
iuxta summi pōtīficis cathedrā magnificētissime appa-
ratus erat, produxerūt: et statutis ceremonijs in thronū
sarūt Caorlum V. Romanorū imperatorē semp Augu-
stum, mūdi totius dñm, uniuerſis principibus et populis
semp uenerandū metuēdumq; denuntiantes. Sedebatq;
imperator ad sinistram pōtīficis, superior primo cardi-
nali episcopo: asidebātq; illi duo cardinales diaconi, si-
cut asidere solēt pōtīfici, et quatuor episcopi. Interea
cātata sunt p̄ impatore suffragia, quā Litaniā uocant,

HEN. COR. AGRIP.

inuocantibus diuos cardinalibus diaconis, et respondētibus cātoribus: Tu illū adiuua: loco illius quod dici solet: Ora pro nobis. Finitis tandē suffragiorū supplicationibus, sanctū dñi euangeliū utraq; lingua, primū Latina per cardinalē Ceserinū, deinde Græca per archiepiscopum Rhodiorū, alta uoce lectū est. Postea fidei Christianæ Nicenū symbolū dulcissima harmonia cantatū: Cūq; ad Offertoriū uentū esset, imperator depositis in manus principū diademate, sceptro et pomo, ac simul magnificētissima illa trabea, nudus capite in sacra Dalmatica tunica procedēs ad altare, obtulit munus suū ad pedes pōtificis. Erat aut mun^o xxx. numūm aureorū, et singuli ualoris ducatorū x. cō q; esset ei dies illa natalitia, qua iam xxx. ætatis annum cōpleuit. Consueuit enī quotannis die illa totidē numos aureos offerre, quot annorum tunc cōpleset ætatem. Facta oblatione offertur pontifici solennibus ritibus lauamē: qui lotis manibus accessit ad altare: quē secutus imperator, ministravit illi, & hostias & uinū, & aquā sacrificāda porrigēs, deinde flexis genibus procubuit in pulpitū, aureis peristromate & puluinis constratū, quod illi paratum erat ad cornu altaris, permāsitq; ibi intētus sacro Missæ canoni usquequo caneret: Agnus dei. Tum surgēs adiit pontificē, illūq; osculo pacis in dextra maxilla atq; in pectore deosculatus ē. Tū secutus pōtificē ab altari, ambo reuersi sunt ad sedes suas: iuxta quas pstrati in genua, iūctis manibus, nudis capitibus, deuotissimis oratiōibus intēti, sacratissimū eucharistiæ pabulū summa cū religiōe expectabāt, quā summ^o sacerdos et pōtifex sup patināre lique-

DE CORONAT. IMP. HISTO.

liquerat in altari. Accipiēsq; cardinalis Cibo, q̄ diaconus
Missæ ministrabat, sacrā patinā, eleuās q; ante altare, co-
rā uniuerso populo mōstrabat, tradidit q; deinde alteri
cardinali Cesis, q̄ subdiaconū agebat. Hic accipiēs illā,
religiosissima reuerentia pertulit ad pontificē: qui acci-
piens manibus eucharistiam, quæ maiuscula hostia erat,
benedixit & fregit per medium, in cuius una parte de-
uotissima mentis contemplatione Christi corpus depa-
stus est. Deinde allato sibi benedicto calice, sacratissi-
mum Christi sanguinem aureo calamo pari deuotione
exuxit: porro ex alio calice uinū ablutionis hausit. De-
inde fregit alterā partem hostiæ, dedit q; duobus cardi-
nalibus, Cesarino diacono, & Alberino subdiacono. Cō-
municato pontifice & duobus illis cardinalibus, procu-
buit ante illum Imperator: corā quo illustris comes à
Naßau, & generosus dominus à Rhodio: hic cubiculi,
ille architriclinij, præfecti primarij, magnificentissi-
mam mappā ex bysso auro que contextā, atq; ex mar-
garitis alijs que pretiosis lapillis elaborato sumptuoso
limbo circumdatā, tenebant. Tum pontifex Imperatori
sacro sanctissimum dominici corporis Sacramentum, in
alia minore hostia proprijs manibus ministravit. Quod
cum ille deuotissima reuerentia accepisset, surgens, pon-
tificem in maxillā osculatur: rursus q; recumbens in ge-
nua, è manibus diaconi cardinalis, uinū, quod uocāt per-
ceptionis, recepit, præguſtante sibi reuerendo Caurien-
si episcopo. Deinde pluribus orationibus à pontifice be-
nedictus, surgens regressus est in thronum suum, indu-
tus q; Imperiali trabea, acceptis in manibus mundo atq;

sceptro, imposito sacro capiti diademate, uocari ad se
 iussit generosum uirum Adrianum à Croy Rhodij do-
 minum, iam dudum aurei uelleris militiæ adscitum ac ar-
 chitriclinio supra ceteros præfectum: cui ante maiesta-
 tem suâ procumbenti, in hæc uerba locutus est: Non me
 latent generose Adriane maiorum tuorum uetustissimæ no-
 bilitatis imagines, eorundemq; erga prædecessores no-
 stros ingentia merita: Sed nec tuâ in maiorum tuorum uirtu-
 te imitanda constantiâ ignoro, quæ tua strenue gesta magni-
 ficeq; facta exptus, dignum uirtutibus tuis præmiū refer-
 re statuens, te unum uocaui et elegi, in quæ huius sacri dia-
 dematis primitias impenderẽ, teq; quod et merita tua
 deposcunt et uirtutes tuæ merentur, in sacri Romani
 Imperij Comitem prouherem. Quæ dignitas nunc no-
 stro Imperio gloria, tibiq; ac tuis successoribus perpe-
 tuum decus esto. Sacri Romani Imperij comes bona fi-
 de appellator, tuoque Rhodio dominio, cum adiacentibus illi
 terris tuis, tu et successoribus tui, deinceps Comitatus ti-
 tulo fruitor, equalẽ cum ceteris Rom. Imp. comitibus di-
 gnitatẽ habento, paribus honoribus, priuilegijs, præemi-
 nentijs libertateq; sine ulla contradictione ututor. Qui
 in istis contradicere tibi ausus fuerit, aut obstinatus nõ
 paruerit, sacri Romani Imp. rebellis, et maiestatis no-
 stræ reus habentor. Attonitus insperatæ dignitatis gau-
 dio Rhodius Comes, cum longiore sermone Imperatori
 gratias dicere intenderet, pontifex ad altare concessit,
 missamq; cum benedictione peregit, oibus et singulis cum
 in templo tuo foris, Imperialis coronationis uenerationi intẽ-
 tis, plenariâ peccatorum omnium remissionẽ condonans.

DE CORONAT. IMP. HISTO.

QUAE IN FORO ET CIVITATE DV-
rantibus sacris interea gesta sunt, & quo ap-
paratu Bononiensis populus corona-
tum Imperatorem uidere gesti-
ens, excipiebat.

DUm hæc quæ diximus in templo geruntur, erant in
foro quod ante templum est, erectæ marmoreæ duæ
columnæ, supra quas insidentes, una prægrandis ac bi-
ceps aquila, duoq; à lateribus inaurati leones, qui episto-
miorum fungentes officio, interea quo sacra perageban-
tur, perq; totam diem & profundam noctem, hinc leo-
nes album, inde aquila rubrum, suauissima uina cōtinuo
profunde bāt: iuxta uero auratis cornibus et ungulis bos
Troianus, uarij gñis minutis bestiolis cū quadrupedibus
tū uolatilibus infarcitus, integer in præloga ac robustis-
sima cuspide uolut⁹ torrebat. Pluebāt à fenestris panes
artolagani, placētulæ, brachiola, panesq; dulciarij, tum
fructus uarij, poma, pira, castaneæ nuces, & incrustatæ
zaccaro auellaneæ, amygdalæ, coriandri, atq; id genus
plura, quæ expectabundā plebem iuuentutemq; interea
cum resicerent tum solatiarentur. Præterea ingens ele-
ctissimorum militum exercitus, multiplici cataphra-
ctorum equitum turma, gemina & Hispanorum et Ger-
manorū peditū acie, numerosisq; sclopetariorū sagit-
tarijs, tū supra uiginti ingētū bōbardarū machinis in-
structus, ne qua seditio oriretur, oēs aditus occupabat,
ac circa palatiū atq; tēplū custodias agebat: cui Anto-
nius de Leua dux primarius, noīe Cæsaris imperabat.
Eratq; ipse armatus totus, sedēs in cathedra sua in foro
ante

NEH. COR. AGRIP.

ante prætorium, et cæteri militum duces, cum Hispani,
tum Burgundiones & Alemanni iuxta illum. Peractis
sacris data est mora quieti, dictaq; Imperatori Panegy-
rica quousq; populus tēplo excederet, cæteri q; ad pro-
cessionis pompam sese cōscensis equis in ordinem dispo-
nerēt. Iam ergo promiscuus utriusq; sexus populus, qui
supra centum milia hominum æstimatus est, egrediens
templo, per uarias turmas & cuneos Imperatorē suum
uidere gestiens, quo ille ingressurus esset, ferebatur: oēs
sui ordinis & decoris obliti, quem sors cuiq; locum obtu-
lißet, occupabat. Cōscendūt alij tecta, et summis pēdēt
tegulis, alij trabibus insident, alij columnis inplexi, alij
muris herēt: omnes fenestræ, omnes rimulæ suis spectato-
ribus refertæ: perforati parietes et diruptæ maceries,
quo oculos suos tam expectati Imperatoris spectaculo
populus expleret, nullus locus non occupatus, ne ijs qui-
dem, qui non nisi ruinosum & periculo proximum ca-
peret uestigium. Laborabant referta hominum ponder-
e tecta, neq; minus uias omnes densissimæ populi tur-
bæ opplebant: non ætas, non sexus, non ualetudo, quenq;
deinere potuit, omnes pari gaudio, pari alacritate ad
nouī Imperatoris spectaculum tanq; ad numen aliquod
in communem omnium salutem è cœlis demissum, pro-
currere. Quid referā ciuitatis apparatus, publicæ pri-
uatiq; supra modum adornatos. Quicunq; uia ingres-
surus erat Imperator, expurgatæ plateæ, & uiridibus
iuncis graminibusq; & multorum colorum floribus in-
spersæ, suauissimos odores late profundebant. Parietes
omnes peripeta smatibus auro purpuraq; distinctis, &
hinc

DE CORONAT. IMP. HIST.

hinc atq; hinc longe pendentibus late radiabāt, affixaq; matronarū sumptuosa monilia, pendentiaq; longis tractibus aurea balthēa, tum aurea et argentea uasa instar scalarum per gradus exposita, crebris repercussi solis radijs fulgurabant: neq; minus uenustissimæ quæq; mulieres et puellæ in fenestris et porticibus per distincta interualla dispositæ, pretiosissimis uestibus et monilibus ornate, transeuntium quorumq; oculos perstringebant. Sed uicit priuata studia publicus apparatus. Extructi arcus triumphales, erecta trophæa, æditi ludi, celebratæ multæ admodum Imperatoris felicissimæ uictoriæ, parata ad omnes angulos spectaculorum ostenta, et inscripta aureis literis encomiorum et panegyricorum heroica carmina. Nihil unq̃ uisum aut etiam auditum festiuius, nihil latius, nihil magnificentius eius dici spectaculo.

QVA POMPA POST CORONATIO nem publica processio habita est.

CAETERUM nunc processionis ordo recitandus est: Digressa enim à templo plebe, pontifex summus sacerdotilibus interea exutus, acceptaq; in caput magnificētissima corona ac triplici insignita tyara, unā cū Imperatore diademate coronato, tēplo prodibat: ad ostiū productus est pontifici niuei candoris equus gradarius aureis habenis, ac monili frontalitio purpureoq; ephippio insignis. Ad cuius strapedes insiliente pontifice cū Imperator manum apposuisset, uix passus hæc clementissimus pater, his uerbis Imperatorem alloquitur: Nequāq̃ id feceris fili mi Imperatorq; inuicte, Satis mihi
supraq;

Supraq; satis humanitatis tuæ obsequētissima uoluntas,
 quam tamen non in meam personam, sed illius cuius ui-
 ces gero, habeo acceptissimam. Cumq; iam inscendisset
 equum pontifex, apprehendens frenum Imperator, du-
 ctoris obsequium illi aliquot passus exhibiturus: quod be-
 atissimus pater nequaquam passus est. Tum datus est
 Imperatori equus, etiam niueo candore & sublimi alti-
 tudine illustris, quin & magnificentissime ephippiatus
 phaleratusq; auro & gemmis undiq; refulgens: cui insi-
 dens Imperator, altior omnibus eminebat, ut à cunctis
 conspiceretur. Post cæteri principes totaq; nobilitas
 conscensis equis, hoc ordine procedebant, ut duo et duo
 pariter ambulant, pontificij à dextris, Cæsarei à sini-
 stris præequitabant, cocco & purpura relucētes, cum
 cardinalium pontificumq; tum principum secularium
 familiares ministri. Sequebantur auro & argento ma-
 gnifice fulgentes pontificij ac Imperatorij satrapæ, et
 phaleratis equis bellorum maximi duces. Post quorum
 agmen duodecim Bononiensis populi uexilla alba, rubra
 cruce insignita, totidem signiferi pedites præferebāt.
 Quos euestigio Tribuni plebis sequebātur, quibus sexde-
 cim Bononiensium Collegiorum rubra uexilla succede-
 bāt, post quæ Bononiensis scholæ duodecim legum docto-
 res, sua purpura aureisq; armillis insignes, atq; Bono-
 niensis urbis gubernator eleuatā arundinem tenens, suis
 lateronibus & satellitibus stipatus: tum nobilis & stre-
 nuus uir Angelus Raynuntius capitaneus iustitiæ, pha-
 lerato equo insidens, armatus & aurea lacinia supami-
 ctus, Bononiensis urbis uexillum attollebat. Deinde

DE CORONAT. IMP. HISTO.

quatuor rubra uexilla totidem pontificij satellites quos
 uocant cursores, ferebant: ad quæ pontificij cubicularij,
 atque ipsa ducis Pennæ familia sequebatur. Post quos
 antiquum populi Romani uexillum Iulius Cæsarinus
 comes portabat. Deinde quod dicitur diui Georgij ue-
 xillum iunior Marchio Anguillariæ gestabat. Postea
 Romani Imperij Aquilam generosus ex Vergeria pro-
 sapiabaro Autregius attollebat: succedebant, uexillum
 pontificis, uexillum ecclesiæ, porro uexillum Crucis:
 quorum primum comes Ludouicus Rangon, alterum
 nobilis baro Gabriel Romanæ militiæ tribunus, tertium
 magnificus Laurentius Cibo nudo capite gestabant. Se-
 quebantur deinde sex albicantes equi superbissimis
 ephippijs phalerisq; magnificentissime adornati, quos
 totidem purpurati helciarij à manibus ducebant. Tum
 quatuor pontificis insignes tyaras totidem cubicularij
 ferebant, quos deinde longissimus cæterorum cubicula-
 riorum, acolytorum & pontificiæ aulæ clericorum
 scribarumque ordo sequutus, tum causidicorum, aduo-
 catorum & Iurisconsultorum ingens numerus. Porro
 auditores Rotæ suo cocco & purpura insignes obequi-
 tabant. Sequebantur deinde tympanistarum, tibicio-
 num, cornicum, tubicinum, singuli suum taratantara to-
 nantium multitudo nō modica. Quos è uestigio sequun-
 tur ostiarij, ianitores, lictores, uirgiferi, bacularij, cory-
 nophori: deinde principum regumq; & Imperatoris
 Maiestatis Heraldus suis paludamentis ac phaleris ma-
 gnificentissimi. His succedebant diuersorum populariū
 tum principum atq; regum oratores & legati. Postea
 subdit

subdiaconus quidam summi pōtificis pastorale baculum
 triplici cruce insignitum præferebat, post quem alter
 pontificiam prædiutem tyaram ostentabat. Sequuntur
 alij duo, qui totidem ardentibus lychnis aurea candelabra
 gestabant. Deinde dominici corporis adorandum Sa-
 cramentum in sua capsula, super niuei candoris aurato
 tegmine magnifice phalerato gradario ferebatur sub
 holoserico umbraculo, quod duodecim Bononienfium,
 cum uiri patricij tum doctores phisici sustentabāt, atq;
 duodecim candidæ ceræ ardentibus tedis pontificij cu-
 biculari ab utraq; parte comitabantur. Proxime dein-
 de sequebatur summi pontificis sacrista, candidam uir-
 gam manu gestans. Tum procedebāt celeberrima pom-
 pa, ad septuaginta ferè diuersi ordinis & per sua di-
 stincti agmina comites, marchiones, duces & princi-
 pes, omnes aureis uestibus, et singuli suis lateronibus et
 satellitibus magnifice stipati. Quos deinceps ferè du-
 centi holoserico & polymito uestitu superbissimi satra-
 pæ, etiam suo satellitio stipati per ordinem sequebātur.
 Postea eleuatis arundinibus suis Imperatorij architri-
 clini, quos Magistros domus uocant, tum & Magnus
 Magister, iam comes à Rhodio succedebat solus, quem
 proxime armorum rex heraldus, cui à Burgundia no-
 men est, paludatus antecedebat aureo argenteoq; nomi-
 smate plenas bulgas (hypoperas alij uocant) ab equi
 ephippio suspensas ferens, è quibus ad utraq; uiæ latera,
 cum inter cundum tum inter redeundū plenis manibus
 in plebem spargebat, Imperatoris liberalitatem procla-
 mans, quæ tunc Imperium, Imperium, Imperium, uiuat
 Carolus

DE CORONAT. IMP. HIST.

Carolus Imperator catholicus, uicissim acclamabat. Erat autē nomisma quod largiebatur, Imperatoris effigiem, cū inscriptione, CAROLVS V. IMPERATOR AVGVSTVS. ab una parte insculptam habens: ab alia uero eiusdem diui Imperatoris sphrageticum signum, duas uidelicet columnas, in quorum medio annorū Christi numerus arithmeticis apicibus expressus erat, circumscriptūq; PLVS VLTRA. Post magnum domus Magistrum purpuratorū patrū, reuerendissimorū uidelicet cardinalium coetus, suo cardineo ornatu procedebat: sequebantur suo ordine principes illi superius nominati, sacri imperij insignia ferentes. Euestigio beatissimus pontifex, atq; à sinistris eius diuus Imperator diademate illo sumptuosissimo coronatus, aurea gēmataq; trabea circūamictus, sed illa supinaestimabili quā antea diximus propter importabile pondus relicta, ambo eodē sub umbraculo, quod à tribus Venetorū Oratoribus, et alijs tribus Bononiensium patricijs attollebatur, mirifico decore incedebant. Quos ab utroq; latere pontificii Imperatoriiq; laterones, cū Hispani tū Burgundiones et Germani Alemāniq; satellites longissimo tractu à plebis inter cursu constipabāt. Acclamabāt omnis sexus, omnis etas, omnis status, uiuat Carolus, uiuat Imperator, Imperii quoq; nomen in cœlum tollebat: tū redolentissima diapsmata imposita thymiaterijs adolebāt, cyprioq; puluere transeuntes perfundebāt. Sequebantur proxime à tergo pontificē duo cubicularij, et duo alij ob pontificis in eos fidem ac beneuolentiā cōspi sui uiri, horū unus illi à secretis scriba, alter uero uita

HEN. COR. AGRIP.

illius ualitudinisq; præ ceteris curâ agēs physicus atq; medicus, Imperatori uero proxime succedebāt illustris comes à Naßau, deinde archiepiscopus Barrensis, post Cauriēsis episcopus, demūq; gñosus simul et reuerēdus Georgius Austrius episcopus Brixieſs, postea spectabilis uir Nicolaus Pernotus dñs Grādiuallis, tū spectabilis dñs Michael Maius, Imperatoriæ maiest. apud summū pontificē Orator perpetuus: porro innumeri canonū legūq; doctores ac uiri cōsulares, multi etiā ecclesiastici pceres et prælati. Horū oīm turbā postremo premebāt lōgis ordinibus cataphractorū eqtū galeatæ phalāges, suis signis tesserisq; distinctæ, ut q̄ marchioni Ascolēsi, q̄ comiti à Rhodio, q̄ baroni Antregio, q̄ Viennæ dño, q̄ baroni sancti Saturnini ceterisq; strenuissimis ducibus parerēt, facile internoscereñt, quorū agmē auratis loriceis interlucentes hypotoxotæ claudebāt. Hac celeberrima pōpa pōtifex atq; Imperator ad diui Dñici tēplum uersus pgredebātur. Cūq; mediū itineris ad quingētos fermē passus pariter iā emē si eſsent, tunc multa honorificētia sese consalutātes, pontifex benedicēs Imperatori, per aliā uia diuertens, cū suis stipatoribus ad palatiū regressus est, Imperatore suis cū ordinibus ad præfatū templū procedente. Cūq; iā desilijsset equo ad fores templi, aderant ibi ex urbe Roma in albis suis canonici diui Ioannis ad Lateranū, q̄ Imperatorē qua decuit reuerētia excipientes, institutis ad id ceremonijs, in canonicis Lateranensem adsciuerūt. Tum Imperator diui patris Dominici sacrā edem ingressus, deo gratias agens adorabat ad altare, peractisq; precibus sumpto in caput diadema

DE CORONAT. IMP. HISTO.

diademate, paratum ibi solium conscēdens, assumensq;
 in manus cum aurum pomum tum euaginatū gladiū,
 multos & strenuos & bene meritos uiros equestri or-
 dini asciuit, ac aurata militia condonauit. His peractis
 rursus conscendens equum Imperator, eadem qua uene-
 rat pompa, sed per aliam uiam palatium uersus regre-
 ditur. Itaq; iam arcubus & spectaculis omnibus prae-
 ritis & perlustratis, ubi ad forum uētum est, ex templo
 qui restiterunt ad custodiā supra octo milia delectae mi-
 litiae cum Hispani tum Germani pedites, sclopetas omnes
 tum & maiores machinas tanto sonitu fulgureq; exor-
 nerant, ac si Iupiter ipse quicquid uspiam in thesauris suis
 fulminum tonitruorumq; conclusum habuerit, id totum
 pariter simulq; tunc caelo demississet. Præterea persona-
 bant in cælum campanae, tum uero uario genere tym-
 panorum, tiliarum tubarumq; nubes perstrepebant. Tum
 populus omnis ingentibus clamoribus Imperij uocē in
 cælū effrens, Caroli nomen eiusq; uictorias & trium-
 phos indefessis uocibus extollebat. Omnes supinis mani-
 bus gratias agebāt deo, gratulabantq; nouo Imperatori,
 applaudebāt mutuo sibiipsis, felicē Carolū Augustū, felī-
 cē eo Imperatore Italiā, felices sese oēs qui eū diem ui-
 dissent, exclamabāt. Tum excitati per uniuersam urbē
 ignes, turres omnes festiuis facibus et impositis stipitiibus
 flāmis coruscabant: fenestrae omnes lucernis, tedis & cu-
 iuscūq; generis ficti luminis cœlestiū syderū splendorē
 vincebāt: suburbia præterea et circūquaq; adiacētes pa-
 gi, oppida, uillae et castella, accēsis in cælū ignibus diei
 noctē aq; reddebāt, pulsantibusq; cāpanis lætitiæ signa

late monstrabant. Nulla species pulchrior, nulla pompa felicior, nullus triumphus illustrior unquam uisus est. Nullus dierum quos annalium uetustas consecratos in literis habet, cuius tam insignis gratulatio, tam effusum gaudium, tam celebres triumphus cum fuerint tum esse deberint, unquam à condita urbe, Bononiensi populo illuxit.

DE REDITU IMPERATORIS
in palatium & conuiuij solen-
nis apparatu.

HAc magnificentissima pompa inclinante se iam die reuersus ad palatium Imperator desiliens equo, primum eos qui signa & uexilla præferiebant, tum umbraculum gestauerant, & alios plerosque cum nobiles tum ciues et scholasticos equestris ordinis auratos milites, procreauit. Deinde Basilicam amplissimam aulam auratis laquearijs & Babylonicis peripetasmatis suspensam tapersque instratam, principibus comitatibus ascendit. Cernebantur ibi appensi laquearibus argenti polymixi pensiliaque candelabra, quæ luminosis cereis redolentibusque lychnis referta, lumina late profundebant. Conspiciebatur ibi etiam extructus amplissimus abacus, uarij generis aureis escarijs & poculis, puta lancibus & lebetibus, ænophoris, amphoris, phialis, scyphis, cyathis, pateris, tragematarijs miro artificio cælatis, gemmatisque calicibus, et id genus epitrapezijs confertus. Ad caput autem Basilicæ sub aureo conopæo Imperatoris mensa sita erat, et iuxta non longe altera mensa, qua magnificentissimus Sabaudie dux ceterique principes qui coronationis insignia portarunt, recumbituri essent. Erant etiam cæteris

cæteris principibus ac prælatis primoribusq; satrapis
 suspēsa peristromatibus & instrata auleis, suisq; abacis
 & mēsis magnifice parata coenacula. Iam hora aderat
 conuiuij, & instructis mensis accūbebat summū thronū
 Imperator, ac deinde per ordinē cæteri principes suas
 mensas accūbunt. Dantur aquæ manibus, et solenni Ora
 tione mēse benedicitur. Tunc primores satrapæ (Dapi
 feros idcirco uocant) præcuntibus cū suis scipionibus ar
 chitriclinis, argenteis canistris panē, & auratis patinis
 uaria tuceta, leucophaga, frictellas, tortas, & quicquid
 præclarū ars Apitia excogitare potuit, inferūt. Deinde
 secundis mēsis grādioribus lancibus exquisitissimas per
 ordinē epulas copiose apponunt, asā, elixa, iusculenta,
 frixa, pastilia, promulsidaria, pultaria, crustulenta,
 aliāq; lautissimorū eduliorū gēna sapidissimis succorum
 multijugis condimētis suffusa, multa quoq; supra appe
 tentiam discumbentiū magnificentie causa illata sunt.
 Porro tertijs mēsis q̄ cœnā clauderēt, uariiegata coqui
 narijs artificijs multarū figurarū tragemata bellariaq;
 ministrabantur: nec deerāt toto conuiuiouarij gēnis ge
 nero sissima uina, stabātq; præsto pincernæ, pocula sin
 gulis pro libito ingerentes, propinatoresq; ad oēs epu
 las & pocula prægustabāt. Illud quoq; magnificæ libe
 ralitatis spectaculū multis admirationi fuit, q̄ post sin
 gulas dapes leuata mappæ & mantilia, unā cū auratis
 argēteisq; patinis & lancibus, cūq; cibarijs à fenestris
 in forū præda plebi proijciebātur, structoribus interea
 alia supra alia imponentibus. Cumq; iam absoluta esset
 cœna, dilutis pro more odoratissima aqua manibus,

HEN. COR. AGRIP.

remotis mensis, iterum solēnibus precibus redditæ sunt Deo gratiæ. Tunc Imperator accepto in manus sacro gladio, plurimos rursus cū nobiles tum consulares uiros ad equestris ordinis honorem dignitatemq; prouexit. Magna deniq; parte noctis transacta, principes singuli consalutato Imperatore, ad sua diuersoria cubitum facti sunt, populo Bononiensi adhuc pluribus florulentis diebus ignitisq; noctibus festiuitatis celebritatem ingreter continuante.

TOTIVS OPERIS PERORATIO.

Dicite io Pæan, & io bis dicite Pæan: Illa enim quæ oībus horis omnium uotis inde fessis precibus semper optauimus, illa inquā felicissima dies tandem nobis illuxit. Coronatus est Carolus V. Imp. semper Augustus, cuius in Italiam aduentu mox pacati hostes, discessum ab armis, cōposita bella, confœderati principes & respublicæ, sedati tumultus, reuocati in cōcordiā factiosi optimates, totaq; Italia post tot armorū miserrimā afflictionē à grauissimot yrānidis iugo uindicata, & uera Imperij luce recreata securitati & libertati restituta est. Sola Florentia restat armis & obsidione cincta, quæ (si summi pontificis prætensa iura paterentur) ipsa quoq; Imperatoris nutibus lubentissime obsequeretur. Ceteræ omnes Christianæ nationes tātī Imperatoris, aut pietate deuinctæ, aut metu quietæ sunt. Quem principē diuinitus constitutum & ab ipso deo repertū, uocatū, electū atq; missum ad hoc amplissimū Imperiū moderandū uidemus. Cuius gloria humanū modū supergressa, ipsaq; rerū gestarū insperata magnitudo, et inimicorū suorum

DE CORONAT. IMP. HIST.

suorum uictores exercitus diuinitus profligati testan-
 tur, quia non est alius princeps qui habeat sic appropin-
 quantē sibi deum, sicut adest illi dñs deus noster: quo au-
 spicio iam diuinare audemus, non nisi nouum & ingens
 maiusq; miraculum secuturū: nullū aut maius neq; rei-
 publicæ Christianæ salubrius euenire poterit, q̄ quod
 sublatis quæ circa religionē nostrā in Germania factio-
 nes graßantur, expurgatisq; & extinctis prauis erro-
 rū opinionibus: (quod in proximis istis Germanorū co-
 mitijs cū diuino cōsilio tū Imperatoris obsequio futurū
 certo speramus) ecclesiæ catholicæ pacē trāquillitatēq;
 restituat. Deinde etiā has suas prouincias, licet felicissi-
 ma pace fruētes, aduentū numinis sui illustret reddatq;
 feliciores, quo sic tandē pacato orbe Christiano, unani-
 mi principū & populorū consensu contra immaniissi-
 mos Turcas Christianæ religionis sanguinarios hostes,
 uictrices ferat aquilas, fauēte deo optimo, maximo, et er-
 no. Quē nos supliciter, obnixē et indefinenter, omniq;
 uotorū nūcupatione precamur, ut Carolū V. optimū hu-
 mani gñis Imperatorē Augustū, in longissimos annos
 nobis & posteris nostris (neq; uero illi melius quicq;
 optare possumus q̄ quo fruimur ipsi) semp felicissimū,
 inuictissimū, triumphatorē, cōseruet et augeat, utq; oīa
 sibi pro desiderio diuini animi sui, quonocce quidē ne-
 mini, prodesse uero oībus uelit, ad incrementū Christia-
 næ religionis, imperii amplitudinē, & noīs gloriæq; im-
 mortalitatē prospere felicissimeq; succedāt. Et nos oēs
 eā optimo felicissimoq; impatore, obediētia, fide, grati-
 tudine, dignos reddat et diutissime frui cōcedat. Finis.

HENRI

CI CORNELII AGRIPPÆ IN

triumphalem Caroli Cæsaris coronationem Epigramma.

Roma tuus sileat Cæsar sileantq; triumphī,
Et quæ testantur pægmata facta ducum.
En quid miramur Graios iuuenemq; potentem,
Quem merito magnum secula prisca canunt?
Maius habet terras numen, maiorq; triumphus,
Maius & imperium, gloria, fama, decus.
Dij̄s genitus, pietate nitens, iuuenilibus annis
Carolus, & bello clarior atque toga.
Arma mouet Gallis, Heluetica corda retundit,
Et tua nil trepidat tela Britanne ferox.
Eridanus croceo decurrit sanguine, Tybris
Illachrymat, Rhodanum tristior unda premit.
Vos etiam Ligures & Punica littora, Iberum
Quàm nocuit sero hunc uos coluisse deum.
Nec modo Christicolas, uerum Garamantes & Indos,
Arctosq; simul continet, urget, habet.
Ergo age qui solus, qui uictor in orbe triumphas
Carole, subiectis parce, superba domans.

EIVSDEM EPIGRAMMA AD
Flamineam Bononiam.

Quid modo te Memphis laudem, tantumq; laboris
Assyriæ, & quicquid septem miracula mundi
Corda ciere uirum, doctosq; ad carmina uates?
Nil modo Niliaci fuerint, quandoque Quirites

EPIGRAMMATA.

Sola triumphales modo digna Bononia laudes
 Sola refers, quantum fulgentia sydera terris
 Urbibus in cunctis præcellis uertice, tantum
 Te propter Musæ Latium, te propter eandem
 Pallas, & afflati diuino numine Phœbi
 Incoluere simul legum & ueneranda potestas.
 At modo Cæsar adest, trepidat quo numine mundus,
 Cæsar adest, meritos præbes tu sola triumphos.
 Quum multi sua fata lugent, quum letus Iberus
 Defluit, ac Rhenus Romanaq; moenia fumant,
 Heluetijq; latent bellacia pectora Martis.
 Tu modo captiuos procures, Gallumq; subactum,
 Innumerosq; alios, quicquid uel Indica tellus
 Continet, qd Mauros ostendis let a triumphos.

EIVSDEM ALIUD EPIGRAMMA IN persona Caroli Cæsaris.

Carolus ille ego sum quintus hoc nomine Cæsar,
 Natus ad imperium, Romana ut scepra tenerem.
 Est animus seßas mutasq; reponere leges,
 Iura tribunorum, fasces, priscosq; Quirites,
 Patritios reuocare uiros, sanctumq; senatum,
 Reddere primæuo Capitolia prisca nitori,
 Oppressos releuare manu, frenare superbos
 Consilijs armisq; meis, iurisq; uetusti
 Legibus, & ueterum seruato tramite morum,
 Omnia in antiquam correctâ reducere pacem.

EIVSDEM EPIGRAMMA IN IMA- ginem Caroli equo infidentis.

Carolus Augustus belloq; & pace triumphas,
 Quan-

EPIGRAMMATA.

Quantum pugnaci conspiciendus equo
Audet et infreno sese committere cursu,
Hæc docet artificii picta figura manu.

EIVSDEM EPIGRAMMA IN PER-
sona Mercurii olim Cæsaris cancellarij.

Rexerat imperium Cæsar felicibus astris
Inter mortales cum mihi uita foret.
Omnia tunc superum nutu testabitur omnis
Hostis, qui contra duxerat arma deos.
Dijs nunc iratis reuocatus ad æthera cælum
Appetimus, mirum ni modo cuncta ruunt.

EIVSDEM EPIGRAMMA IN EM-
blema nobilis domini Rosebaldij.

Tristitiam Aleæto, curasq; Megera, sed atrox
Omnia Ctesiphone suspicione ferunt.
Nox Acheron lachrymas, prudens obliuio et unguem
Opponit, picta hæc Gallica uerba monent.

IN IDEM ALIVD EIVSDEM.

Cuncta modo Aleætoq; Megeraq; Ctesiphoneq;
Mœstitia, curis, anxietate ferunt.
Nox Acheron lachrymis, prudens obliuio et unguem
Opponit medium, ut Gallica lingua monet.

HILARII BERTVLPHI LEDII EPI-
gramma ad D. Bernhardum Paltemeriũ,
reuerendissimi cardinalis Campe-
rij apostolici legati, œconomũ.

Quid rogo portendit nimium iam pomifer annus,
Vix tot habet frondes mala quot arbor habet,
Agrippæ: quid heri iussu Bernharde cometes?

Multo.

EPIGRAMMATA.

Multorum, ille: sed hic, unius interitum.
 Cuius at interitum? si non est Cæsaris, ut sit
 Quantumvis magni principis, exiguum est.
 Exiguum est fateor, si non ex principis huius,
 Quo sibi pontificem sospite Cæsar habet.

EIVSDEM HILARII IN CANEM
 Agrippæ, cui nomen erat, Filiolus, Epitaphium.

Hospes, Filiolus quod eram, ter amabile nomen,
 Quod mihi Filiolo nobile nomen erat,
 Non mirum: dominus me famigeratus amabat
 Agrippa, ingenij cognitor ille mei,
 Quippe cui haudquaquam rationis inanis habebat,
 Cui tam gratus eram, quàm bene fidus hero.
 Particula est homini, diuinæ coelitus auræ,
 Magna mihi humanæ portio mentis erat.

ALIVD.

Hic hospes tibi Filiolus iaceo Agrippinus.
 In uita tantum non homo, morte canis.

ALIVD.

Filiolum dominus me quæ Agrippa uocaret,
 In causa est, memori mente minister eram,
 Atque adeo in cunctis fueram paulominus, id quod
 Natus patri etiam, non modo seruus hero.

ALIVD.

Quis neget esse animum ex quoddam diuinius istis
 Ingenium canibus, qui comitantur herum.
 Qui dominum toties à grassatore tuentur,
 Testem Volcatij quis neget esse canem?

Quippe

EPIGRAMMATA.

Quippe à suburbano rure Asturcone reuertens,
 Nonne animam dominus debuit ille cani?
 Testis item Licij cantatus Iasonis alter,
 Quum post fata sui iam nihil esset heri.
 Ille senatorij neque Cælius ordinis esset
 Cæsus ab armata, ni canis ante, manu.
 Sit paradigma etiam tibi nobile, regia coniunx,
 A cane Consynge dilacerata suo.
 Res mira est, potuit non agnouisse puellam,
 Quam canis uxorem nouerat esse prius?
 Forsitan haud uisa est illi, quum scilicet uxor
 Lasciuo nimium luderet usa ioco.
 Quid memorem Populi Romani astante corona
 (O quàm spectata est digna canina fides)
 Corpus ut extinctum domini, mœsto ululatu
 Ad projecta canis detulit ora cibum.
 In Tyberim natitans ter sustentare cadauer
 Conatus. Tanta est Romule bruta fides.
 Pro domino pugnant soli, sua nomina soli
 Agnoscunt memores, plus elephante canes.
 Quòd si adeo insertis magna experientia paruus,
 Vis tanta ingenij si uel araneolo,
 Disceptator item superat si Gryllus Vlyßem
 Plutarcho, solidæ nec rationis eget:
 Cuius, si qua alijs, quota pars animantibus, et si
 Presertim canibus, particula ulla cati
 Agrippæ cuius hic habuit paulominus assem
 Vaciolam humanæ, si modo mentis habent.

ALIUD.

Quis

EPIGRAMMATA.

Qvis mage Filiolo famulus dextraq; sinistraq;
 Obsequio & memori mente sequutus herum?
Quis quàm Filiolus fido plus corde sodalis
 Atque comes domino, quàm fuit iste suo?
Ecquod praesidium haud temere corrumpitur aequè,
 Quod minus obsonij quæritet, atque stipis?
Filiolus, reduci comes huc illuc abeunti
 Plane indiuiduus nocte dieq; fuit.
Quid quæso excubijs inconniuentius unquam
 Filiolis obseruat peruigil ut dominum.
Quo propulsata est maiore iniuria nixu,
 Quis potius dominum quo teneatur habet?
Filiolo domini nihil unquam ut amantius uno,
 Sic & in hoc constans semper amore fuit
Filioli, domino nil contra ut amantius uno,
 Vni & in hac summus, nunc ita morte dolor.
Vsque adeo agnouit perfectum illius amorem,
 Hæc cynico ut faceret carmina digna tapho.
Nempe creaturæ naturam insignis amandâ
 Duxit, & eximium uel canis ingenium.
Plures sanè homines, quis nil ingratius unquam
 Terra tulit, digni uita & honore minus
 Quàm canis hic noster, cui non sine nomine nomen
 Filiolo, Grylli cætera uultu homines.
Heu obijt domini monumentum hoc fiat amoris
 Vana haud gloriolæ, sic aberit Nemesis.

EPIGRAMMATA.

HILARII BERTVLPHI LEDII IN GE-
nerosam dominam Ianam Loysiam Ty-
tiam Gebennensem, Henrici Cor-
nelij Agrippæ coniugem.

QVum Veneris Iuno cinglum sibi posceret, in qua
Insit amabilitas omnis, & omnis amor,
Id quod amatori uice posset ferre marito
Arctius amplecti, quo petit una suum.
At Venus, hoc alia sub quercu collige sodes
Illius ha nunc copia nulla mihi est.

QVin petis hac una præstantes dote Gebennas,
Quas Rhodanus latus abluit inter aquas?
Henrici est mihi præsignis Iana Loyse,
Agrippæ coniunx, quæ modo ceston habet.

REVERENDI P. MAGISTRI AVRE-
lij ab Aqua pendente, Augustiniani,
epigramma ad eandem.

CVrarum Agrippæ requies tu Iana Loyse,
Delitium sola es solatiumq; tui.
Cui Venus & Charites pulcherrima dona dedere,
Quæ tibi Pierides contribuere simul.
Quàm meritodoctum tibi coelica numina uatem
Fatidicumq; simul contribuere uirum.
Doctrinæ hic specimen, Veneris tu gratia magna,
Vndiq; conueniunt gratia, flamma, fides.
Eia age, ardentem ardens complectere uirum,
Perge & amplexu delitiare precor.
Oscula iunge simul fidißima pignora amoris,
Quo tibi perpetuus concelebretur honos.

EPIGRAMMATA.

EIVSDEM AVRELII IN EAND-
dem disiunctam, epigramma.

LAudarunt alij formam, quam Iana Loysæ
Egregiam superi contribuere tibi:
Ille pudicitiam fert pleno carmine. Pallas
Inquit, uiue mihi docta Loysa diu.
Et quis non mores, & grandia uerba, modumq;
Et genus, & Chariten concelebrare uelit?
Impia parca nimis, nimis heu uiolenta quid ausa es
Diuinum hominibus surripuisse iubar?
Vos superi retinete animum, retinete Loysam,
Iana quidem digna es nectare & ambrosia.
AD ERUDITISSIMUM VIRVM
Henricum Cornelium Agrip-
pam Decastichon.

VT tua Corneli Pallas, tua maxima uirtus
Afflat Apollineo pectus amore meum,
Non aqua, non ignis nostro sic utilis æuo,
Vt sunt Pierij scædera sancta gregis.
Luminibus sero sors obtulit inuida nostris
Tot bona, tot nobis interiere dies.
Corrigitur dulci iactura grauißima fructu,
Est uetus à longa mos properare mora.
Tarda sibi ualidas acquirat gratia uires,
Vincamus stabili tempora prisca fide.
MARIVS CELSVS COLENTINVS.
CUr syluas traxisse ferunt, cur flumina fingunt
Orphea, Threicio detinuisse sono?
Tartarcosq; deos fidibus mouisse canoris,
Eumenidasq; feras, ter geminumq; canem?

EPIGRAMMATA.

Saxa Cytheronis Cadmea in moenia dicunt
 Quare Amphionia sponte coisse lyra?
 Agrippæ facunda docet te pagina lector,
 Quæ posset matres flectere Strimonias.
 Præterea Oceani fluctus tibi monstrat aheno
 Exiguo clausos, paruulus iste labor.

HILARII BERTVLPHI LEDII HEN
 decasyllabi ad Alardetum canonici
 cum Gebennensem.

Solo nomine iam recens Agrippæ
 (Alardete tuis decus Gebennis)
 Audito mihi, protinus per omnes
 Iuro numina sanctiora musas,
 Verouerius esse, quod bonarum
 (Sed si quis bene norit his abuti)
 Nugarum cecinit parens Homerus,
 ἱερὰ καὶ ἀνὴρ, ut inquit, ἀνδρῶν
 ἔσι ἀντὶ τοῦ, & addiditq; πολλῶν.
 Ausim huc addere nunc et ipse, πάντων.
 Sed quum nobilitas libens Agrippam,
 Quanguam nobilis est sat ipse per se,
 Facunda mihi buccinatione,
 Utq; ars, cura, fides, pares in illo
 Cercent colligis: Ingeni geniq;
 Vi præstans, adeo boni feratur,
 Ne mi secula quis uetustiora,
 Nec cantet medicos diu celebres,
 Hinc sint, Hippocrates abi, Machaon
 Grandi cum Podalirio faceßat,

EPIGRAMMATA.

Tantum non simul ô Apollinare
 Hinc te numen ad insulas beatas,
 Maternam nisi mens adire Delon
 Legarem, nisi tam potens præses,
 Ex æquo medicisq; uatibusq;
 In quis omnibus emicans Agrippa est.
 Ceu tu sydera cum minora condis,
 Nedum uel superat uel æquat omnes,
 Modis omnibus & recentiores,
 Modis omnibus & uetustiores.
 Da mihi secula iam recentiora,
 Cerno bis medicos beatiores
 Iam Copus, Linacrus, Ruelliusq;
 Adsurgent (mihi dictat hæc Apollo)
 Cedet mirificus Leoniceus.
 Adsurges (præit hic Apollo uati)
 Quin dicam omnia? docte cum diserto
 Cedet Symphoriane Marliano.
 Cantet non Italus Leoniceum,
 Non Anglus Linacrum, nec ipse Copum
 (Erasmo licet audiente dicam)
 Germanus merito licet celebret
 Imprimis alias, nec ipse iactet
 Gallus Campegiu Ruelliumq;
 Si qui sint alij supersedendum est,
 Iis quos barbaries recondit atra,
 Et damnat tenebris latebricosis,
 Et damnat latebris tenebricosis.

ALIVD,

EPIGRAMMATA.

ALIVD, EIVSDEM.

A Lardete sacris decus Camænis,
 Quidam nunc mihi uellicauit aurem,
 Non augur tamen is potens Apollo,
 Pontam putat hanc recentioris
 Sublatam mihi clausulam poëtæ,
 Me furem mage (si placet Lauernæ)
 Me clamat mage, non Lauernionem.
 Non ausus plagiarium uocare.
 Credo nec libet id licet, liceret
 Nec forsân licet id, licet liberet
 Vt barbasculus undecunq; uates.
 At ô desprecem miser, miserq;
 Ceu fur emoriar, probatiores
 Vnquam si mihi contigit uidere
 Pontani hendecasyllabos poëtæ.
 Iurato mihi credit ille nunquam.
 Atqui quid uetat impeditq; uates,
 Vnum quo minus ac subinde uersum,
 Quem doctus cecinit Catullus olim,
 Quem nuper bene condidit Marullus,
 Germanus canat hinc & inde Gallus,
 Queis est ingenijs nihil negatum?
 Sed nunc quo faciam satis superq;
 Moroso tibi tam probe diserto,
 Non ipsi mea iam minus probatur,
 Quàm Pontanica mi placet coronis.
 Quo circa tibi concinam libenter,
 Non dicam tenebris latebricosis,

EPIGRAMMATA.

Adfectans duplicabilem tropiscum:
Sed dicam tenebris Lupoldianis.
Quod si nec placet hoc nec adlubescit,
Gingolphi potius uel Ortuini.

ALIVD.

Quid mi suggeris ô Apollo? dixisti?
Præstanti omnibus & modis Agrippæ
Cedet mirificus Leoniceus?
Nec uictoris, nec triumphus ipsum,
Nec præferre potest *λίαντα* *νείκη*.
Quid Nice? heus ô Apollo crimen ingens
Per Musas capital Apollo noster
Nice est grandior hæc Leonice,
Hæcque syllaba, quam breuem sonabas,
Longæ longior intonante Græco est.
Græce nescio, sat scio Latine.
Olim Græcus eram, nec ut Latinus
Essem cura fuit, satis disertus.
Sed nil præterea sat id putaram,
Ac oracula cum darem Pelasgis
Primo, dein Latijque barbarisque
Respondere nisi perinde Græce,
Cortinæ, tripodesque Phœbadesque.
Sed quo nunc resipiscerem pudore
Adfectus roseo, frequenter ad nos
Musæ me quoque tunc sagaciores
Oratum undique principes Latini
Misere eloquij uiros disertos.
Et quid dissimulo? meis utrinque

EPIGRAMMATA.

Plane ludibrio fui Camœnis.
 Audiui innumeros, sed ut potentis
 Callentem modo spiritus Erasmus
 Et Græcè simul & simul Latine,
 Idq; examine semper æquilibrij.
 Agnoui attonitus stupensq; & ore
 Vt suspensus in audij rotundo
 Hinc sacra, inde prophana disserentem
 Crebro quàm sacra quàm prophana mistime.
 Mox incescit Apollini Cupido
 Imprimis Latialiter loquendi
 Hinc discens studiosius Latine,
 Et cura magis pertinace Græce
 Penè didici, tibi ne mirum id?
 Nec mirum mihi, si subinde lapsus,
 Si tempuscula syllabæ, quod aiunt.
 Quid queso hac morula magis minimum?
 Crassa conduplico supinitate,
 Et nostri ueniam dabunt magistri,
 Quis parui Paracletus est momenti
 Momenti, Quid Apollo, dic quid hoc est?
 Mirum, iam quoq; lapsus es Latine.
 Mi quamuis faciles & hoc Magistri
 Condonant, tamen id putate factum
 A me composito, ut uidere discant,
 Quantum id quod prætiosius legentes,
 Summum temporis interim tonantem
 Quo fraudant magis indies in horas,
 Cui tam spiritus est brevis per illos.

EPIGRAMMATA.

At maior mihi nunc uolo triumphus
 Et uictoria sit Leoniceni.
 Quinquam nolo mei sit hac Agrippæ
 Aut præstantior, aut magis celebris,
 Ni quamuis rapui, tamen Latine
 (Graiorum crepidæ crepent licebit)
 Vt Prudentius, Idolon, libenter:
 Dicam, si non placet hoc, tamen licenter,
 Cur Graij Latio disertiores?
 Tandem non id Apollini licebit?
 Quod si non facit hoc satis peritis,
 Quis non syllaba res minuta passim
 Et magnis quoq; digna res magistris.
 Hic præstare habeam sat est utraq;
 Iam nunc deniq; quid necesse noui.
 A Græca simul & simul Latina
 Constans, altera ut alteri nocere
 Ne possit, studiosus auspicabor.
 Sic sic utraq; condocenda lingua est,
 Sed non mi faciles erant magistri.
 At si nunc hominû deûmq; sollers
 Sum consultus, ut eligam disertum
 E multis mihi milibus magistrum.
 Erasmus lego, siue Capnionem,
 Maius sum quibus ipse conspiciatus
 Nil surgens, medius, cades'ue. Vterq;
 O quam Nestora uincit eloquentem,
 Si tam Nestora uinceret Trifeclem
 Parcarum uetat quod malarum.

EPIGRAMMATA.

His uitam sed AGRIPPA prerogabis.
 Atqui dum studijs laboriosus
 Sacris inq; peditus est uterq;
 Eheu semper uterq; non leones,
 Sed Leos habet hinc, & inde stygas
 Rudenteis magis atq; rugientes.
 Et Germania nunc habet disertos,
 Vix dum me iuuenes adultiores,
 Vix dum flore genas reuestientes
 Formandum his potius libenter ipsum
 Summittam modo me, meumq; plectrum.
 Quo, si confieri queat, senectus
 Ut par est, uenerabilis quiescat.
 In promptu datur ecce uel Melanchthon,
 Offeritur Sapidus'ue, Listrius'ue.

LIBRARY OF THE

AMERICAN MUSEUM OF NATURAL HISTORY

200 EAST 79TH STREET, NEW YORK 21, N.Y.

1900-1901

1902-1903

1904-1905

1906-1907

1908-1909

1910-1911

1912-1913

1914-1915

1916-1917

1918-1919

1920-1921

1922-1923

1924

www.books2ebooks.eu